

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७५/७६ - २०७७/७८)

शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५, सुकाटिया, कालिकोट

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा संलग्न संस्थाहरू

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
काठमाण्डौ, नेपाल
तथा

International Fund for Agricultural Development (IFAD)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृत्यामा सहजीकरण गर्ने संस्थाहरू

ईकार्डस् नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल
(जे भी)

पो.ब.नं. ८११५, काठमाण्डौ
फोन नं.: ०१ -५१४७१६६ (ईकार्डस)
०१-४७८४५७६ (प्राक्टिकल सोलुसन)

शुभकालिका गाउँपालिका
गाउँपालिकाको कार्यालय, सुकाटिया, कालिकोट
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मिति

शुभकामना

कालिकोट जिल्ला जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले अति संकटासन्न जिल्लाहरू मध्येमा पर्ने भएकोले यसबाट यहाँका कृषक लगायत प्रायः सबै मानिसहरूमा प्रत्यक्ष रूपमा नकारात्मक असरहरू परिरहेको देखिन्छ । यहाँका बासिन्दाहरू प्रायः निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीमा निर्भर भएकोले यस गाउँपालिकाका प्रायः सबै वडाका किसानहरूमा जलवायुका कारण खेती प्रणालीमा विविध प्रकारका असरहरू देखिएका छन् । यस गाउँपालिकाको वडा नं. ५ मा खडेरी, भू-क्षय, कृषिरोग, मानव रोग, पहिरो, पशुरोग र मिचाहाभारजस्ता प्रकोप देखिएका छन् । यिनै पक्षहरूलाई मध्यनजर गर्दै नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यस गाउँपालिकाको वडा नं ५ मा देखिएका प्रमुख प्रकोपहरूको पहिचान गरि त्यस्ता प्रकोपहरूसँग जुध्नको लागि आगामी तीन वर्षको लागि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि कार्यान्वयनमा समेत केहि मात्रामा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग समेत गर्ने गरि कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको जानकारी पाउँदा अति नै खुसि लागेको छ ।

यस तीन वर्षे अनुकूलन कार्ययोजनाले यस वडामा देखिएका जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जित प्रकोपहरूको धेरै हदसम्म सम्बोधन गर्ने विश्वास लिएको छु । यो कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने आर्थिक, प्राविधिक तथा अन्य आवश्यक श्रोत साधनहरूको व्यवस्थापन गर्न गाउँपालिकाको तर्फबाट सदैव सहयोग रहने छ । यो कार्ययोजना तयारी तथा कार्यान्वयनको लागि आर्थिक सहयोग गर्ने कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष तथा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्नु हुने नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनालाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु । त्यसै गरि यो योजना तयारीको प्रकृयामा सहजीकरण गर्ने ईकार्डस् नेपाल तथा प्राविधिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल र पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना जिल्ला कार्यक्रम टिम तथा यो कार्ययोजना तयारीमा अहोरात्र खटिने यस वडाका जन प्रतिनिधीहरू, राजनितिक दलहरू, शिक्षक, समाजसेवी, महिला, दलित लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरूलाई प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा, यो कार्ययोजना तयार भै कार्यान्वयनको प्रक्रियामा रहेकोमा वडा नं ५ का सम्पूर्ण बासिन्दाहरूमा बधाई ज्ञापन गर्दै सफल कार्यान्वयनको अग्रिम शुभकामना प्रकट गर्दछु ।

धन्यवाद !

.....
खडानन्द चौलागाइ
अध्यक्ष

शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को कार्यालय कर्णाली प्रदेश, सुकाटिया, कालिकोट

मिति

स्थानीय अनुकूलन योजनाको सन्दर्भमा

जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट प्रभावित समुदायहरूमा पर्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न शुभकालिका गाउँपालिका तथा यस वडा नं. ५ ले यस वडामा बसोबास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न यस वडा अन्तर्गतका बहुसरोकारवाला लगायत जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित घरधुरीहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यो तीन वर्षीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यस योजनाको कार्यान्वयन पछि प्रभावित घरधुरी र समुदायको अनुकूलन क्षमता विकास गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

विश्वव्यापी रूपमा बढ्दै गएको जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका गरिब र अतिकम विकसित मुलुकहरू धेरै प्रभावित भएका छन् । मानवीय कृयाकलापका कारणले हरितगृह ग्यासको उत्सर्जनसन्तै जलवायु परिवर्तनको दर बढ्न गई यससँग सम्बन्धित जोखिम यस वडामा पनि प्रत्यक्ष रूपमा महशुस गरिएको छ । खडेरी, भू-क्षय, कृषिरोग, मानव रोग, पहिरो, पशुरोग र मिचाहाभार जस्ता प्रकोप यस वडाका समुदायले पनि महसुस गरेका छन् । जसले गर्दा यहाँको जिविकोपार्जनको मुख्य आधार कृषि उपजमा नकारात्मक असर पर्न थालेको छ ।

यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष, आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनालाई धन्यवाद ज्ञापनका साथै यस योजनाको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत अझ सक्रिय सहयोग तथा सहकार्यको अपेक्षा गर्दछौं । यो योजना तयारीको प्रकृत्यामा सहजीकरण गर्ने ईकार्डस् नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल लगायत यो योजनालाई सुसज्जित स्वरूप प्रदान गर्न सहयोग गर्ने पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना जिल्ला कार्यक्रम संयोजक लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

धन्यवाद !

.....
कमल बहादुर शाही
अध्यक्ष

विषय सूची

संकेतसूची -----	VII
शब्दावलीहरू-----	VII
सारांश-----	XI
परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचित्य तथा मान्यता -----	१
१.१ औचित्य तथा मान्यता-----	१
१.२ सुदृढ स्थानीय अनुकूलन योजनाको अवधारणा/मान्यता -----	२
परिच्छेद २: परिचय -----	४
२.१ तिला उप-जलाधार क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय -----	४
२.१.१ भू उपयोगिता तथा यसको परिवर्तन -----	४
२.१.२ पानीका स्रोतहरूको अवस्था-----	५
२.१.३ पहिरोको जोखिम-----	६
२.१.४ भूउपयोग समायोजनको अवस्था-----	८
२.१.५ वन डहलो-----	९
२.२ शुभकालिका गाउँपालिका-----	१०
२.३ शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५-----	११
२.३.१ अर्वास्थिति तथा भूउपयोग-----	११
२.३.२ सामाजिक अवस्था-----	१२
२.३.३ आर्थिक अवस्था-----	१३
२.३.४ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था -----	१४
२.३.५ सामुदायिक विकास -----	१५
२.४ जलवायुको अवस्था -----	१६
परिच्छेद ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका प्रयास तथा प्रकृयाहरू -----	१८
३.१ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका चरणहरू-----	२०
३.१.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि -----	२०
३.१.२ जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा तथा अनुकूलन योजना तर्जुमा -----	२१
३.२ अनुकूलनका उपायहरू/विकल्पहरूको पहिचान तथा छनौट गर्ने आधारहरू -----	३३
३.३ महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गमा जोखिमहरूको विश्लेषण-----	३७
३.४ भावी जलवायु परिदृश्य लेखाजोखा तथा उच्च अनुकूलन क्षमता परिकल्पना-----	३८
३.५ सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण-----	३९
३.६ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन-----	४०
३.७ अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन -----	४१

३.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण -----	४१
३.९ अनुगमन तथा मूल्यांकन -----	४३
३.१० द्वन्द्व व्यवस्थापन-----	४४
३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना -----	४४

तालिकाहरू

तालिका १ : तिला उपजलाधार क्षेत्रको भू उपयोगिताको विवरण.....	४
तालिका २ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका पानीका श्रोतहरूको विवरण	५
तालिका ३ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा रहेको पहिरोको विवरण	६
तालिका ४ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका आगलागिको विवरण.....	१०
तालिका ५ : शुभकालिका गाउँपालिकाका वडाहरूको संक्षिप्त विवरण	१०
तालिका ६ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को उपयोगको विवरण	१२
तालिका ७ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को घरधुरी विवरण.....	१३
तालिका ८ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५	१३
तालिका ९ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ बसोवास विवरण	१३
तालिका १० : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को खाद्यान्न उपलब्धताको अवस्था	१३
तालिका ११ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ का पशुहरूको अवस्था.....	१४
तालिका १२ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ का मुख्य वालीहरू.....	१४
तालिका १३ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ मा रहेका सामुदायिक वनहरूको विवरण.....	१५
तालिका १४ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ मा रहेका पानीका मुहानहरूको विवरण.....	१५
तालिका १५ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को सामुदायिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था ...	१६
तालिका १६ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमाको क्रममा संलग्न सहभागीहरू.....	२१
तालिका १७ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को सहभागितामूलक मौसमी पात्रो.....	२५
तालिका १८ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को सहभागितामूलक समयरेखा	२६
तालिका १९ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा वडागत रूपमा घरधुरीहरूको स्तरीकरण.....	३०
तालिका २० : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को प्रकोप संकटासन्नता वडा स्तरीकरण.....	३०
तालिका २१ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ का प्रकोप जोडागत स्तरिकरण	३१
तालिका २२ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ मा रहेका जिवीकोपार्जनका सम्पतिहरूको विवरण	३२
तालिका २३ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ का अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण	३४
तालिका २४ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को प्रकोप संकटासन्नता वर्गको विश्लेषण.....	३७
तालिका २५ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ का सेवा प्रदायकहरूको विवरण.....	३९
तालिका २६ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ मा महिला र पुरुषको कार्य विभाजन विश्लेषण.....	४२
तालिका २७ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ मा निर्णय प्रक्रियामा महिला र पुरुषको उत्तरदायित्व र पहुँच विश्लेषण.....	४२
तालिका २८ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को स्थानीय अनुकूलन योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका.....	४३
तालिका २९ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना.....	४५

नक्साहरू

नक्सा १ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरूको विवरण	७
नक्सा २ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोको जोखिमको विवरण.....	७
नक्सा ३ : तिला उपजलाधार क्षेत्रको भूउपयोग समायोजनको अवस्था	८
नक्सा ४ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागीका स्थानहरू	९
नक्सा ५ : शुभकालिका गाउँपालिकाको नक्सा.....	११
नक्सा ६ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को भूउपयोग नक्शा.....	१२
नक्सा ७ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ मा रहेका पहिरोहरूको अवस्थिती.....	२२
नक्सा ८ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को भूक्षयको अवस्था.....	२३
नक्सा ९ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को आगलागीको अवस्था.....	२४
नक्सा १० : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को संकटासन्नताको अवस्था	३१

चित्रहरू

चित्र १ : तिलागुफा नगरपालिका वडा नं. ६ को विगत ३० वर्षको जलवायु प्रवृत्ति.....	९
चित्र २ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को विगत ३० वर्षको जलवायु प्रवृत्ति.....	१६
चित्र ३ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को विगत ३० वर्षको वर्षाको प्रवृत्ति.....	१७
चित्र ४ : सूदृढ लापा तयारी प्रारूप.....	१९
चित्र ५ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ का सेवा प्रदायक संस्थाहरू.....	४०

अनुसूचिहरू

अनुसूची १ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को प्रकोप तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण र मापन तालिका	५१
अनुसूचि २ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ का संकटासन्न घरधुरीहरूको विवरण.....	५४
अनुसूची ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना अनुमोदन.....	६५

संकेतसूची

ASHA	Adaptation for Smallholders in Hilly Areas / पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
GIS / जिआइस	Geographic Information System / भौगोलिक सुचना प्रणली
IFAD / आइफाड	International Fund for Agricultural Development / कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष
LAPA / लापा	Local Adaptation Plans for Actions / स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना
LGCDP	Local Governance and Community Development Programme
NAPA / नापा	National Adaptation Programme of Action / राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम
उ.मा.वि.	उच्च माध्यमिक विद्यालय
गापा	गाउँपालिका
जिसस	जिल्ला समन्वय समिति
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
सा.व.	सामुदायिक वन
सा.व.उ.स.	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

शब्दावलीहरू

१. मौसम (Weather)

कुनै निश्चित स्थान वा क्षेत्रको वायुमण्डलको दैनिक वा छोटो अवधिको व्यवहार वा अवस्था, जसले तापक्रम, वर्षा, हावा, वायुमण्डलीय चाप र सापेक्षिक आर्द्रता जनाउँछ, यसलाई मौसम भनिन्छ। यो प्रत्येक दिन (दिनभित्र पनि फरक प्रहर), हप्ता र महिनामा परिवर्तन भइरहन्छ।

२. जलवायु वा हावापानी (Climate)

लामो अवधिको (सामान्यतः ३० वर्ष) को मौसमको औसत अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ। सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतु विशेष अनुसार फरक तर स्थिर रहन्छ। यसका सूचकहरू (Parameters) मौसमको जस्तै हुन्।

३. जलवायु परिवर्तन (Climate Change)

दशक वा लामो समयको अन्तराल एवं दीर्घकालीन अवधिमा जलवायुका अवस्थामा आउने औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ। यसको मापन तथ्यांकशास्त्रीय विधिबाट गरिन्छ जसमा पृथ्वीको निश्चित स्थान वा भूपरिधिमा देखिने परिवर्तनको गणना गरिन्छ।

जलवायु परिवर्तन प्राकृतिक र पृथ्वीको आन्तरिक वा बाह्य दबाव (जस्तै, सौर्य चक्र, ज्वालामुखी विष्फोटन आदि) तथा मानवजन्य (जस्तै, भूउपयोग परिवर्तन, वायुमण्डलमा विद्यमान ग्यासहरूको सन्तुलन परिवर्तन, हरितगृह ग्यासको अत्यधिक उत्सर्जन आदि) कारणहरूले हुने मान्यता रहेको छ। जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि १९९२ को धारा १ मा उल्लेख भए अनुसार प्राकृतिक कारण लगायत मानवीय गतिविधिका कारणले मापनयोग्य समयावधिमा वायुमण्डलको सन्तुलनमा आएको परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिएको छ।

४. हरितगृह ग्याँसहरू (Green House Gases)

वायुमण्डलभित्र तापक्रम सञ्चय गर्ने ग्यासहरूलाई हरितगृह ग्यास (Green House Gases, GHGs) भनिन्छ। विश्वव्यापी उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको लागि यी ग्यासहरू जिम्मेवार रहेको मानिन्छ। क्योटो अभिसन्धि १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह ग्याँस अन्तर्गत कार्बनडाईअक्साईड (CO₂), मिथेन (CH₄), नाईट्रस अक्साईड (N₂O), हाईड्रोफ्लोरो कार्बन (HFC), परफ्लोरो कार्बन (Perfloro Carbons (PFC), सल्फर हेक्जाफ्लोराईड (Sulphur Hexafluoride (SF₆)) गरी ६ किसिमका ग्याँसहरू पर्दछन्। कतारको दोहामा सम्पन्न CoP ले नाइट्रोजन ट्राईफ्लोराईड (NF₃) लाई थप गरेकोले हरितगृह ग्याँसको संख्या ७ पुगेको छ।

५. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि (United Nations Framework Conventions on Climate Change, UNFCCC) १९९२

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि (United Nation Framework Convention on Climate Change) १९९२ मा रियो दि जेनेरियोमा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो।

यो विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरूले विश्वमा जलवायु परिवर्तन भइरहेको महसुस गरेर त्यसका लागि बनेको महासन्धि हो । यसलाई १९९६ देशहरूले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् भने १९९४ देखि कार्यान्वयन भएको हो । यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य वायुमण्डलमा हरितगृह ग्याँसलाई प्रतिवद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्दै जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणमा विश्वव्यापि प्रयास गर्नु र जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई समेत न्यूनीकरण गरी अनुकूलन क्षमता बढाउनु रहेको छ ।

६. पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन (Conference of Parties, COP)

पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन वा कन्फरेन्स अफ पार्टिज भन्नाले UNFCCC का पक्ष देशहरूको सम्मेलनलाई जनाउँछ । यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन वर्षमा एक पटक हुने गर्दछ । हालै पोल्याण्डको क्याटोभिसमा सम्पन्न भएको सम्मेलन पक्ष राष्ट्रहरूको २४ औँ सम्मेलन हो ।

७. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तरसरकारी निकाय (Inter governmental Panel on Climate Change, IPCC)

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तरसरकारी निकायले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी आधिकारिक, सत्य, वैज्ञानिक ज्ञान र बुझाइ प्रदान गर्दछ । यस संस्थाले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तथ्याङ्कहरूको अध्ययन, विश्लेषण र प्रक्षेपण गरी नीति निर्धारण गर्न विश्व समुदायलाई सचेत गराउने काम गर्छ । यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरसरकारी नियोग हो जसले मानव सिर्जित जलवायु परिवर्तनका असरहरूबारे मूल्याङ्कन गर्दछ । यसले सन् २००७ मा नोबेल पुरस्कार समेत पाएको थियो । जलवायु परिवर्तनका सन्दर्भमा यस संस्थाको धारणा नै आधिकारिक मानिन्छ ।

८. अनुकूलन (Adaptation)

परिवर्तित वातावरणसँग मिल्दो जीवनशैली अर्थात जीवले आफ्नो अस्तित्व बचाउन वरिपरिको वातावरणसँग बाहिरी रूप, संरचना तथा प्रक्रियामा परिवर्तन गरेर आफैले आफूलाई वातावरणमा अनुकूल हुने र जलवायु परिवर्तनको प्रभावलाई बुझेर सो अनुरूप ढाल्ने प्रकृतिलाई अनुकूलन भनिन्छ । अनुकूलनले जलवायु परिवर्तनले गर्दा हुने असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्नुका साथै यसबाट फाइदा लिन सक्ने सम्मका कुराहरूलाई समेट्छ ।

९. राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action, NAPA)

अति कम विकसित मुलुकहरूमा जलवायु परिवर्तनको जोखिमको मूल्याङ्कन गर्ने र उपयुक्त अनुकूलन सम्बन्धी उपायहरूको पहिचान गरी जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी समस्या र चुनौतीहरूलाई वैज्ञानिक ढङ्गले सम्बोधन गर्न तयार पारिएको राष्ट्रिय कार्य योजना नै राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (NAPA) हो । यसमा जलवायु परिवर्तनका तत्कालिक असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने र जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरूलाई राष्ट्रिय विकास योजनामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने उद्देश्य राखिएको हुन्छ । नेपाल सरकारले सन् २०१० मा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम तयार पारी सार्वजनिक गर्‍यो जसमा ६ ओटा क्षेत्रहरू (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, जलस्रोत तथा ऊर्जा, जलवायु सिर्जित प्रकोपहरू, वन तथा जैविक विविधता, जनस्वास्थ्य र शहरी बसोबास तथा पूर्वाधार) मा विभिन्न अनुकूलनका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी सूचीकृत गरिएको छ ।

१०. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plan of Action, LAPA) र स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना (Local Adaptation Plan of Action, LAPA Framework)

जलवायु परिवर्तनका स्थानीय असरहरूलाई न्यूनीकरण गरी संकटासन्न समुदाय तथा घरपरिवारको अनुकूलन क्षमता बृद्धि गर्न स्थानीय सरोकारवाला, सेवाप्रदायक र सेवाग्राहीहरूकोक प्रत्यक्ष सहभागितामा तयार पारी कार्यान्वयन गरिने योजनालाई स्थानीय अनुकूलन योजना (Local Adaptation Plan for Action, LAPA) भनिएको छ । यसमा विशेष गरी राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रमले पहिचान गरेका सङ्कटासन्न क्षेत्र तथा अनुकूलनका कार्यक्रमहरूलाई स्थानीय विकास योजनाहरूमा समाहित गर्ने उद्देश्य राखिएको छ । स्थानीय अनुकूलन योजना निर्माणका लागि नेपाल सरकारले नमूना परीक्षण समेत गरी वि.सं. २०६८ मा स्थानीय अनुकूलन योजना प्रारूप (LAPA Framework) अनुमोदन गरी यसको कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

११. लैंगिक समानता (Gender Equality): महिला तथा पुरुषबीच सबै पक्ष र तहहरूमा समान अवसर र समान लाभ हासिल भएको अवस्था नै लैङ्गिक समानता हो ।

१२. लैङ्गिक समायोजन (Gender Integration) भन्नाले आयोजनाको निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका चरणहरूमा लैङ्गिक असमानता र भिन्नतालाई पहिचान गरि सम्बोधन गर्ने प्रक्रियालाई बुझाउँछ ।

१३. प्रजनन भूमिका (Reproductive role)

यस कार्य अन्तर्गत दुई किसिमका घरायसी कामहरू पर्दछन् । (१) जैविक (जस्तै: बच्चा जन्माउने) र (२) सामाजिक (जस्तै: बच्चाहरूको स्याहार गर्ने, भान्साको काम, बजार जानु, परिवारको स्वास्थ्यको हेरविचार एवं अन्य घरायसी कार्यहरू गर्ने, जुन कार्यको आर्थिक मान्यता कम हुन्छ र आम्दानी पनि हुँदैन) । सामाजिक भूमिका निर्वाहमा बढी श्रम र समय लाग्छ । महिला तथा बालिकाहरूले नै प्राय यस्ता काम गर्ने गर्दछन् ।

१४. सङ्कटासन्नता (Vulnerability)

जलवायु विषमता लगायत जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको प्रतिकार गर्ने वा अनुकूलित हुन सक्ने क्षमताको अवस्थालाई सङ्कटासन्नता भनिन्छ । प्राकृतिक तथा मानवीय प्रणालीको संवेदनशिलता तथा न्यून अनुकूलन क्षमताले सङ्कटासन्नता बढाउँछ ।

१५. भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System, GIS)

साधारणतः पृथ्वीका निश्चित स्थानहरूको भौगोलिक अवस्थिति सम्बन्धी सूचना प्रणालीलाई भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System, GIS) भनिन्छ । यो प्रणाली यसरी बनाइएको हुन्छ, जसबाट भौगोलिक तथ्याङ्क तथा सूचनालाई लिने (Capture), जम्मा गर्ने (Store), मिलाउने (Manipulate), विश्लेषण गर्ने (Analyze), व्यवस्थापन गर्ने (Manage) र प्रस्तुत गर्ने (Present) गरिन्छ ।

१६. संवेदनशीलता (Sensitivity)

जलवायु परिवर्तनको कारणले कुनै पनि जीव वा वनस्पतिको आन्तरिक प्रणालीले देखाउने सकारात्मक वा नकारात्मक प्रतिक्रिया, परिणाम वा अवस्थालाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

१७. अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity)

जलवायु परिवर्तन वा अन्य वातावरणीय समस्याहरूको प्रतिकार गर्ने वा बदलिँदो परिस्थिति अनुसार आफू र आफ्नो प्रणालीलाई परिवर्तित गर्न सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ । अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरू, प्रविधिहरूमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरूमा पहुँच, सूचनाहरूको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ । अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ,, जस्तै, राष्ट्र वा समुदाय जति बढी विकसित हुन्छ अनुकूलन क्षमता पनि उच्च बढी हुन्छ ।

१८. जोखिम (Risk)

विगत तथा वर्तमानका तथ्यहरूका आधारमा भविष्यमा देखिन सक्ने जलवायुको अवस्था तथा यसले प्राकृतिक, मानवीय, सामाजिक तथा भौतिक संरचनामा पार्न सक्ने नकारात्मक असरहरूको सम्भाव्यतालाई जोखिमको रूपमा लिइन्छ ।

१९. समावेशिता (Inclusiveness)

कुनै पनि कार्यक्रम, कार्ययोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन एवं सो को निर्णय प्रक्रियामा सरोकारवाला व्यक्ति तथा समुदाय जस्तै महिला, दलित, विपन्न तथा सीमान्तकृत समुदायको सार्थक सहभागिताको निश्चितता गर्नु समावेशिता हो ।

सारांश

नेपाल जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले अति संकटासन्न मुलुकहरू मध्येमा पर्ने भएकोले यसबाट बच्नको लागि अनुकूलनका विभिन्न क्रियाकलापहरू सन्चालन मार्फत गरिब, विपन्न, महिला लगायत किसानहरूको अनुकूलन क्षमता बढाउन आवश्यक छ । यसका लागि राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रममा प्रस्ताव गरिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई लक्षित क्षेत्र र समुदायहरूसम्म पुऱ्याई कार्यान्वयन गर्न सन् २०११ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plan for Actions) तयारी सम्बन्धी खाका तयार भै सोहि अनुसार विभिन्न परियोजनाहरू नेपाल सरकारसंगको साभेदारी तथा समन्वयमा सञ्चालन भैरहेका छन् । प्रशासनिक सिमानालाई मात्र स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यक्षेत्र मान्दा माथिल्लो तथा तल्लो तटिय जलाधार क्षेत्रमा रहेका प्रशासनिक सिमाना भन्दा बाहिर रहेका क्षेत्रहरूमा देखिएका प्रकोपहरूको सम्बोधन गर्न कठिनाइ हुने भएकोले यस्ता पक्षहरूलाई पहिचान गरि कार्ययोजना तयार गर्नको लागि पहाडि साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले उपजलाधार क्षेत्र दृष्टिकोणको अवधारणा अधि सारेको छ ।

त्यसैगरि विगतमा भएका प्रकोपहरूको अवस्था विश्लेषण गरि आगामी वर्षहरूमा हुन सक्ने प्रभावहरूको समेत आँकलन गरेर दिर्घकालिन योजना तर्जुमा गर्नको लागि सहभागितामुलक परिदृष्य विकासको अवधारणा समेतको प्रयोग यो अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा गरिएको छ । यसले गर्दा उप जलाधार क्षेत्रको अवधारणामा आधारित भएर माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटिय जलवायुजन्य असरलाई अनुकूलीत उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रका जलवायुजन्य असरहरूको अवस्था भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System-GIS) को सहायताले विश्लेषण गर्नुपर्ने आवश्यकता औल्याएको छ । तिला उप-जलाधार क्षेत्र अन्तर्गत पर्ने यो शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ (साविकको सुकाटिया गाविसका ४, ५, ६ र ७ नं. वडा) मा जलवायुका प्रष्ट असरहरू देखिएका छन् । जसले गर्दा कृषि, खानेपानी, वन तथा पशु, स्वास्थ्य आदि क्षेत्रमा प्रत्यक्ष असर परेको कुरा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट तयार गरिएका नक्शाहरू तथा स्थानीय स्तरमा भएका परामर्शहरूबाट समेत पुष्टी भएको छ ।

जलवायु परिवर्तनका कारणले यस वडाका गरिब, विपन्न, स्रोत साधनमा कम पहुँच भएका घरघुरीहरूको साथै महिला, बालबालिका र वृद्धहरू बढी प्रभावित भएका छन् । विभिन्न प्रकोपहरूको कारणले खाद्य उत्पादनमा कमी भई जिविकोपार्जनमा असर पारेको छ । त्यसकारण यहाँको बासिन्दाहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष (आइफाड) को आर्थिक सहयोगमा नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालयले यो वडा लगायत यस जिल्लाका विभिन्न स्थानीय निकायहरूका विभिन्न वडाहरूमा स्थानीय निकायसँगको सहकार्य तथा स्थानीय समुदायको सकृय सहभागितामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने कार्यक्रम रहेकोले सोही अन्तर्गत यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

आगामी ३ वर्षका लागि तयार गरिएको यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा यस वडामा विद्यमान सामाजिक, मानवीय, आर्थिक, प्राकृतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरू तथा जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रतिकूल प्रभावहरू/प्रकोपहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै यस वडा र यहाँका घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन गरिएको थियो । सोही मुल्याङ्कनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरि यो योजना तयार भएको छ जसको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

शिर्षक	विवरण			
कार्ययोजनाले समेटेको क्षेत्र	शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ (साविक सुकाटिया गाविसका ४, ५, ६ र ७ नं. वडाहरू)			
चारकिल्ला	पूर्व : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ८, पश्चिम : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ४, उत्तर : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ४ र खाडाचक्र नगरपालिका, दक्षिण : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ३ र ६			
क्षेत्रफल	९७.३२ वर्ग किलोमिटर (९७३२ हेक्टर)			
जनसंख्या (फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५ अनुसार)	महिला	पुरुष	जम्मा	जम्मा घरधुरी
	१०७०	११४०	२२१०	४१९
जातजाती	ब्राम्हण/क्षेत्री/ठकुरी		दलित	जम्मा
घरधुरी	३६२		५७	४१९
प्रतिशत	८६.३९		१३.६०	१००
प्रमुख पेशा / जीविकोपार्जनको आधार	यहाँका मानिसहरूको प्रमुख पेशा परम्परागत कृषि हो भने केहि मानिसहरू सरकारी जागीर, व्यापार तथा वैदेशिक रोजगारीमा छन् ।			
जलवायुको अवस्था	शितोष्ण र समशितोष्ण			
जलवायु परिवर्तनको प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> गर्मी दिन करिब ३ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रापनि बढेको, जाडो दिन २ महिनाले घटेको मनसुनी वर्षाको अवधि १.५ महिनाले घटेको, हिउँदे वर्षा कहिलेकाँही मात्र हुने रोगव्याधी, खडेरी, पहिरोको मात्रा तथा बारम्बारता बढेको कृषिबाली, पशुपंक्षी तथा मानवमा नयाँ नयाँ रोगको प्रकोप बढेको 			
मुख्य जोखिम	खडेरी, भू-क्षय, कृषिरोग, मानव रोग, पहिरो, पशुरोग र मिचाहाभार			
संकटासन्न वडा	अति उच्च	उच्च	मध्यम	न्यून
	७	५	६	४
संकटासन्न घरधुरी संख्या प्रतिशत	अति उच्च	उच्च	मध्यम	न्यून
	८१	२२८	८०	३०
	१९.३३	५४.४२	१९.०९	७.१६
योजनाको परिकल्पना	<ul style="list-style-type: none"> कृषि तथा पशुसेवा व्यवस्थित भएको हुने मुहान संरक्षण, सिंचाइ कुलो आदिको माध्यमबाट सिंचाइ तथा खानेपानीको सुविधा भएको हुने जैविक तथा दिगो भु व्यवस्थापन प्रविधीमा आधारित कृषि व्यवसाय प्रवर्धन भएको हुने वनको दीगो व्यवस्थापन भएको हुने प्रभावकारी अनुकूलनका कार्यहरू सञ्चालन भै मानिसहरूको दैनिक जीविकोपार्जनको अवस्था सुदृढ हुने खाली तथा सार्वजनिक क्षेत्रमा वृक्षारोपणबाट भू-क्षय र पहिरोमा कमि भएको हुने सुधारिएको चुल्हो प्रयोग तथा दाउराको किफायति उपयोगबाट वनको संरक्षण तथा मानव स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुने निर्बाहमुखि खेती प्रणालीबाट क्रमशः व्यवसायिक कृषि तथा स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारीको संख्या बढि आमदानीका श्रोत तथा आय बढेको हुने पहिरो तथा भूक्षयलाई तारजाली तथा वृक्षारोपण गरी नियन्त्रण गरिएको हुनेछ । १ घर १ धारा पुगी सुरक्षित तथा स्वच्छ खानेपानिको व्यवस्था भएको हुने छ । जलवायुजन्य प्रकोपका कारण अति उच्च तथा उच्च संकटासन्न तहमा परेका मानिसहरूको संकटासन्नता घटेको हुनेछ । 			

कार्ययोजनाको प्राथमिकता परेका अनुकूलनका कार्यहरू	<ul style="list-style-type: none"> ● सिंचाई कुलो निर्माण, मर्मत ● सिंचाइ पोखरी निर्माण ● नर्सरी स्थापना तथा वृक्षरोपण ● तारजाली ● सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरूको प्रवर्द्धन ● सोलार बत्ती जडान ● पानी मुहान संरक्षण ● सुधारिएको चुल्हो वितरण ● सुधारिएको घट्ट स्थापना ● भल निकासका लागि कुलो निर्माण ● आय आर्जनका कार्यक्रम तथा क्षमता अभिवृद्धि
--	--

आगामी तीन वर्षको लागि तयार गरिएको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संक्षिप्त रूप

वडा	योजनाको क्षेत्रहरू	लागत (रु. हजारमा)			
		पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	जम्मा रु
४	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	३५००	३५००	३५००	१०५००
	जलस्रोत तथा उर्जा	३५	३५	०	७०
	जन स्वास्थ्य	५०	५०	०	१००
	वन तथा जैविक विविधता	४०	४०	४०	१२०
	भौतिक पूर्वाधार	११००	९००	९००	२९००
	जम्मा	४७२५	४५२५	४४४०	१३६९०
५	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	८२५०	८२५०	४२५०	२०७५०
	जलस्रोत तथा उर्जा	३५	३५	०	७०
	जन स्वास्थ्य	२०००	३०००	३०००	८०००
	भौतिक पूर्वाधार	१२००	९७५	६७५	२८५०
		जम्मा	११४८५	१२२६०	७९२५
६	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	१४००	१२००	१४००	४०००
	जलस्रोत तथा उर्जा	३५	३५	७०	१४०
	जन स्वास्थ्य	९००	१८००	०	२७००
	वन तथा जैविक विविधता	१६०	१६०	१६०	४८०
		जम्मा	२४९५	३१९५	१६३०
७	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२५५०	२३००	३०५०	७९००
	जन स्वास्थ्य	०	६००	०	६००
	वन तथा जैविक विविधता	०	७५	७५	१५०
	जम्मा	२५५०	२९७५	३१२५	८६५०
वडा स्तरीय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	११६०	१४६०	१०२००	१२८२०
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि	१३००	१७८०	२६८०	५७६०
	क्षमता अभिवृद्धि	२६०	१९५	१९५	६५०
	जम्मा	२७२०	३४३५	१३०७५	१९२३०
	योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षा	१४५	१६५	२६५	५७५
	कूल जम्मा	२४१२०	२६५५५	३०४६०	८११३५

योजना कार्यान्वयन गर्ने दौरानमा बाध्य संस्थाहरूबाट प्राविधिक सहयोगको आवश्यक पर्ने भएकोले स्थानीय मानिसहरूको क्षमता विश्लेषण गरिनुको साथै सेवा प्रदायक संस्थाहरूको पहिचान तथा उनीहरूले प्रदान गर्ने सेवाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले कुन योजनाको कार्यान्वयन गर्दा कुन संस्थाको सहयोग आवश्यक हुन्छ र कसरी लिन सकिन्छ भन्ने पूर्वतयारी गर्न सहज गराउने विश्वास गरिएको छ । यो कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि कुल ८,११,३५,०००/- (अक्षरूपी आठ करोड एघार लाख पैतीस हजार) का योजनाहरू तयार गरिएको छ । यस मध्ये रु ५,७५,०००/- (अक्षरूपी पाँच लाख पचहत्तर हजार) कार्यक्रमको दौरान योजना अनुसारको उपलब्धिहरू

भए नभएको थाहा पाउन तथा केहि कमजोरी भए भविष्यमा सुधार गर्नको लागि विभिन्न चरणमा अनुगमन तथा मुल्यांकन कार्यक्रमहरूको लागि बजेट प्रस्ताव गरिएका छन् ।

परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचित्य तथा मान्यता

१.१ औचित्य तथा मान्यता

जलवायु परिवर्तन यो शताब्दीको विश्वकै चासो र सरोकारको मुद्दाको रूपमा स्थापित भइसकेको छ । यसले सबै प्रकारका सभ्यता, मानवीय, भौतिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक विकासमा अवरोध पुर्याउनुका साथै स्थापित विकासका पूर्वाधार तथा मान्यताहरूमाथि पनि चुनौतीहरू थपेको छ । यसै स्थितिलाई मनन गरी जलवायु परिवर्तनसँग जुध्न विश्व समुदाय एकाकार भई अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका प्रयासहरू सुरु गरिएका छन् । नेपालले पनि विगत एक दशकदेखि जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका क्षेत्रमा विभिन्न पहलकदमीहरू सुरु गरी जलवायु परिवर्तन संकटासन्न समुदाय तथा घरघुरीहरूको अनुकूलन क्षमता वृद्धि गर्न मुलुकको विभिन्न भागमा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा ल्याएको छ ।

नेपाल जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले अति संकटासन्न मुलुकहरू मध्येमा पर्दछ । यहाँको गरिबी, सामाजिक एवं आर्थिक ढाँचा, भौगोलिक अवस्थिति आदिका कारणले जलवायु परिवर्तनका असर र प्रभावहरू प्रत्यक्ष महसुस हुने गरी देखिएका छन् । यसै सन्दर्भमा संगठित र योजनाबद्ध रूपमा जलवायु संकटासन्नतालाई सम्बोधन गर्न संयुक्त राष्ट्रसंघीय जलवायु परिवर्तन प्रारूप महासन्धिको प्रावधान अनुसार नेपालले सन् २०१० मा आफ्नो “राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action)” तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रममा प्रस्ताव गरिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई लक्षित क्षेत्र र समुदायहरूसम्म पुऱ्याई कार्यान्वयन गर्न, सन् २०११ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plans for Action) तयारी सम्बन्धी खाका तयार गरी सोही अनुसार स्थानीय निकायसँगको सहकार्य तथा स्थानीय समुदायको सकृय सहभागितामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन हुन थालेका छन् ।

यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाले यस वडामा जलवायु परिवर्तनबाट सङ्कटासन्न अवस्थामा रहेका टोल, वस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन अभ्यास तथा जल्दाबल्दा समस्याहरूलाई पहिचान गरी स्थानीय समुदायले आवश्यक निर्णय गर्न सहज हुने गरी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्न सहजीकरण गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । यस अनुकूलन कार्ययोजनाले जलवायु परिवर्तनको असरबाट प्रभावित विपन्न समुदाय, महिला, दलित तथा भौगोलिक विकटतामा रहेका समुदायहरूले सामना गर्नु परेका मुद्दाहरूको पहिचान तथा अनुकूलनका सम्भावित अवसरहरूको पहिचान गर्ने छ । यो कार्ययोजना नेपाल जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ तथा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना र अन्य वैज्ञानिक तथ्य तथा अध्ययनले गरेको मार्गनिर्देशन अनुसार तयार गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा स्थानीय समुदायले आफ्ना आवश्यकताको सम्बोधन गर्नको लागि आफैले निर्णय गर्न सक्ने सहज उपायको पहिचान, विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

जलवायु परिवर्तनका कारणले सबै तह र तप्काका मानिसहरूलाई असर गरेपनि यस वडाका गरिब, विपन्न, स्रोतसाधनमा कम पहुँच भएका घरघुरीहरूको साथै महिला, बालबालिका र वृद्धहरू बढी प्रभावित भएका छन् । यस वडामा खडेरी, भू-क्षय, कृषिरोग, मानव रोग, पहिरो, पशुरोग र मिचाहाभार गरी जम्मा ७ वटा प्रकोपहरू तिनीहरूको असर र प्रभावका आधारमा प्राथमिकताको क्रममा पहिचान गरिएका थिए । जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित

प्रकोपहरूले गर्दा खाद्यान्न उत्पादन, वन जंगल, पानीका श्रोतहरू तथा मावन स्वास्थ्यमा समेत असरहरू देखिएको छ । त्यसकारण यहाँको बासिन्दाहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने विश्वास गर्दै यस वडा (साविक सुकाटिया गाविसका ४, ५, ६ र ७ वडा) का निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरू, सरोकारवाला, राजनीतिक दलहरू, वन उपभोक्ता समूह, महिला, दलित, शिक्षक र अन्य सरोकारवाला निकायको उपस्थितिमा २०७५/०७/११ देखि २०७५/०७/१६ गते सम्म सञ्चालित जलवायु परिवर्तन अभिमुखिकरण एवं स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीबाट यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको हो । यस योजनालाई यस वडा तथा शुभकालिका गाउँपालिकाको विषयगत योजना बनाई नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत गाउँपालिका तथा जि.स.स लगायत राष्ट्रिय योजनामा समेत समावेश गर्न पहल गरिनेछ ।

जलवायुजन्य प्रकोप बढ्दै गएको महशुस गरेका यस वडाका बासिन्दाले यस योजनाको कार्यान्वयनको क्रममा ३ वर्षे योजना निर्माण गरी जलवायुजन्य जोखिमको असर र प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न यहाँका सबै वर्ग (खास गरी बढि जोखिममा रहेको समुदायहरू) को सहभागितामा अनुकूलन क्षमता वृद्धि हुने गरी योजना तयार गरिएको छ । यो योजना कार्यान्वयनको प्रत्येक चरणमा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउनको लागि लैङ्गिक संवेदनशीलता तथा विपन्नहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गरी यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ । यो योजना कार्यान्वयनको प्रत्येक चरणमा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउनको लागि लैङ्गिक संवेदनशीलता तथा विपन्नहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गरी यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ ।

१.२ सुदृढ स्थानीय अनुकूलन योजनाको अवधारणा/मान्यता

जलवायु परिवर्तनका कारण नेपालका खासगरी पहाडी तथा उच्च पहाडी जिल्लाहरूका साना किसानहरूलाई पर्ने असर तथा प्रभावहरू क्रमशः बढिरहेको अवस्था छ । भौगोलिक सूचनाहरूको विश्लेषण तथा यहाँका स्थानीय समुदायहरूसँग प्रत्यक्ष छलफल गर्दा पनि जलवायुका असरहरू प्रष्ट रूपमा महसुस भएका छन् । यस परिवेशमा यहाँको जलवायु परिवर्तनका संकटासन्नता पहिचान गर्ने, संवेदनशीलता विश्लेषण गर्ने र प्रकोपहरूको क्षेत्र तथा प्रभावित समुदाय पहिचान गरी ती पक्षहरूलाई संबोधन गर्ने गरी अनुकूलन योजना तयार गर्ने मान्यता अनुरूप यो कार्ययोजना तयार भएको छ । जलवायु परिवर्तनका यस्ता असर तथा प्रभावहरू कुनै प्रशासनिक सीमामा सीमित नहुने र माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रसँग प्रत्येक सम्बन्ध रहनेहुँदा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले प्रशासनिक सीमामा मात्र सीमित नरही माथिल्लोतटीय तथा तल्लोतटीय जलवायुजन्य असर न्यूनीकरण गर्दै अनुकूलनका प्रभावकारी उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रका जलवायुजन्य असरहरूको अवस्था विश्लेषण गर्नुपर्ने आवश्यकता औल्याएको छ । त्यसैले वर्तमान तथा भविष्यमा आउन सक्ने जलवायुजन्य प्रकोप र यसबाट सामाजिक तथा आर्थिक पक्ष र विकासका कार्यक्रममा पर्न सक्ने चुनौतीलाई सहभागितात्मक परिदृश्य विकासको माध्यमबाट प्रभावकारी अनुकूलन उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकासमा सुनिश्चता ल्याउन जरुरी हुन्छ । यी पक्षहरूलाई सम्बोधन गर्न पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्रीय अवस्था विश्लेषण र सहभागितात्मक परिदृश्य विकास विधिलाई स्थानीयस्तरमा अनुकूलन

कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा एकीकृत गरी अनुकूलन कार्ययोजनालाई सुदृढीकरण (Enhanced) गर्ने उद्देश्य लिएकोले यो अनुकूलन योजना तयारी गर्दा यी पक्षहरूलाई विश्लेषण गरी स्थानीयस्तरका महिला, बालबालिका तथा उपेक्षित वर्गहरूको जीवनस्तरमा जलवायुजन्य प्रकोपसँग सामना गर्न अनुकूलित तथा समानुकूलित हुन सघाउ पुऱ्याउने प्रकारका योजनाहरू तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद २: परिचय

२.१ तिला उप-जलाधार क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय

यो उपजलाधार क्षेत्र कालिकोट जिल्लाको उत्तरी भागमा रहेको छ। यस जिल्लामा रहेका विभिन्न क्षेत्रहरू मध्ये यो उपजलाधार क्षेत्रमा प्रचुर मात्रामा जैविक विविधता तथा वनस्पतीहरू पाइन्छ। यहाँको धेरै जसो भाग भिरालो छ। यहाँ २८ डिग्रि देखि ६० डिग्रिसम्मको भिरालोपना रहेको छ। जसको मतलब यहाँको धेरैजसो भाग जडिबुटी खेती, वन तथा वनस्पतिहरूको लागि उपयुक्त रहेको छ भने केहि भागमा गह्व सुधार गरेर खेती गर्न पनि सकिन्छ। यो उपजलाधार क्षेत्र समुन्द्र सतहदेखि ८४३ मीटरदेखि ४४८० मीटरसम्म फैलिएको छ। त्यसैगरी यहाँको कुल क्षेत्रफलमध्ये करिब एक प्रतिशत भन्दा कम भाग उपोष्ण, करिब आधा भाग शितोष्ण, ३५ प्रतिशत अल्पाइन क्षेत्रमा पर्दछ। २०७३ मा भएको स्थानीय तहको पुर्नसंरचना अनुसार यो उपजलाधार क्षेत्रमा शुभकालिका गाउँपालिका, तीलागुफा नगरपालिका, खाडाँचक्र नगरपालिका तथा महावी गाउँपालिकाहरू पर्दछन्। पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले हाल अनुकूलनका कार्यहरू सन्चालन गर्न लागेका क्षेत्रहरूमध्ये यस उप जलाधार क्षेत्रमा रहेका शुभकालिका गाउँपालिकाको वडा नम्बर १, २, ३ तथा ५ र तीलागुफा नगरपालिकाका २, ३, ४, ५, ६ तथा ९ नम्बर वडाहरू रहेका छन्।

२.१.१ भू उपयोगिता तथा यसको परिवर्तन

भू उपयोगिताको पक्षबाट विश्लेषण गर्दा समग्रमा वन क्षेत्र सबैभन्दा बढि रहेको छ, जसले हाल ५५ प्रतिशत भन्दा बढि भू भाग ओगटेको छ। त्यसै गरी कृषि जमिन २४ प्रतिशत, घाँसे मैदान १४ प्रतिशत, झाडि तथा बुट्यान क्षेत्रले ५ प्रतिशत भू भाग ओगटेको देखिन्छ। यहाँ केहि पर्ति जग्गा तथा खोलानालाले बाँकि क्षेत्र ओगटेको छ। तालिका १ मा यहाँको भू उपयोगिताको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १ : तिला उपजलाधार क्षेत्रको भू उपयोगिताको विवरण

क्रसं	भूउपयोगका प्रकार	१९९०	२०१०	२०१६	परिवर्तन वर्ग किमी (१९९० देखि २०१० सम्म)	परिवर्तन वर्ग किमी(२०१० देखि २०१६ सम्म)	परिवर्तन वर्ग किमी (१९९० देखि २०१६ सम्म)
१	खेती गरिएको क्षेत्र	३६.३८	३७.६६	५०.७९	१.२८	१३.१२	१४.४०
२	खाली पर्ति जमिन	०.१४	१.५४	१.७६	१.४०	०.२२	१.६२
३	वन क्षेत्र	१३९.२३	१३१.६९	११७.६	(७.५४)	(१४.०९)	(२१.६३)
४	घाँसे मैदान	३१.४३	३२	२९.७२	०.५७	(२.२९)	(१.७२)
५	बुट्यान क्षेत्र	६.७५	९.७५	११.२	३.०१	१.४४	४.४५
६	नदिनाला	०.०५	०.१५	०.२	१.१८	(०.२६)	०.९२
७	हिँउले ढाकेको क्षेत्र	०	१.१८	०.९२	०.१०	०.०४	०.१४
	जम्मा	२१३.९८	२१३.९८	२१२.१९			

विगत २६ वर्षमा उपलब्ध भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्शाहरूको विश्लेषण गर्दा वन, खेतीयोग्य जमिन, घाँसे मैदान तथा बुट्यान क्षेत्र प्रमुख भूउपयोगका रूपमा रहेको देखिएको छ। यद्यपि वन क्षेत्रको क्षेत्रफल क्रमशः घटिरहेको देखिन्छ भने बुट्यान क्षेत्र तथा खेती गरिने जमिन उल्लेख्य रूपमा बढेको छ। यहाँ सन १९९० मा ६५ प्रतिशत भूभागमा वन क्षेत्र रहेकोमा विगत २६ वर्षको अन्तरालमा घटेर ५५ प्रतिशत कायम भएको छ। सन १९९० मा करिब १७ प्रतिशत क्षेत्र ओगटेको कृषि क्षेत्र हाल २४ प्रतिशतमा विस्तार भएको छ। यसको अर्थ खाद्यान्न अभावले गर्दा कृषि

क्षेत्रको विस्तार गर्दा वन क्षेत्र संकुचित भएको देखिएको छ । बुट्यान क्षेत्र पनि क्रमशः बढेको देखिएको छ जुन वन विनास भै बुट्यानमा परिणत भएको देखिन्छ । यो अवस्थाको विश्लेषण गर्दा वन क्षेत्रको संरक्षण, कृषि वन प्रणालीको विकास तथा विस्तारका क्रियाकलापहरु गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

२.१.२ पानीका श्रोतहरुको अवस्था

यो उपजलाधार क्षेत्र पानीको श्रोतका हिसाबले मजबुत रहेको छ । यहाँ तिला नदि समेत साना ठुला गरि जम्मा २५ वटा नदि तथा खोलाहरु रहेका छन् जसको कुल लम्बाइ १४८.१ किमी भन्दा बढि रहेको छ । यहाँ भएका पानीका प्रमुख श्रोतहरुमध्ये अँधेरी खोला, बाली गाड, काटेखोला, पर्साङ्ग खोला तथा तिला नदिको केही भाग शुभकालिका गाउँपालिकाको वडा नम्बर ५ हुँदै बग्दछन् भने बाली खोला, छेप्के खोला, कामखेत खोला, खल्ला खोला तथा तिला नदिको केहि भाग तिलागुफा वडा नं ६ तथा पथर खोला र तिला नदिको केहि भाग तिलागुफा वडा नम्बर ३ हुँदै बग्दछन् । यहाँ भएका पानीका श्रोतहरुको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । यद्यपि सिंचाइको लागि उचित व्यवस्था गर्न नसक्दा पानी खेर गैरहेको छ भने खेतीपातीमा सिंचाइको लागि अभैसम्म पनि असुविधा भैरहेको देखिन्छ ।

तालिका २ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका पानीका श्रोतहरुको विवरण

क्रम संख्या	नदि तथा खोलाको नाम	ठेगाना	लम्बाई (किमी)
१।	अधेरी गाड	शुभ कालिका ५	२.९
२।	बाली गाड	शुभ कालिका ५	१.९
३।	बाली खोला	तिलागुफा ६	३.१
४।	कामखेत खोला	तिलागुफा ६ तथा ९	७.४
५।	काटे खोला	शुभकालिका ५	३.१
६।	खल्ला खोला	तिलागुफा ५ तथा ६	१०.९
७।	पर्साङ्ग खोला	शुभकालिका ५	६.७
८।	पथर खोला	तिलागुफा ३	१.६
९।	तिला नदि	शुभकालिका २ र ५ तथा तिलागुफा, २, ३, ४, ५, ६ तथा ९	३६
१०।	बडिखोला	तिलागुफा २	८.२
११।	कालिका	तिलागुफा २	५.३
१२।	भर्ता गाड	शुभकालिका २	३.८
१३।	कालिका	शुभकालिका ३	१०
१४।	भेरा खोला	शुभकालिका ३	४.०
१५।	चाउखोला	तिलागुफा ९	०.६
१६।	छेप्का खोला	तिलागुफा ४, ५, ६ तथा ९	१०.८
१७।	डिल्का खोला	तिलागुफा ९	३.१
१८।	गुठु खोला	तिलागुफा ४	५.६
१९।	इडागे खोला	तिलागुफा ४	५.५
२०।	भुहे खोला	तिलागुफा ९	२.२
२१।	कोलिङ्गाउँ खोला	तिलागुफा ९	१.९
२२।	नाउलाकोट खोला	तिलागुफा २, ४ तथा ९	७.७
२३।	रुबचु खोला	तिलागुफा ९	१.५

क्रम संख्या	नदि तथा खोलाको नाम	ठेगाना	लम्बाई (किमी)
२४।	सन्ता खोला	तिलागुफा ९	३.३
२५।	टकुल्ला खोला	तिलागुफा ९	०.९
	जम्मा लम्बाई		१४८.१

२.१.३ पहिरोको जोखिम

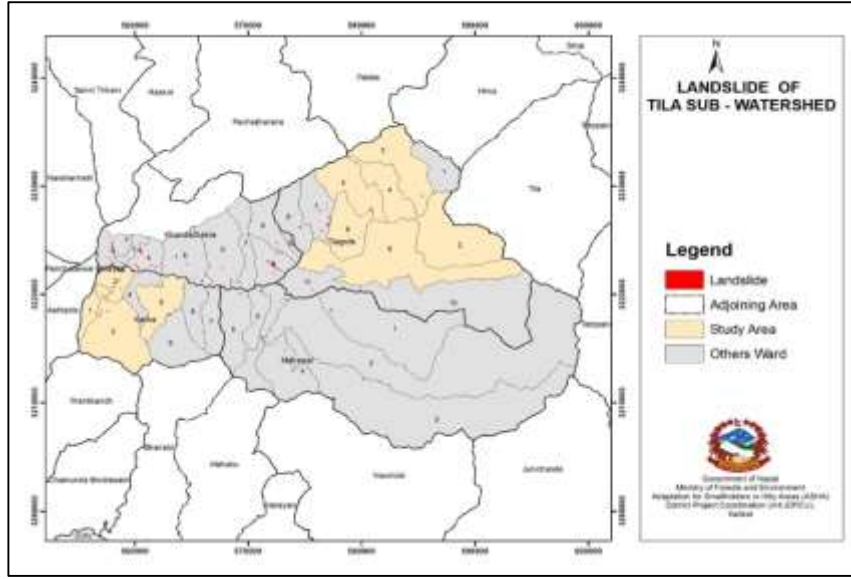
पहिरोको हिसाबले कालिकोट जिल्ला नेपालकै एक प्रमुख समस्याग्रस्त जिल्ला हो । यहाँको करिब ५० प्रतिशत भाग खतरापूर्ण पहिरोको जोखिममा रहेको छ । सन १९८५ देखि २०११ सम्म २५ वर्षसम्मको अवधिमा भएका पहिरोहरूको कारण यस जिल्लामा ५० जनाको मृत्यू भएको छ भने ३६ घाइते भएका थिए । पहिरोको कारण घरवासको नोक्सानीले गर्दा १५१० जना मानिसहरूलाई अन्यत्र स्थानान्तरण गरिएको थियो । यस अवधिमा १३९ घरहरूको नोक्सानी तथा १५५ मा क्षति पुगेको थियो । यस जलाधार क्षेत्रको भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएको नक्शाको विश्लेषण गर्दा समग्र पहिरोको अवस्था उच्च स्तरको देखिन्छ । भूक्षयको संकटास्नता बढाउने कारणहरू भूक्षय, नदिबाट दुरी, भिरालोपन, मोहडा तथा भौगर्भिक अवस्थाहरू हुन् । शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं १, २, ३ तथा ५ र तिलागुफा नगरपालिका वडा नं ३, ५ तथा ६ पछिल्ला वर्षहरूमा पहिरोको प्रकोप बढेको देखिएको छ ।

भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्शाहरूको विश्लेषणबाट यस उप जलाधार क्षेत्रमा पर्ने स्थानीय तहहरूमध्ये शुभकालिका गाउँपालिकामा जम्मा २११ मिटर तथा तिलागुफा नगरपालिकामा ७५ मिटर जमिन पहिरोको चपेटामा परेको देखिएको छ । यी पहिरोहरूको क्षेत्रफल विश्लेषण गर्दा तिलागुफा नगरपालिकामा १.७५ हेक्टर तथा शुभकालिका गाउँपालिकामा ७.६८ हेक्टर गरि कुल ९.४२ हेक्टर जमिन पहिरोले ओगटेको छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा भएको पहिरोहरूको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा रहेको पहिरोको विवरण

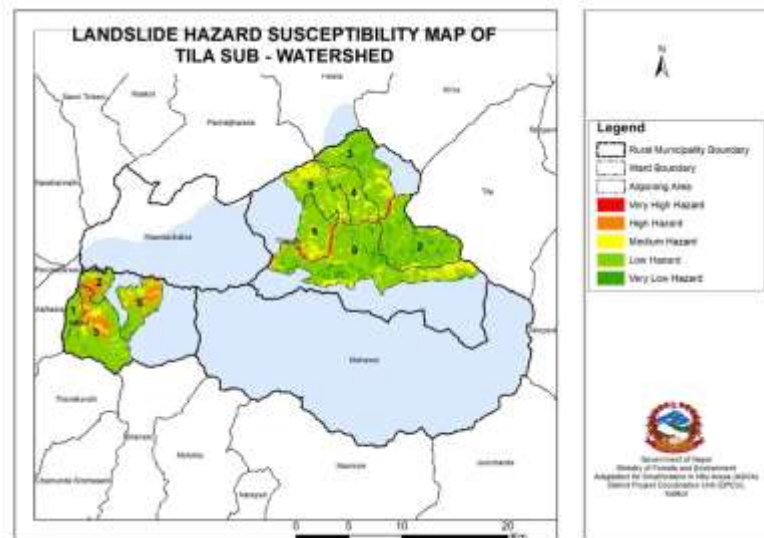
स्थानीय तह	वडा नम्बर	पहिरोको लम्बाई	क्षेत्रफल
शुभकालिका	१	४.८	०.६२
	२	३५.२	३.०८
	३	१४१.९	२.४१
	५	२९.७	१.५७
जम्मा		२११.५	७.६८
तिलागुफा	३	२४.८	०.५८
	५	१८.६	०.०५
	६	३१.५	१.१२
जम्मा		७४.९	१.७५
कुल जम्मा		२८६.४	९.४२

स्रोत: ASHA २०१९

नक्सा १ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरूको विवरण

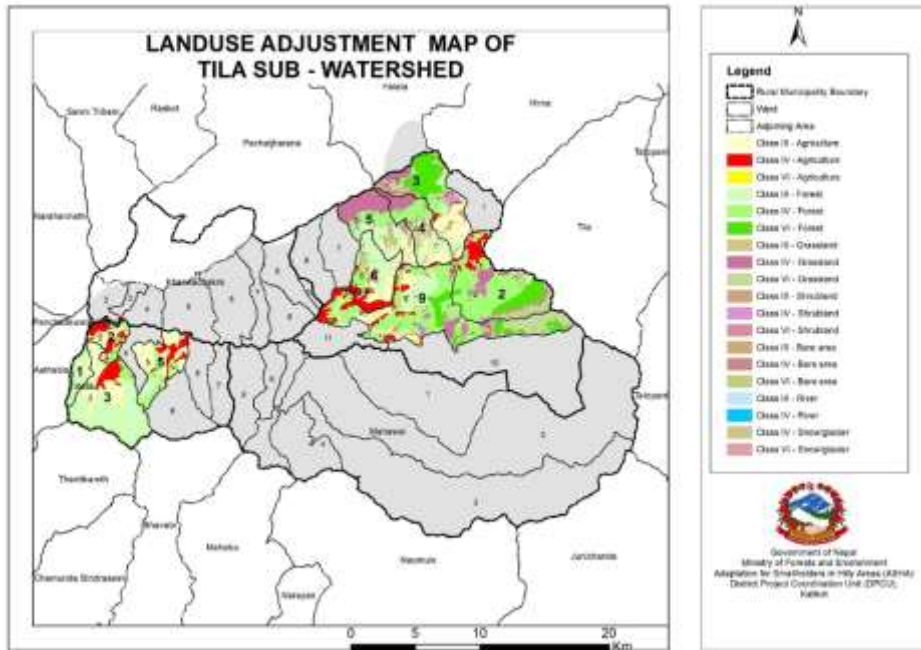
पहिरोको भविष्यमा हुन सक्ने जोखिमको विश्लेषण गर्दा तिलागुफा नगरपालिकाको नदि किनाराका केहि ठाँउहरूमा सम्भावित जोखिम देखिएको छ भने अन्य ठाँउहरूमा सुरक्षित छ । यद्यपि शुभकालिका गाउँपालिका भने पहिरोको उच्च जोखिममा रहेको देखिएको छ । यस नगरपालिकाका वडा नं २, ३ तथा ५ मा पहिरोको जोखिम बढि देखिएको छ । हाल भैरहेको भूउपयोग, नदि तथा खोला सम्मको दुरी, भिरालोपना, मोहडा आदिको अवस्था विश्लेषण गरि पहिरोको जोखिम तयार गरिएको हो । जस अनुसार यस उपजलाधार क्षेत्रको करिब ४.६ प्रतिशत भूभाग पहिरोको उच्च जोखिममा रहेको छ भने १४ प्रतिशत भूभाग मध्यम प्रकारको जोखिममा रहेको देखिएको छ । त्यसैगरि करिब ७६ प्रतिशत भूभागमा पहिरोको न्यून तथा ५ प्रतिशत भूभागमा अति न्यून जोखिम रहेको छ । खोला किनारमा भएको, भिरालो खेती गरिएको जमिन बढि जोखिममा रहेको छ । यहाँ पहिरोको जोखिम भएको ठाउँहरू तलको नक्शामा रातो रंगमा देखाइएको छ ।

नक्सा २ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोको जोखिमको विवरण

२.१.४ भूउपयोग समायोजनको अवस्था

यस उपजलाधार क्षेत्रमा करिब ५७ प्रतिशत भूभाग भूउपयोगको चौथो वर्गमा पर्दछ । यसको अर्थ यो भागमा सिमीत रुपमा गह्र सुधार गरेर सुख्खा बालीहरु मात्र खेतीपाती गर्न सकिन्छ । यस प्रकारको जमिन वन क्षेत्र, जडिवुटी खेती तथा चरिचरणको लागि उपयुक्त हुन्छ । त्यस्तै यहाँको करिब ४१ प्रतिशत जमिन भूउपयोगको तेश्रो तहमा पर्दछ जसमा उपयुक्त रुपमा गह्र सुधार गरेर खेतीपाती गर्न सकिन्छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा भूक्षय हुनको प्रमुख कारक तत्व भनेको भिरालो जमिनमा खेती गर्ने प्रचलन पनि देखिएको छ । खास गरि ३० डिग्री भन्दा बढि भिरालो जमिनमा खेति गर्ने प्रचलनले गर्दा यस्तो समस्याहरु देखिन्छन् । ३० डिग्री भन्दा बढि भिरालोमा खासगरि खनजोत गर्नु नपर्ने बालीहरु जस्तै: फलफुल तथा रुख प्रजाती लगाउदा उपयुक्त हुने भएता पनि जनसंख्याको वृद्धिसंगै यस्तो जमिनमा पनि जमिनको धेरै खनजोत गरेर लगाइने बालीहरुको खेती गर्ने चलन छ । यदि खेती गर्नु परेपनि गह्र सुधार गरेर मात्र गर्नुपर्ने, सकेसम्म कम जोतखन गर्नु पर्ने पक्षलाई धेरै ध्यान दिन सकेको पाइदैन । जसका कारण हरेक वर्ष माथिल्लो तहमा रहेको मलिलो माटो बगेर जाने गर्दछ । पछिल्ला वर्षहरुमा भिरालो जमिनमा पनि खेतीपाती गर्ने प्रचलन बढेकोले भूक्षय तथा पहिरोको प्रकोप केहि बढेको देखिन्छ । यहाँ भएको भूउपयोग समायोजनको अवस्था तलको नक्षामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

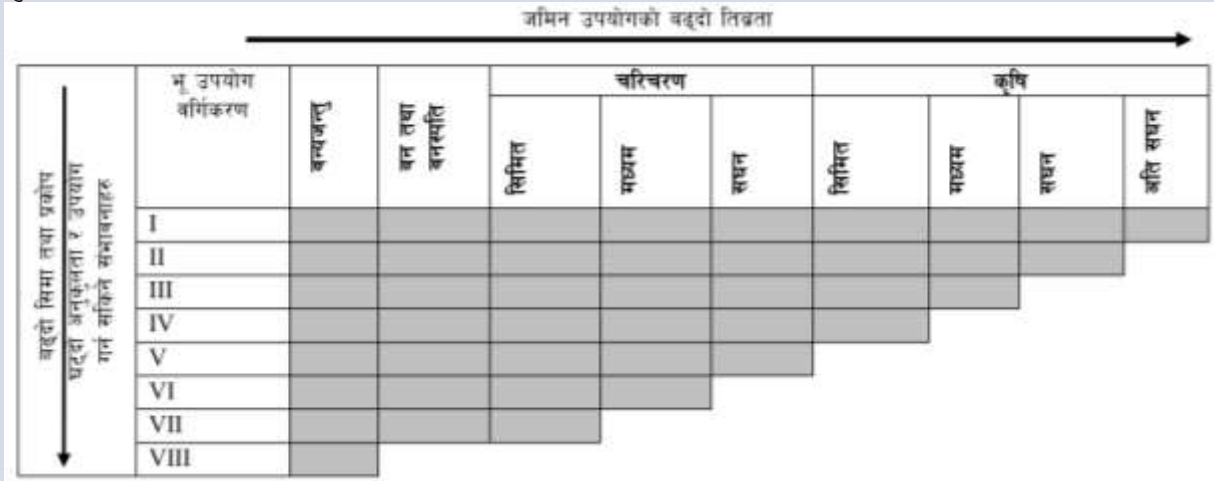

नक्सा ३ : तिला उपजलाधार क्षेत्रको भूउपयोग समायोजनको अवस्था

यहाँ भूउपयोगको चौथो वर्गमा पर्ने जमिनमा पनि परम्परागत रुपमा खेती गर्ने प्रचलन रहेको छ । माथिको नक्षामा रातो रंगले देखाइएको भाग चौथो प्रकारको जमिन हो जहाँ परम्परागत खेती गरिएको छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा धेरै जसो खेतीको लागि अनुपयुक्त जमिनमा पनि खेतीपाती गर्ने प्रचलनले गर्दा विभिन्न प्रकोपहरु जस्तै: पहिरो, बाढी, भूक्षय जस्ता प्रकोपहरु पछिल्लो वर्षहरुमा बढेको देखिन्छ । यसको उचित व्यवस्थापनको लागि कृषिवन प्रणालीको प्रयोग एक विकल्प हुन सक्ने देखिन्छ । फलफुल तथा डालेघाँसका रुखहरुको रोपण, गह्र सुधार तथा कम जोतखन

आवश्यक पर्ने वालीहरुको खेती गर्ने कार्यको शुरुवात गर्न सके यहाँको भुउपयोग प्रणालीमा सुधार आई जलवायूका असरहरुलाई न्यूनिकरण गर्न सक्ने देखिन्छ ।

भू उपयोग वर्गिकरण (Land capability classification) भनेको कुनै पनि जमिनको योग्यता तथा उपयोगको सिमा मुल्याङ्कन गर्ने विश्वव्यापि तरिका हो । यसमा कुनै पनि जमिनमा दिगो रूपमा उत्पादकत्व ह्रास नआउने गरि त्यस जमिनलाई गर्न सकिने उपयोग जस्तै: कृषि, चरिचरण, वन जंगल तथा जडिबुटी, वन्यजन्तुको आधारमा आठ प्रकारमा विभाजन गरिएको छ । यस विभाजन प्रणालीले कुनै पनि प्रकारको जमिनमा अधिकतम रूपमा गर्न सकिने उपयोगिता निर्धारण गर्दछ ।

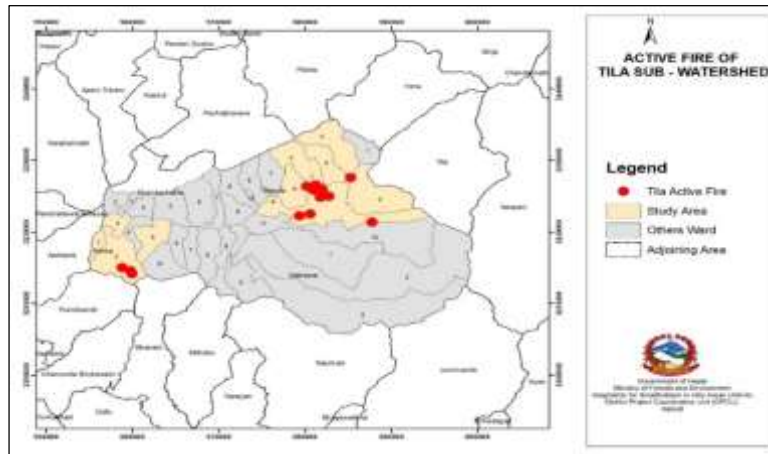

छाँयाका पारेको भागले उक्त क्षेत्रहरु कुन प्रयोजनका लागि उपयुक्त छन् भन्ने बुझिन्छ ।

चित्र १ : तिलागुफा नगरपालिका वडा नं. ६ को विगत ३० वर्षको जलवायू प्रवृत्ति

२.१.५ वन डढेलो

कालिकोट जिल्ला नेपालमै आगलागिको सबैभन्दा कम जोखिम भएको जिल्लाको रूपमा रहेकोले आगलागिको ठुलो समस्या भएको देखिदैन । यद्यपि पछिल्ला वर्षहरुमा यस उपजलाधार क्षेत्रमा जलवायूका प्रकोपहरु मध्ये वन डढेलो पनि एक प्रकोपको देखिएको छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा पर्ने करिब आधा भन्दा बढि जमिन भू उपयोग वर्गिकरण अनुसार चौथो वर्गमा पर्ने देखिन्छ (ASHA, Kalikot, २०१९) जुन खेतीको लागि भन्दा वनको रूपमा रहन उपयुक्त देखिन्छ । यस्ता भिरालो जमिनहरुमा गह्र सुधार नगरिकन खोरिया फडानी तथा अन्य प्रकारका खेतीहरु गर्दा त्यहाँ भएका सुख्खा वन पैदावारहरुमा आगो लगाउने हुँनाले आगलागिको सम्भावना बढि देखिन्छ । अझ भिरालो जमिनमा आगो छिटो फैलिने हुनाले पनि आगलागि बढि हुने सम्भावना देखिन्छ ।

नक्सा ४ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागिका स्थानहरु

यस उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका स्थानीय तहहरूमध्ये तिलागुफा नगरपालिकामा आगलागिको सबै भन्दा बढि प्रकोप रहेको देखिन्छ । यहाँ भएका जम्मा १३ वटा आगलागिका घटनाहरूमध्ये ११ वटा यो नगरपालिकामा रहेका छन् । अझ यस नगरपालिकाको वडा नं ९ सबै भन्दा बढि जोखिममा रहेको छ जहाँ आधा भन्दा आगलागिका घटनाहरू (८ वटा) देखिएका छन् । शुभकालिका गाउँपालिकाको वडा नं ३ मा आगलागिका ३ वटा घटनाहरू देखिएका छन् । यस भएका प्रमुख आगलागिका क्षेत्रहरूको विवरण माथिको नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४ : तिला उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका आगलागिको विवरण

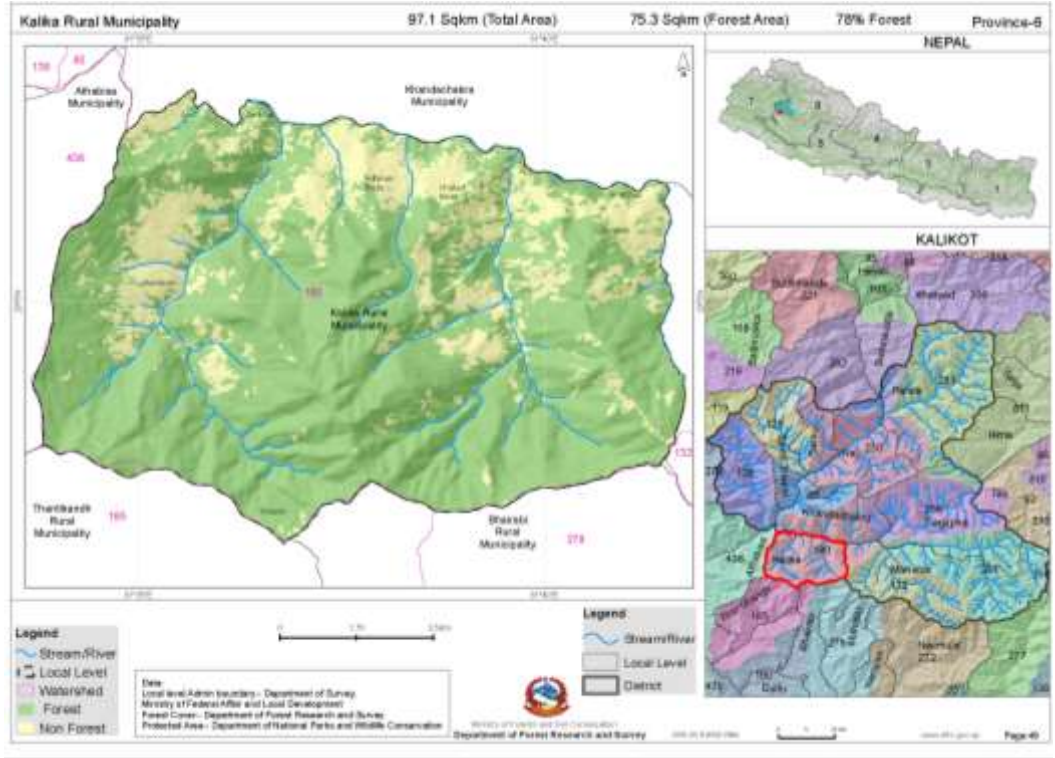
स्थानीय तह	वडा नं	आगलागिको संख्या
शुभकालिका	३	३
तिलागुफा	३	१
	६	१
	९	८
जम्मा		१३

२.२ शुभकालिका गाउँपालिका

२०७३ सालमा भएको स्थानीय निकायहरूको पुनर्संरचना अनुसार साविकको भर्ता गाविसको वडा नं. ८ बाहेकका सबै वडा, साविकको सुकाटिया गाविसका सबै वडा र साविकको कालिका (मुग्राहा) गाविसका सबै वडा समेटेर यो शुभकालिका गाउँपालिका बनेको छ । यस गाउँपालिकामा हाल ८ वटा वडाहरू रहेका छन् । यी ८ वटा वडाहरूको विवरण तलको तालिका वमोजिम रहेको छ ।

तालिका ५ : शुभकालिका गाउँपालिकाका वडाहरूको संक्षिप्त विवरण

क्रसं.	नयाँ वडा	साविक गाविस	साविक वडा	जनसंख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	१	भर्ता	६	८००	४७६
२	२	भर्ता	५, ७, ९	२२७२	७०४
३	३	भर्ता	१, २, ३, ४	३१६३	२८३७
४	४	सुकाटिया	१, २, ३	२०८२	६९०
५	५	सुकाटिया	४, ५, ६, ७	२२१०	१४८७
६	६	सुकाटिया	८, ९	१३५४	१६६४
७	७	कालिका (मुग्राहा)	१, २, ३, ५, ६	१९६६	९३८
८	८	कालिका (मुग्राहा)	४, ७, ८, ९	१६२४	९३६
जम्मा			२६	१४६७१	९७३२

नक्सा ५ : शुभकालिका गाउँपालिकाको नक्सा

स्रोत: संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, २०७४ र फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

शुभकालिका गाउँपालिकाको पूर्वमा महावै गाउँपालिका, पश्चिममा दैलेख र अछाम जिल्ला, उत्तरमा खाडाचक्र नगरपालिका र दक्षिणमा दैलेख जिल्ला पर्दछन् ।

२.३ शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५

२.३.१ अवस्थिति तथा भूउपयोग

शुभकालिका गाउँपालिकाको यो वडाको वडा कार्यपालिकाको कार्यालय मान्म सुर्खेत सडक खण्डको हुल्म भन्ने स्थानबाट साढे दुई घण्टाको पैदल यात्रामा पुगिन्छ । यसै वडामा गाउँपालिकाको कार्यालय पनि रहेको छ । यस वडामा ऐतिहासिक महत्वका मठमन्दिरहरू, देवल तथा अन्य सार्वजनिक सम्पत्तिहरू रहेका छन् । यस वडाको पूर्वमा शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ८, पश्चिममा शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ४, उत्तरमा शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ४ र खाँडाचक्र नगरपालिका, दक्षिणमा शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ३ र ६ रहेका छन् । यस वडाको जम्मा क्षेत्रफल १४८६ हेक्टर रहेको छ । यस वडामा सबै भन्दा धेरै वन क्षेत्र रहेको छ । यहाँ करिब ६१ प्रतिशत भूभाग वन जंगलले ढाकेको छ भने करिब ३७ प्रतिशत खेतीयोग्य जमिन रहेको छ भने बाँकी क्षेत्रमा बाँझो जमिन, घाँसे मैदान तथा बुट्यान रहेको छ । यस वडाको संक्षिप्त भूउपयोग विवरण तलको तालिका तथा नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ६ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को उपयोगको विवरण

सि नं	भू उपयोगिता	क्षेत्रफल (हे.)
१	वन	९०८.०५
२	भाडि बूट्यान	४.१२
३	घाँसे मैदान	१०.५८
४	कृषि क्षेत्र	५४९.२७
५	बाँझो क्षेत्र	३.३५
६	हिँउले ढाकेको क्षेत्र	११.२३
	जम्मा	१४८६.५९

नक्सा ६ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को भूउपयोग नक्शा

२.३.२ सामाजिक अवस्था

यस वडामा रहेका जम्मा ४१९ घरधुरीमा १०७० महिला र ११४० पुरुष गरी जम्मा २२१० जनसंख्या रहेको छ । यस वडामा मुख्यतय ८६% क्षेत्री, ठकुरी तथा ब्राह्मण रहेको र १४% दलितहरूको बसोवास रहेको पाइन्छ । यहाँका मानिसहरू स्थानीय चाडपर्व दशैं, तिहार, माघसंक्रान्ति, शिवरात्री आदि मनाउने गर्दछन् भने यहाँ लगाइने मुख्य पोशाकहरूमा दौरासुरुवाल, कोट पाइन्ट, गुनिउँ, चोलो र कुर्ता सुरुवाल मुख्य हुन् । ग्रामिण बहुउद्देश्य सहकारी संस्था, बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम तथा कृषि समुहहरू यस वडामा विभिन्न सामाजिक परिचालनमा संलग्न रहेका छन् । पछिल्लो समय पहाडि साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यस वडाका साना किसानहरूको अनुकूलन क्षमता वढाउनको लागि अनुकूलन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न गइरहेको छ ।

यस वडामा १ वटा सहकारी र केहि कृषि समुहहरू रहेका छन् । तिनीहरूले बचत संकलन तथा ऋण लगानी गर्दछन् । वर्तमान समयमा यस वडामा सरकारी निकायहरूको उपस्थिती खासै देखिदैन भने वडा कार्यालयमा जम्मा १ जना सचिव रहेका छन् ।

तालिका ७ : शुभकालिका गाउपालिका वडा नं. ५ को घरधुरी विवरण

घरधुरी संख्या	जनसंख्या	महिला	पुरुष
४१९	२२१०	१०७०	११४०

तालिका ८ : शुभकालिका गाउपालिका वडा नं. ५

जातजातिको विवरण

जातजाति	घरधुरी	प्रतिशत
दलित	५७	१३.६०
क्षेत्री/ठकुरी/ब्राह्मण	३६२	८६.३९
जम्मा	४१९	१००

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका ९ : शुभकालिका गाउपालिका वडा नं. ५ बसोवास विवरण

साविक वडा	जम्मा घरधुरी	दलित	क्षेत्री बाहुन ठकुरी	महिला	पुरुष	जम्मा	एकल महिला/पुरुष
४	७४	५	६९	२०१	२३३	४३४	१०
५	१३८	४६	९२	३२२	३३६	६५८	३७
६	८०	०	८०	२५२	२६२	५१४	७
७	१२७	६	१२१	२९५	३०९	६०४	२८
जम्मा	४१९	५७	३६२	१०७०	११४०	२२१०	८२

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

२.३.३ आर्थिक अवस्था

यस वडाका धेरै जसो मानिसहरू कृषि तथा पशुपालनमा पेशामा लागेका छन् र जीविकोपार्जनको प्रमुख स्रोत निर्वाहमुखी खेती प्रणाली रहिआएको छ। प्राय जनसंख्या कृषिमा सम्लग्न छन् भने अधिकांश घरधुरीबाट एक जना भारतमा रोजगारीका लागि जाने गर्छन्। नगन्य मात्रामा भने, व्यापार तथा अन्य पेशामा संलग्न रहेका छन्। गहुँ, मकै, धान, कोदो, भटमास, सिमी र जौ प्रमुख खाद्यान्नवाली हुन् भने भेडा, गोरु, बाखा, कुखुरा प्रमुख पशुहरू हुन्। यस वडामा आलु, सुन्तला, कागती, स्याउ, ओखर र अम्बा जस्ता फलफुल हुन्छन्।

यो वडामा हालसम्म मोटरबाटोको पहुँच पुग्न सकेको छैन। हाल जलवायुका प्रतिकुल असरहरूले गर्दा कृषियोग्य जमिनमा उत्पादन उल्लेखनीय रूपमा घटेको छ। खडेरी यहाँको एक प्रमुख जलवायु प्रकोपको रूपमा रहेको छ जसले गर्दा मौसमी तथा बेमौसमी कृषिवालीमा उल्लेख्य असर परेको छ। आगामी दिनमा यहाँ व्यवसायिक कृषिवाली, तरकारी खेती तथा फलफुल खेती गर्ने योजना १ नम्बर वडा कार्यालयले राखेको छ।

धेरै मानिसहरू कृषि क्षेत्रमा लागेपनि सबै मानिसहरूलाई आफ्नो उत्पादनले वर्षभरी खान पुग्दैन। यहाँ आफ्नो जमिनबाट उत्पादन भएको अन्नबाट ३ महिना मात्र खान पुग्ने घरधुरी करिब ३० प्रतिशत, ३-६ महिना खान पुग्ने ५० प्रतिशत, ६-९ महिना खान पुग्ने १४ प्रतिशत र ९-१२ महिना खान पुग्ने घरधुरी करिब ६ प्रतिशत मात्र रहेको छ। सबै खेत तथा बारीमा सिंचाईको लागि कुलो वा पोखरीको व्यवस्था नभएकोले उत्पादन कमहुँने गरेको छ।

तालिका १० : शुभकालिका गाउपालिका वडा नं. ५ को खाद्यान्न उपलब्धताको अवस्था

क्र.स.	घरधुरी प्रतिशत	खान पुग्ने समय	कैफियत
१	३०	३ महिना भन्दा कम	केवल ५ प्रतिशत घरधुरीहरूलाई मात्र हाल आफ्नै उत्पादनबाट खान पुग्ने र करिब ९५ प्रतिशत मानिसहरूलाई खाद्यान्नको लागि अन्यत्र निर्भर हुने अवस्था विद्यमान रहेको र जलवायु परिवर्तनले कृषि प्रणालीमा थप प्रतिकुल असर पार्न सक्नेहुँनाले अनुकूलित हुँन थप चुनौति रहेको देखिन्छ।
२	५०	३-६ महिना	
३	१५	६-९ महिना	
४	५	९-१२ महिना	

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

यस वडामा गाईगोरु १००० वटा, भैसी १०० वटा र भेडाबाखा १५०० वटा रहेका छन् । पछिल्लो समय खेती उत्पादन कम हुँदै गएपछि मानिसहरू पशुपालनमा आकर्षित भएका छन् । यद्यपि यो व्यवसायिक रूपमा अघि बढ्न भने सकेको देखिदैन ।

तालिका ११ : शुभकालिका गाउपालिका वडा नं. ५ का पशुहरूको अवस्था

पशु पंछी	पशु पंछी संख्या	मुख्य रोगहरू
गाई गोरु	१०००	खोरेत, रागन, निमोनिया, पिपिआर, मुखेलो र अन्य रोगहरूको समस्या
भैसी	१००	
बोका /बाखा /भेडा	१५५००	

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका १२ : शुभकालिका गाउपालिका वडा नं. ५ का मुख्य बालीहरू

१	खाद्यान्नबाली	गहुँ, मकै, धान, कोदो, भिटमास, सिमी, जौ
२	नगदेबाली	आलु, सुन्तला, कागती, स्याउ, ओखर, अम्बा, भटमास आदि
३	फलफूल	आलु, सुन्तला, कागती, स्याउ, ओखर, अम्बा
४	पशुपालन	भेडा, गोरु, बाखा, कुखुरा, भैसी आदि
५	तरकारी	आलु, फर्सि, पिडालु, मुला, चिचिन्डो

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

पछिल्लो समय यहाँ जलवायुका असरहरूको अतिरिक्त सिंचाईको अभाव; गुणस्तरिय विउविजनको अभाव; मल, विउ, विषादीको अभाव; आधुनिक कृषिखेती सम्बन्धी तालिमको कमी; बाली तथा पशुमा पुरानै जातको निरन्तरता; आधुनिक प्रविधिको अभाव; कृषि प्रसार सेवाको कमी, कृषि तथा गैरकृषि उपजहरूको बजार व्यवस्थापनको अभाव, गोठमल सुधार र जैविक विषादीको उपयोग नहुनु, कृषिमा आधारित सहकारीहरूको स्थापना र विकास हुन नसक्नु तथा प्रविधिको कमी यस वडाले भेल्लु परेका प्रमुख कृषि समस्याहरू हुन् ।

२.३.४ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था

समग्र प्राकृतिक स्रोतको उपलब्धताको विश्लेषण गर्दा प्राकृतिक स्रोतको सन्दर्भमा यो वडा मजबुत मानिन्छ । यस वडामा वन क्षेत्र पनि मजबुत देखिन्छ । यहाँ ४ वटा सामुदायिक वनहरू रहेका छन् तिनीहरूको कूल क्षेत्रफल २६५ हेक्टर रहेको छ । डिभिजन वन कार्यालयको तत्थ्याङ्क अनुसार यहाँका सबै सामुदायिक वनमा गरी जम्मा ४९७ घरधुरी उपभोक्ता देखिन्छ । तर यस वडामा जम्मा ४९९ घरधुरी मात्र रहेका छन् । यसरी सामुदायिक वनमा बढी घरधुरी देखिनुको कारण कुनै कुनै उपभोक्ता एक भन्दा बढी वनमा सदस्य भएकोदे गर्दा हुनसक्छ । साथै दुईवटा सामुदायिक वन हालको वडा नं. ५ को मात्र नभई यहाँ हालको वडा नं. ४ (साविक सुकाटिया ३) का समेत उपभोक्ता रहेका छन् । यहाँका मानिसहरू घाँस दाउराको लागी जंगलमा निर्भर छन् । सबै घरधुरीले खाना पकाउन दाउराको प्रयोग गर्दछन् । यहाँको वनमा वनस्पतिहरूमा लालीगुराँस, सल्लो, उत्तिस, लोठसल्ला, काफल, टिमुर पाइन्छ भने वन्यजन्तुमा बाँदर, स्याल, दुम्सी, भालु, रतुवा, घोरल जस्ता जनावर पाइन्छ र जडिबुटिमा हातपसारो, सतुवा, हरपहाडो, गुच्ची, तेजपात, घोडामच्चा, च्याउ, सिमपाडी आदी पाइन्छ ।

तालिका १३ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ मा रहेका सामुदायिक वनहरूको विवरण

सामुदायिक वनको नाम	साविक वडा	क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी
श्री डाँडापातल	५,६	८३.४४	१६७
कुलदेव रानीवन	३ र ४	१३०	१४०
महादेव पातल	३ र ४	४१.४८	१५९
बोहोरा पातल	७	२.४४	३१
		२६५	४९७

श्रोत: डिभिजन वन कार्यालयका २०७४

यस वडामा पानीका मुहानहरू ४५ वटा रहेका मध्ये २७ वटा सुकेर हाल १८ वटा मात्र बाँकि रहेका छन्, जसमा पानीको मात्रा घट्टै गइरहेका छ। पानीको मुहानहरूको अधिकतम उपयोग घरायसी प्रयोगको लागि गरिएको छ भने चारवटा मुहान सिचाइको लागि प्रयोग भइरहेको छ। जलवायु परिवर्तनको मुख्य असर पानीको स्रोतमा परेको देखिन्छ।

तालिका १४ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ मा रहेका पानीका मुहानहरूको विवरण

साविक वडा	हाल भएका पानीका मुहानहरू संख्या	सुकेका पानीका मुहानहरू
४	२	१०
५	१	७
६	१५ (पानीको मात्रा कमी हुँदै गएको)	
७	०	२०
जम्मा	१८	२७

श्रोत: फिल्ड सर्भेक्षण २०७५

२.३.५ सामुदायिक विकास

यस वडामा ३ वटा आधारभूत विधालय मात्र सञ्चालनमा रहेका छन्। यहाँ एक हेल्थपोष्ट रहेको छ जहाँबाट प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिन्छ। स्थानीय स्तरमा भएका छलफलमा उपस्थित सहभागीहरूका अनुसार हेल्थपोष्टमा दिइने सेवा गुणस्तरीय रहेको छैन। यस वडामा हालसम्म पनि मोटरबाटोको पहुँच पुग्न सकेको छैन। यस वडामा विद्युत सुविधा नपुगेको हुँदा सौर्य बत्तिको जडान गरिएको छ। हाल खाना पकाउनको लागि अधिकांश घरधुरीहरू दाउराकै प्रयोग गर्दछन् भने न्यून घरधुरीहरू एलपिजि ग्यास र दाउरा दुवैको प्रयोग गर्दछन्। यस वडाको साविक वडा नं ४ मा खानेपानी पाइपबाट वितरण गरिएको र अवस्था राम्रो रहेको छ भने वडा नं ५ र ६ मा खानेपानी सुविधा पुगेता पनि पर्याप्त छैन। साविक ७ खानेपानी सुविधा नपुगेको हुँदा मुहान र खोल्साबाट पानी प्रयोग गर्दछन्। यहाँ अन्य सामुदायिक विकासका अवस्थाहरू खासै सन्तोषजनक रहेका छैन। अति आवश्यक आधारभूत विकासमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ। अन्य सामाजिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

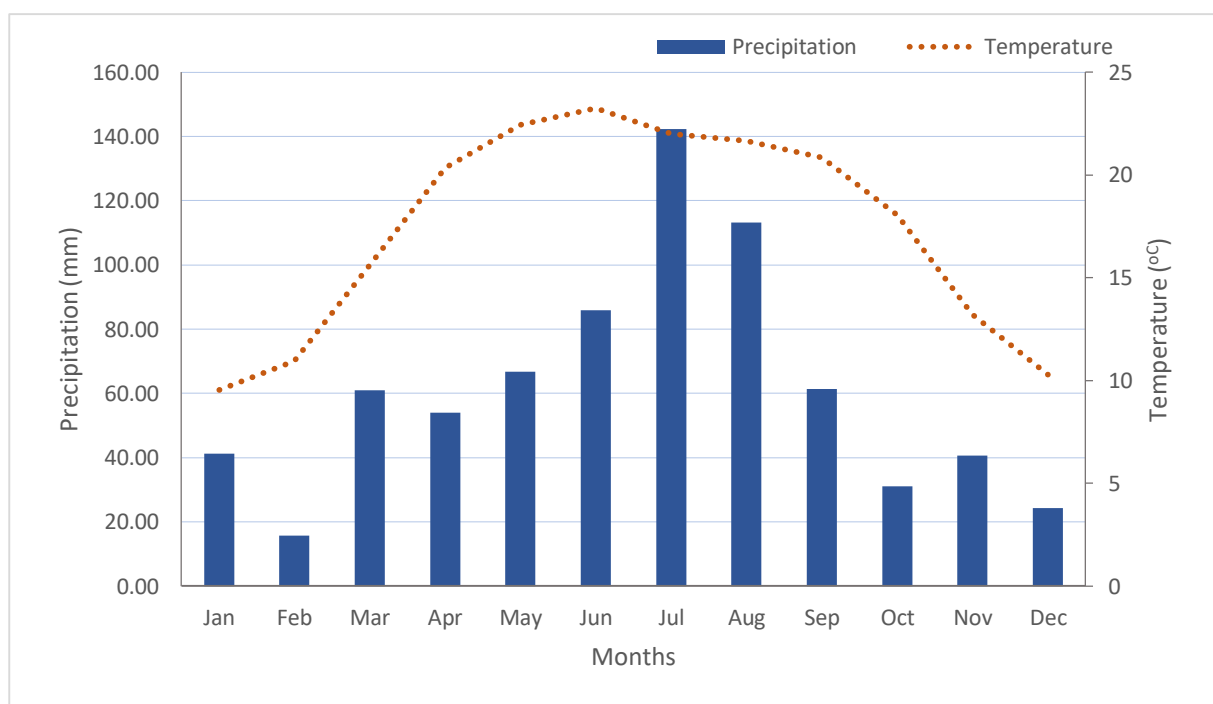
तालिका १५ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को सामुदायिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था

उपलब्ध पूर्वाधार	संख्या
आधारभूत विद्यालय	३
हेल्थपोष्ट	१
मठ मन्दिर	८
सिंचाइ कूलो	१
सामुदायिक भवन	३
सार्वजनिक धारो	१०
पोखरी	३

२.४ जलवायुको अवस्था

जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले कालिकोट जिल्ला अति प्रभावित जिल्लाको रूपमा रहेको छ । जिल्ला स्तरीय छलफल तथा स्थानिय स्तरको छलफलका सहभागीहरूले पनि यहाँ जलवायुको प्रत्यक्ष असर परेका अनुभवहरू आदान प्रदान गरेका थिए । यस वडामा पनि जलवायु परिवर्तन प्रत्यक्ष रूपमा महसुस गरेको तथा यसबाट कृषि लगायत विभिन्न क्षेत्रहरूमा पारेको प्रभावहरूको अनुभव सहितका उदाहरणहरू वडास्तरका छलफलहरूमा पनि सरोकारवालाहरूले प्रस्तुत गरेका थिए भने स्थलगत अवलोकन तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएका नक्शाहरूको विश्लेषणबाट जलवायुको प्रत्यक्ष असरहरू देखिएका छन् । जस्तो कि खेतमा सिंचाइ गर्ने खोलामा पछिल्ला वर्षहरूमा पानीको मात्रा घटेको वा सुकेकोले समयमा खेती गर्न कठिन भएको तथा खडेरीको अवस्था पनि बढेको पाइएको छ भने पानीका मुहानहरू उल्लेख्य रूपमा सुकेका छन् । स्थानीयस्तरमा भएका छलफल, सहभागितामूलक रूपमा तयार गरिएका मौसमी पात्रो तथा समयरेखाहरू माफत जलवायु परिवर्तन उल्लेख्य रूपमा भएको देखिएको छ ।

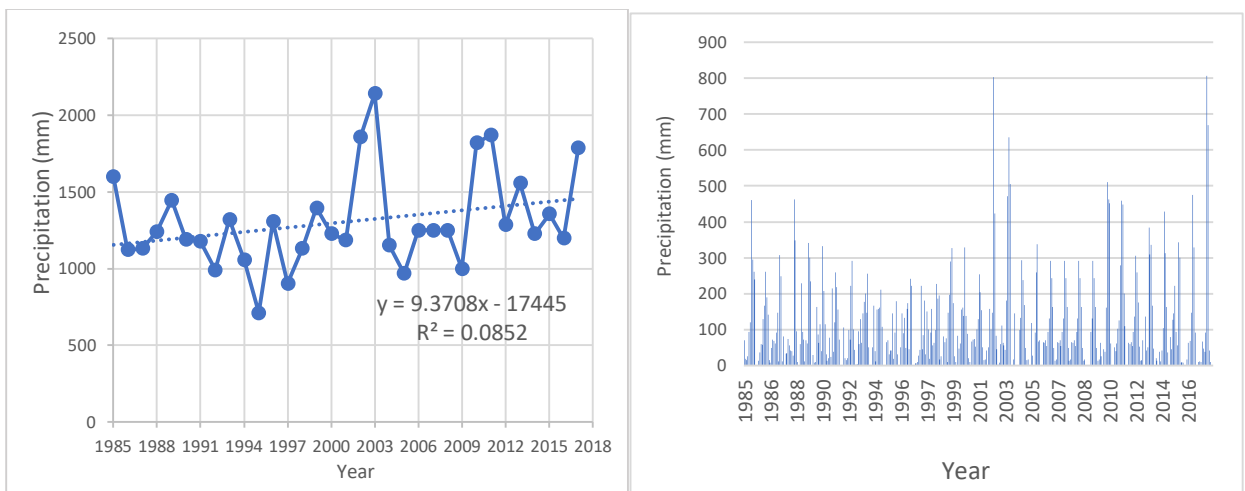
यहाँको मात्र मौसमको तथ्यांक लिने स्टेशन नभएको तथा कालिकोट जिल्लामा रहेका ३ वटा स्टेशनहरू पनि पानी /

चित्र २ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को विगत ३० वर्षको जलवायु प्रवृत्ति

वर्षाको आयतनमात्र मापन गर्ने भएका कारण यस वडाबाट नजिकैका स्टेसन नागमाको सन् १९८५ देखि २०१७ सम्मको वर्षाको तथ्याङ्क विश्लेषणको औषतलाई लिइएको छ भने तापक्रमको तथ्याङ्क Climate-data.org मा उपलब्ध मान्मको तथ्याङ्क प्रयोग गरिएको छ । यस भेगमा जुलाई र अगष्ट महिनामा वर्षा हुने गरेको देखिन्छ, । यसैगरी तापक्रम मे-जूनमा वर्षभरीकै उच्च तथा वर्षाको मात्रा थोरै हुने गरेको छ, जसले गर्दा खडेरी, डढेलो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरूको जोखिम बढाउने देखिन्छ । यसैगरी विगत ३२ वर्षको वर्षाको तथ्यांकलाई हेर्दा वार्षिक औसत ७८२ मिलिमिटर पानी पर्ने गरेको पाइन्छ ।

यस क्षेत्रको विगत ३३ वर्षको वर्षाको अवस्थालाई अध्ययन गर्दा यस क्षेत्रमा वर्षाको मात्रामा धेरै फरक परेको देखिदैन तथापि वर्षाको मात्रा सामान्य रूपमा बढेको देखिन्छ । एकाइसौं शताब्दिको सुरुवात सगैँ वर्षाको मात्रामा धेरै उतारचढाव देखिन्छ । यसैगरी सन् २०१० मा अत्याधिक वर्षाको भएको देखिन्छ भने २०१६ मा यो शताब्दिकै न्युन वर्षा भएको देखिन्छ । पछिल्ला वर्षहरूमा पानी पर्ने मात्रामा वृद्धि भएतापनि एकै महिनामा धेरैमात्रामा पानी पर्ने र लामो समय न्युन वर्षाहुने प्रवृत्ति देखिन्छ, जसले गर्दा वाढी पहिरो जस्ता प्रकोपहरूको जोखिम देखिन्छ । वडा तथा टोलस्तरमा भएका सचेतना अभिवृद्धी तथा योजना तर्जुमा कार्यक्रमहरूका सहभागिहरूले पनि खंडेरीका दिनहरू बढ्दै गएको तथा तापक्रम बढेको, पानी पर्ने समयमा उल्लेखनिय परिवर्तन भएको, पानी पर्ने प्रवृत्ति पहिले भन्दा फरक भएको तथा वाढी पहिरोको प्रकोप बढेको कुरा समयरेखा मार्फत व्यक्त गरेकोले वैज्ञानिक तथा सहभागितामुलक दुबै विधिबाट विश्लेषण

चित्र ३ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को विगत ३० वर्षको वर्षाको प्रवृत्ति

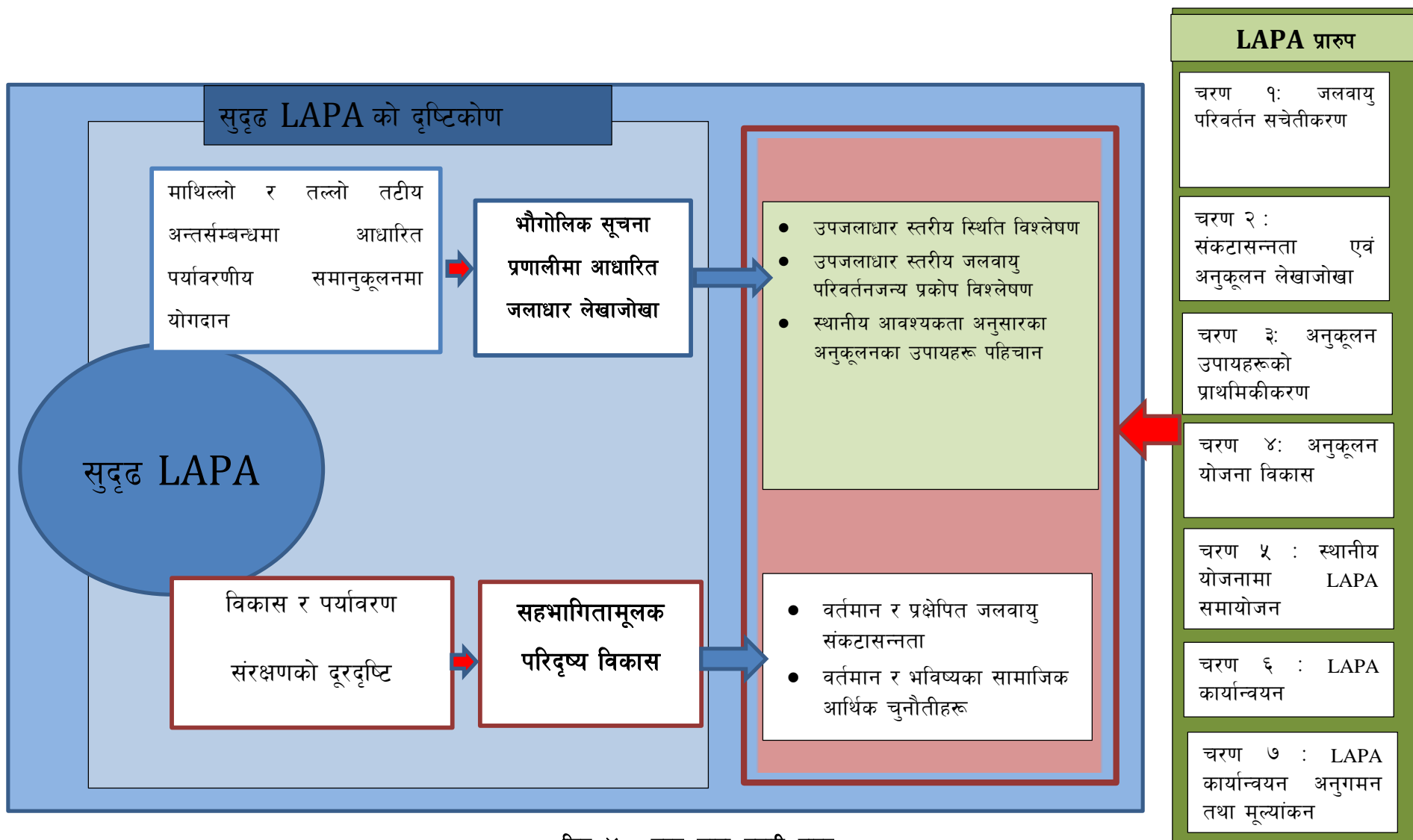
गर्दा पनि जलवायु परिवर्तन क्रमशः भैरहेको देखिएको छ ।

परिच्छेद ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका प्रयास तथा प्रकृयाहरू

हालसम्म नेपालमा स्थानीय निकायले तयार गरेका तथा कार्यान्वयन गर्ने स्थानीय अनुकूलन योजनाहरू स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना र जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन पुस्तिकाले निर्दिष्ट गरेका प्रक्रिया, विधि र औजारका आधारमा तयार पारिएका छन्। पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले पनि यहि विधि र औजारहरू प्रयोग गर्दै र अन्य वैज्ञानिक तथ्यलाई पनि आधार बनाई स्थानीय निकायलाई अनुकूलन योजना तयार गर्न प्राविधिक सहजीकरण गरेको छ। वैज्ञानिक तथ्यहरूलाई अध्ययन गर्ने क्रममा उपजलाधार क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनबाट परेका असरहरूको अध्ययन गरी भौगोलिक सूचना प्रणालीको माध्यमबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई विश्लेषण गरेर आएका नतीजाहरूलाई सहभागितात्मक परिदृश्य विकासको अवधारणामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका चरण एक देखि चरण चार मा एकीकृत रूपमा प्रयोग गर्दै यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको हो। भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएको विगत ३० वर्ष भन्दा बढिको भूउपयोग परिवर्तन, बाढीपहिरो, वन डँढेलो, भू-क्षय लगायतका आंकडाहरूको विश्लेषणले यस वडाको कुनकुन क्षेत्रमा के-कस्तो प्रभाव तथा जोखिम बढाएको छ भन्ने कुरामा समुदायको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्न थप मद्दत गरेको छ। समुदायले सहभागितात्मक तरिकाबाट विभिन्न विधि र औजारहरू प्रयोग गरी उपलब्ध सूचनाहरूको विश्लेषणबाट आएका नतीजाहरूलाई उपजलाधार क्षेत्रमा गरिएको वैज्ञानिक अध्ययनले थप पुष्टी गरेको छ।

यसरी मिश्रित प्रक्रिया अपनाउँदा जलवायु संकटासन्नता विश्लेषणमा ऊर्ध्वगामी (सहभागितात्मक) र अधोगामी (वैज्ञानिक तथ्य) का दुवै सिद्धान्तले जलवायु जोखिमको वास्तविक अवस्थाको चित्रण गर्दै जोखिम विशेषलाई सम्बोधन गर्ने अनुकूलन योजना तयारी गर्न सहयोग गरेको छ। यसरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका लागि दुईवटा नयाँ अवधारणाहरू अघि सारिएको छ: पहिलो भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्रस्तरिय जलवायु प्रभाव तथा जोखिमको अवस्थ विश्लेषण र दोश्रो जलवायु अनुकूलन योजनाका लागि सहभागितात्मक परिदृश्य विकास सम्बन्धी अवधारणा।

दुवै अवधारणाहरूले एकीकृत रूपमा वर्तमान अवस्था र भविष्यमा पनि आउन सक्ने जलवायु विषमता लगायत जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको सहभागितात्मक तरिकाले विभिन्न परिदृश्यहरूको बारेमा परिकल्पना गर्दै उपजलाधारक्षेत्रको माथिल्लो तटीय र तल्लो तटीय क्षेत्रमा पर्न सक्ने जलवायुजन्य प्रकोपको पहिचान, नक्शाकन तथा अन्तरसम्बन्ध र लेखाजोखा गर्न सहज गर्छन्। यसैगरी यस अवधारणाको महत्वपूर्ण पक्ष भनेको जल, जमिन, जङ्गल, जनता र जीवजन्तुबीचको अन्तरसम्बन्ध सन्तुलित राख्न र प्राकृतिक स्रोतहरूको बुद्धिमत्तापूर्ण उपयोग गर्दै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा विद्यमान जोखिमका संबन्धनशीलता र भविष्यमा हुन सक्ने जोखिम/खतरालाई विचार गरेर अनुकूलनका नीतिगत उपायहरूको पहिचान तथा छनौट गरी एकीकृत रणनीतिको रूपमा विकासबाट जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनु, उपजलाधार स्रोतहरूको योजनाबद्ध संरक्षण र दिगो विकासमा टेवा पुऱ्याउनु हो (ASHA, २०१६)। यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न प्रयोग गरिएको विधिको संक्षिप्त रूप तलको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र ४ : सुदृढ लापा तयारी प्रारूप

श्रोत: ASHA enhanced Manual 2016

LAPA Framework ले तय गरेका ७ वटा चरणहरू नै यस वडाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा कार्यान्वयन गरिएको छ । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनका कारणले देखिएका प्रकोपहरूको पहिचान तथा संबोधन गरी पर्यावरणीय समानुकूलनमा योगदान गर्नका लागि भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्र अवधारणा तथा प्रकोपहरूको दीर्घकालीन व्यवस्थापनका लागि सहभागितामूलक परिदृष्य विकासको अवधारणाको विकास गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका चरणहरूमा एकीकृत गरी कार्यान्वयन गरेको छ ।

३.१ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका चरणहरू

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचनाले तय गरेका प्रक्रिया तथा चरणहरूको आधारमा र अन्य वैज्ञानिक तथ्यलाई पनि आधार बनाएर स्थानीयस्तरमा सहभागितामूलक विधिहरूको प्रयोग गर्दै प्राप्त नतीजाहरूमा आधारिता रही यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यो कार्ययोजना तयार गर्दा विभिन्न चरणमा अपनाइएका विधिहरू तल उल्लेख गरिएको छ ।

३.१.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि

यस वडाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तयारीको प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन आयोजना राष्ट्रिय संरचनाले तय गरेका प्रक्रिया अनुसार जिल्ला तह देखी समुदाय स्तर सम्म विश्वव्यापी रुपमा भई रहेको जलवायु परिवर्तनको कारण र यसबाट परेको वा पर्न सक्ने असर प्रभाव तथा अनुकूलनको आवश्यकता सन्दर्भमा अभिमुखीकरण गरिएको थियो । यो अवस्थामा यस जलाधार क्षेत्रका वडाहरू विचमा अन्तर तटिय सम्बन्धको लेखाजोखा गरेर प्रकोपका असरहरू, अनुकूलनका उपायहरू, प्राकृतिक श्रोतको उपलब्धता तथा बाँडफाडका बारेमा छलफल गरि योजना तर्जुमा गरिएको छ । यो कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तनबाट परेका असरहरूको अध्ययन, भौगोलिक सुचना प्रणालीको माध्यमबाट प्राप्त सुचनाहरूलाई विश्लेषण गरेर आएका नतीजाहरूलाई सहभागितात्मक परिदृष्य विकासको अवधारणामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका चरण १ देखि ४ मा एकिकृत प्रयोग गरिएको छ । भौगोलिक सुचना प्रणालीबाट लिईएको विगत ३० वर्ष भन्दा बढिका आँकडाहरूको विश्लेषणले यस वडाको कुनकुन क्षेत्रमा के कस्तो प्रभाव तथा जोखिम बढाएको छ भन्ने कुराले समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्न थप मदत गरेको छ ।

जलवायु परिवर्तन तथा यसका असरहरूबारे स्थानीय स्तरमा जानकारी हुनु अति नै आवश्यक भएपनि यहाँका मानिसहरूमा यस अघि त्यस्ता सचेतना कार्यक्रमहरू पर्याप्त मात्रामा नभए पनि यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस वडामा जलवायु परिवर्तनबारे केहि मानिसहरूमा थोरबहुत जानकारी रहेको पाइएको छ । यद्यपि यो योजना तर्जुमा कार्यमा अधिकांश सहभागिहरूले यसका कारणहरू तथा बँच्ने उपायहरूबारे अति कम सुचनाहरू पाएको देखिएको छ । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियामा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रमबाट वडास्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा र अन्त्यमा सञ्चालन भएको प्रकोपहरूको विश्लेषण तथा हरेक वडाहरूबाट आएका अनुकूलन योजनाहरूको छलफल तथा अनुमोदनको प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरू, यसबाट बँच्नको लागि आवश्यक योजना तथा

सजगताहरूको बारेमा विस्तृतमा जानकारी भएको छ । जसले गर्दा आगामी दिनहरूमा अनुकूलनका लागि स्थानीयस्तरमा पनि प्रभावकारी रूपमा आवश्यक क्रियाकलापहरू सञ्चालन हुनसक्ने अवस्थाको सिर्जना भएको छ ।

यस वडाको अनुकूलन योजना तयारी गर्दा हालको वडा स्तरीय सचेतना अभिवृद्धि तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी, साविक वडामा आधारित रही टोल स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी तथा हालको वडा स्तरीय योजना तयारी गोष्ठीमा कुल २३९ पुरुष तथा ६९ महिला गरी कूल ३०८ जनाको सहभागीता रहेको थियो । यो उपस्थितिमा ३१ जना दलित र २७७ जना बाउन/क्षेत्री/ठकुरी रहेका थिए । सहभागीहरूको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १६ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को स्थानिय अनुकूलन योजना तर्जुमाको क्रममा संलग्न सहभागीहरू

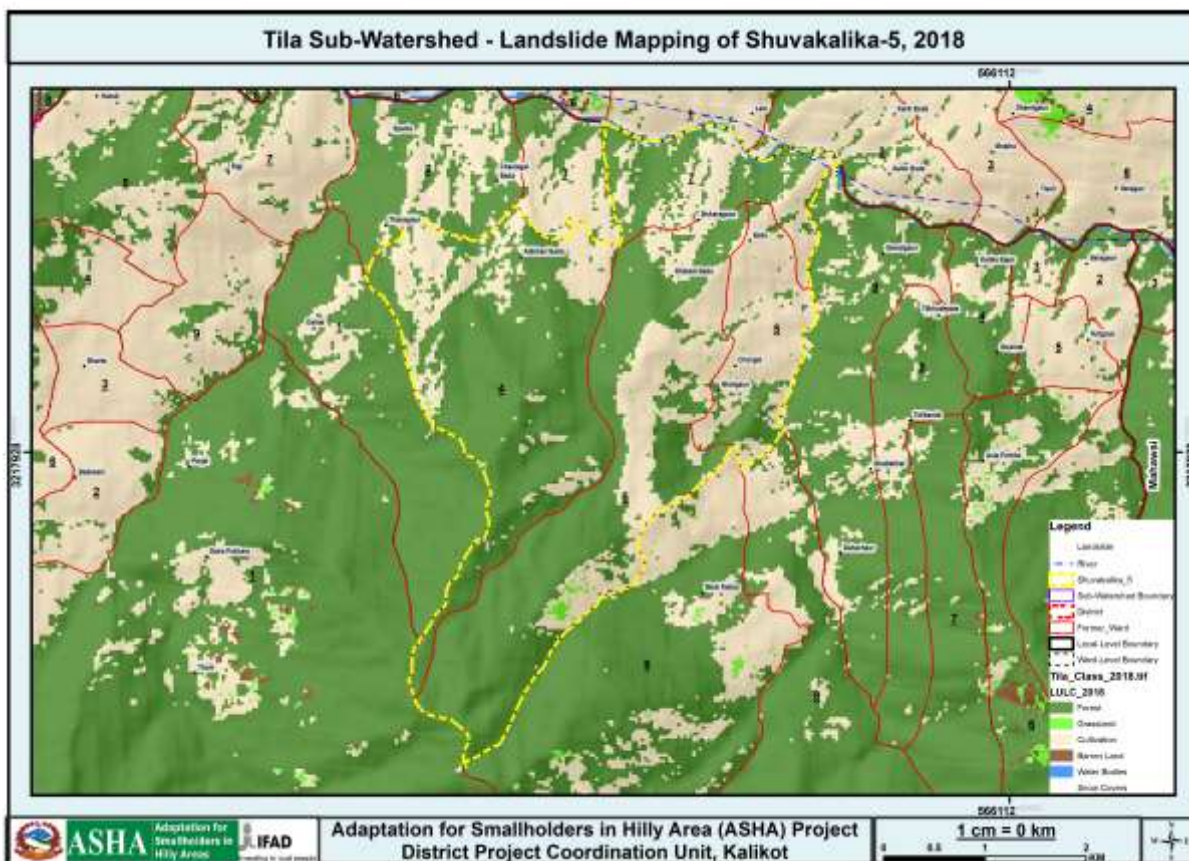
योजना तर्जुमा स्थान	साविक वडा	पुरुष	महिला	जम्मा	दलित	बाउन/क्षेत्री/ठकुरी
वडा स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी		७७	८	८५	१०	७५
वडा स्तरीय योजना तयारी गोष्ठी		२४	२	२६	०	२६
साविक वडा स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी	४	३७	१८	५५	०	५५
	५	३०	१८	४८	१८	३०
	६	३०	१०	४०	०	४०
	७	४१	१३	५४	३	५१
जम्मा		२३९	६९	३०८	३१	२७७

३.१.२ जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा तथा अनुकूलन योजना तर्जुमा

यो योजना तयार गर्दा सङ्कटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता लेखाजोखाका लागि जलवायुका प्रकोपहरूबाट सङ्कटासन्न वडा र वडाभित्रका सङ्कटासन्न समुदाय, घरघुरी र व्यक्ति पहिचान गर्न, जलवायु परिवर्तनका प्रमुख असर तथा क्षेत्रहरूको विश्लेषण गर्न भौगोलिक सुचना प्रणाली तथा सहभागितामूलक परिदृष्य विकासको समेत प्रयोग गरी सहभागितामूलक विधिहरू प्रयोग गरिएको छ । यो प्रक्रिया मार्फत वर्तमान तथा भावी जलवायु सङ्कटासन्नतालाई न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुग्ने खालका अनुकूलनका अभ्यास तथा अनुकूलन क्रियाकलापहरू र स्रोतको पहिचान गर्न एवं तिनको प्रभावकारी ढङ्गले परिचालन गर्न सहज बनाउनको लागि तल उल्लेखित प्रक्रियाहरू पुरा गरी यो योजना तयार गरिएको छ ।

प्रस्तुत गरिएको नक्सामा शुभकालिका गाउँपालिकाको ५ नम्बर वडामा रहेको पहिरोको जानकारी दिइएको छ । भौगोलिक नक्शाको अध्ययन गर्दा साविक वडा नं. ५ देखि बाहेकको अधिकांश भागमा वन रहेको देखिन्छ । साविकको ५ नं. भागमा भने खेतियोग्य जमिन बढी रहेको छ । साविक ४ को मध्य र दक्षिणी सिमाना, साविक ६ को पश्चिमी सिमाना र साविक ७ को मध्य भागमा वन क्षेत्र धेरै देखिन्छ । अतः ती भागमा पहिरो जाने सम्भावना पनि कम रहेको छ । तर, स्थानीय स्तरमा भएका छलफल तथा स्थलगत अवलोकनाका आधारमा शुभकालिका गाउँपालिकाको यो वडामा धेरै पहिराहरू रहेका छन् । यहाँका पहिराले कृषिमूमि, वन क्षेत्र मात्र हैन खर्क र पानी घट्ट समेत वगाएको छ । यहाँ पहिरो लामो समयदेखि निरन्तर रूपमा गैरहेको छ भने प्रायः सबै वडाहरूमा पहिरोको असर देखिए तापनि विशेषत वडा नं ४ र ६ मा बढी असर गरेको छ । यसरी स्थानीय स्तरमा भएका

छलफलहरू र स्थलगत अवलोकनका आधारमा साविकका प्राय सबै वडाहरूमा पछिल्ला वर्षहरूमा कुनै न कुनै प्रकारको पहिरोको जोखिम देखिएकोले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा केहि योजनाहरू पहिरो

नक्सा ७ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ मा रहेका पहिरोहरूको अवस्थिति

रोकथामको लागि तयार गरिएका छन् ।

साधारणतया भू-क्षय एक प्रकारको संवेदनशिल प्रकोप हो र यो वडामा यो ठुलो चुनौतीको रूपमा देखिएको छ । यस वडामा वन क्षेत्र भएको ठाउँमा भू-क्षयको खासै प्रभाव देखिदैन तर वस्ती र खेतीयोग्य जमिन भएको ठाउँमा भू-क्षय एक प्रमुख प्रकोपको रूपमा देखिएको छ । यस वडाको अधिकांश ठाउँमा प्रति वर्ष ५ टन प्रति हेक्टर भन्दा कम भू-क्षय हुने गरेको देखिन्छ जुन न्यून हो । भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्शाहरूको विश्लेषणले यस्तो न्यून भू-क्षय गएको स्थानमा वन देखिन्छ । वस्ती भएको तथा खेतीयोग्य जमिनमा माटो नोक्सानको दर ५ देखि १० टन प्रति वर्षसम्म रहेको छ । यस वडामा १० मेट्रिक टन प्रति वर्ष भन्दा बढी दरमा भू-क्षय हुने गरेको देखिँदैन । ५ देखि १० टन प्रति वर्षका दरमा भू-क्षय हुने स्थानहरूमा सबैभन्दा धेरै साविककमो ५ नं. वडा, साविकको ४ नं. वडाको उत्तरी सिमाना र साविकको ६ र ५ नं. वडाको सिमाना रहेका छन् । यस वडामा रहेको भू-क्षयको अवस्था नक्सा माथिको नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

त्यस्तै यस वडामा भूउपयोगको वर्गिकरण अनुसार भूमिको प्रयोग गर्न सकिरहेको अवस्था देखिँदैन जसको मुल कारण यहाँका प्रायः सबै मानिसहरू परम्परागत निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीमा आश्रित रहनु हो । ३० देखि ६० डिग्री

भिरालो जमिन खनजोत गरेर गर्ने कृषि प्रणालीको लागि उपयुक्त नभएपनि यहाँका साविकका प्राय सबै वडाहरूमा यस्तो भिरालो जमिनमा पनि खेती गर्ने प्रचलन रहेको देखिन्छ । जसका कारण भू-क्षय, पहिरो आदि जस्ता

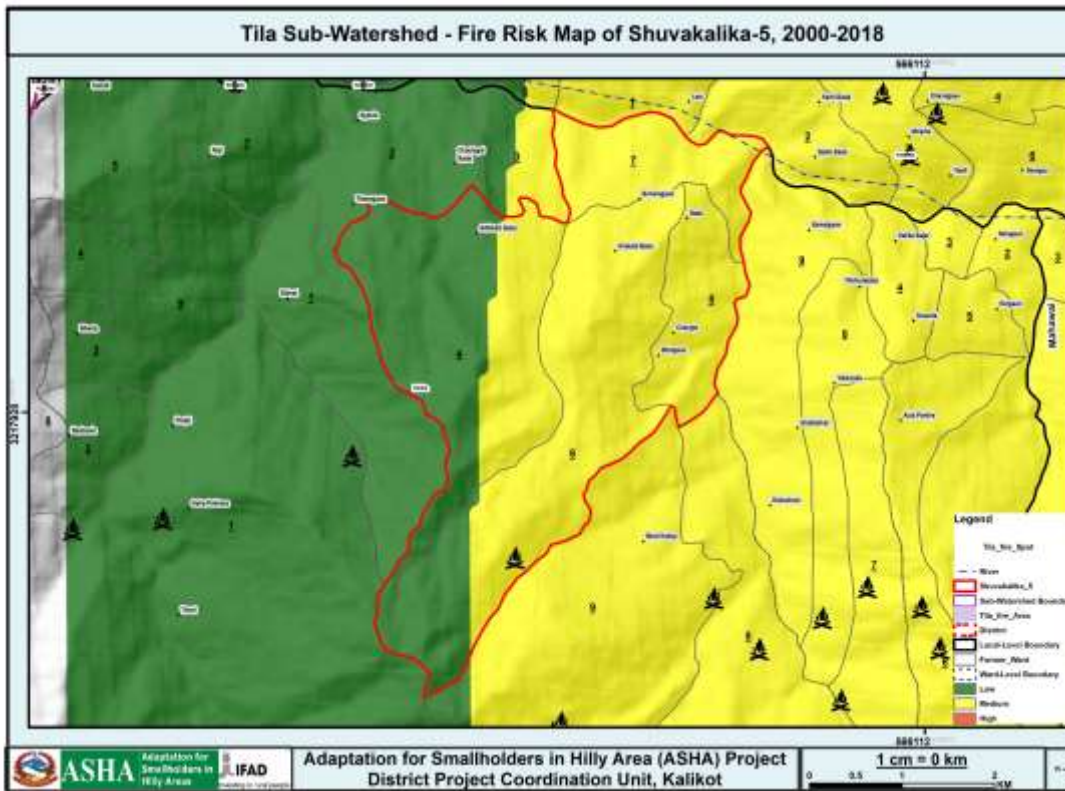

नक्सा ८ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को भुक्षयको अवस्था

प्रकोपहरूको असर भन्ने बढ्ने देखिन्छ ।

लामो समयदेखि रहेको यस वडाको सबैभन्दा ठूलो प्रकोप खडेरी हो । यस वडाको प्राय सबै टोलहरूमा खडेरीको असर रहेको छ । खडेरीका कारण पानीको मुहानहरू सुक्ने, पानी कम हुने जसले गर्दा बाली उत्पादनमा कमी र रोगव्याधीको प्रकोप खडेरीसँगै बढेको देखिन्छ । स्थलगत छलफलहरूका आधारमा यस वडाको सबै टोलहरूमा खडेरीका कारण हिउदेवाली पानी पर्ने आसामा लगाउने गरे पनि उत्पादन अति नै कम हुने गरेको देखिन्छ । यस वडाका अधिकांश खेतीयोग्य जमिन पानीको अभावको कारण हिउदको समयमा बाभो नै रहेको देखिन्छ ।

सन् २००० देखि २०१८ सम्म यहाँ र यस आसपास भएका आगलागीका घटनाको आधारमा आगलागीका दृष्टिकोणले साविकको वडा नं. ५, ७, ६ साविकको वडा नं. ४ भन्दा बढी जोखिममा रहेका छन् । साविकको वडा नं. ४ को पनि पूर्वी सिमानामा आगलागीको जोखिम बढी बढी रहेको छ । यस वडाको आगलागीको अवस्थालाई सँगैको नक्सामा देखाइएको छ ।

नक्सा ९ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को आगलागीको अवस्था

३.१.२.१ मौसमी पात्रो

तालिका १७ : शुभकालिका गाउपालिका वडा नं ५ को सहभागितामूलक मौसमी पात्रो

मुखताको क्षेत्र	सूचकहरू	समय	बैशाख	जेष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	असोज	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमादेखिएको परिवर्तन घटबढ
वर्षा तथा यसको स्वरूप	मनसुन वर्षा	अहिले													१.५ महिनाले घटेको
		पहिले													
	हिउँदे वर्षा	अहिले													अहिले हिउँदे वर्षा फाटफुट रुपमा एक महिना हुने गरेको
		पहिले													
	हिमपात	अहिले													हाल हुन छाडेको
		पहिले													
	तुसारो	अहिले													हाल पर्न छाडेको
		पहिले													
तापक्रम	गर्मिका दिनहरू	अहिले													३ महिनाले बढेको
		पहिले													
	जाडोका दिनहरू	अहिले													२ महिनाले घटेको
		पहिले													
विरुवाको व्यवहार	फुल लाग्ने समय	अहिले													१ महिना अघि सरेको
		पहिले													
	फल पाक्ने समय	अहिले													१ महिना अघि सरेको
		पहिले													
प्रकोपको स्वरूप	आगलागी	अहिले													१ महिनाले घटेको भएता पनि त्यसको असर भने बढेको
		पहिले													
		अहिले													एक महिना परिवर्तन भएको
		पहिले													
जिविकोपार्जनका क्रियाकलाप	स्थानीय धान छर्ने	अहिले													१ महिनाले पछि सरेको
		पहिले													
	धान काट्ने	अहिले													१ महिनाले अघि सरेको
		पहिले													
भौतिक श्रोतको जानकारी	पानिको मुल फुट्ने	अहिले													कम मुहान फुट्न थालेको
		पहिले													

स्थानीयस्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको असर यकीन गर्न यो विधि प्रयोग गरिएको छ । यस विधिको प्रयोगमा योजना तर्जुमा गोष्ठीमा उपस्थित समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, बुद्धिजीवीहरूको भूमिका उल्लेख्य रहेको थियो । यसका साथसाथै स्थानीय किसानहरूलाई जलवायु परिवर्तनसंग अनुकूलन हुने गरी कृषि प्रणालीमा गरिएका फरकपनको बारेमा समेत जानकारी गराइएको थियो । यस वडाका विभिन्न ठाँउहरूमा गरिएको छलफल अनुसार पछिल्लो ३०-४० वर्षको अन्तरालमा मौसममा देखिएका परिवर्तन तथा वालीक्रम भएको फरका माथिको तालिका बमोजिम रहेको छ ।

३.१.२.२ ऐतिहासिक समय रेखा

यस क्षेत्रभित्र विगत २०३२ सालदेखि हाल सम्म भएको जलवायुजन्य प्रकोप लगायत प्राकृतिक प्रकोपहरूको निरन्तरता तथा उक्त प्रकोपहरूसँग अनुकूलित हुन गरिएका प्रयासहरूको लेखाजोखा र विश्लेषण गरी भविष्यमा दोहोरिन सक्ने अथवा जोखिमको रूपमा पटक-पटक आउन सक्ने सम्भावना भएका प्रकोपहरूको आँकलन गरिएको छ । ऐतिहासिक समय रेखा विश्लेषण गर्दा पहिरो, खडेरी, वन डँढेलो र खाद्यान्न संकटका कारण समुदायको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष असर गरेको पाइएको छ । जलवायुजन्य प्रकोपको कारणले मानिस, कृषिवाली र पशुपंक्षीहरूमा विभिन्न रोगहरूको प्रकोप बढ्नुको साथै खडेरीले यस क्षेत्रमा क्रमशः सताएको पाइएको छ । यस्ता असरहरूबाट बच्नको लागि स्थानीय स्तरमा एकल तथा सामुहिक रूपमा केहि प्रयासहरू गरिएको छ यद्यपि यस्ता समस्यासँग दीर्घकालीन रूपमा अनुकूलित हुने प्रकारका उपायहरूको योजनाबद्ध रूपमा तयारी तथा कार्यान्वयन गरिनु आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका १८ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ को सहभागितामूलक समयरेखा

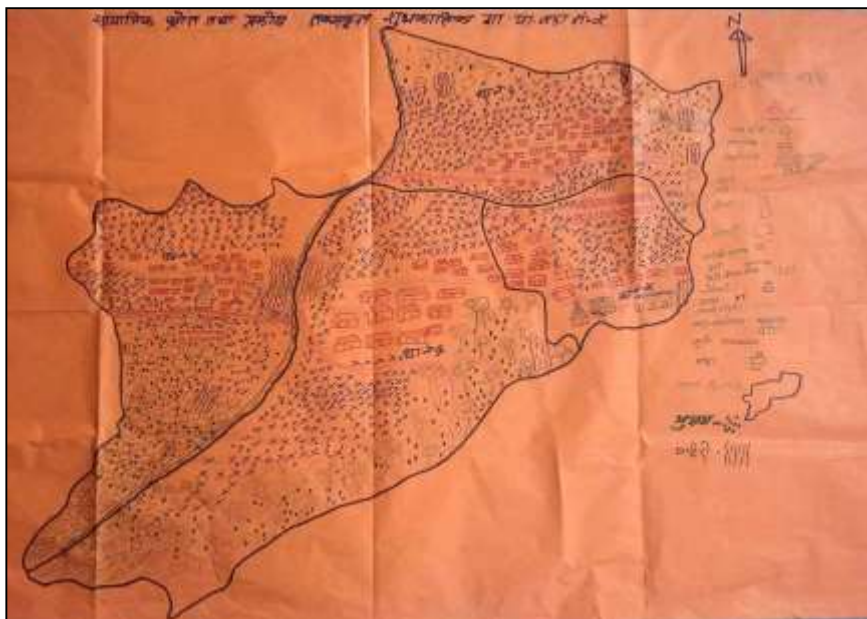
प्रकोप	स्थान	वर्ष	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरू	क्षति वा परिवर्तनको तह	भविष्यमा पर्न सक्ने असर	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास
साविक ६							
खडेरी	वडाभरी	२०५५	निरन्तर (फागुन देखि असारसम्म)	खाद्यन्न उत्पादनमा कमी, रोग, किराको समस्या, बिउ बेर्ना जोगाउन कठिन	४	भोकमारी हुन सक्ने	सार्विक प्रयास नभएको तर सामान्य रूपमा बिउ भिजाएर राख्ने जस्ता कार्य गरेको
वाली रोग	वडाभरी	२०५५	निरन्तर तर ठूलो देखा परेको २०५५	अन्नवाली, फलफूल तथा तरकारीमा नयाँ खाले रोगहरू देखा परेको, पहिले देखिका रागहरू पनि धेरै लाग्न थालेको, उब्जनी घटेको, धानमा नयाँ खाले रोग देखापरेको	४	गरीबी बढ्न सक्ने, ज्याला मजदुरी आम्दानीको सात हुन जाने	सार्विक प्रयास नभएको
मानव रोग	वडाभरी	२०५२	निरन्तर	भाडापखाला लागेर १० जनाको मृत्यु भएको, टाइफाइड जस्तो रोग लागेको	२	नियन्त्रणका उपायहरू अवलम्बन नगरेमा रोगव्याधी बढ्न सक्ने	उपचारका लागि स्थानीय स्वास्थ्य चौकी अथवा बाहिर अस्पताल जाने गरेको
पहिरो	खेतीयोग्य जमिन तथा बस्ती	२०६५	२०६८ २०७२	१०० रोपनी खेत बगाएको, ८ वटा घट्ट बगाएको, ५ वटा खर्क बगाएको, १ वटा पोखरीमा क्षति पुऱ्याएको	४	वस्ति विस्थापन हुन सक्ने	गह्ना बनाएर खेती थरेको
भू-क्षय	वडाभरी	२०५८	निरन्तर	मल बगाएर लाने गरेको, वारीलाई क्षति पुराएको	४	खेतीयोग्य जग्गा नष्ट,	सार्विक प्रयास नभएको
पशुरोग	वडाभरी	२०६२	निरन्तर	पशुमा नयाँ नयाँ रोगहरू देखा परेको, पहिले देखिका रागहरू पनि धेरै लाग्न थालेको, प्रत्येक वर्ष रोगका कारण मर्ने पशुको	३	मासु तथा दुधजन्य उत्पादनको अभाव हुने, खेतवारीमा मलखादको अभाव हुने, साना किसानहरू	सार्विक प्रयास नभएको

प्रकोप	स्थान	वर्ष	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरू	क्षति वा परिवर्तनको तह	भविष्यमा पर्न सक्ने असर	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास
				संख्यामा वृद्धि, रोग लागेको पराल खुवाउदा गाइगोरु मरेको		पशुपालनबाटबाट विस्थापित हुन	
मिचाहाभार	वडाभरी	२०५८	निरन्तर	उत्पादनमा कमी, वनमा स्थानीय प्रजातीलाइ विस्थापन	३	पशुपालनमा कमी हुन सक्ने	सारथक प्रयास नभएको
आगलागी	वन क्षेत्र	२०६३		आगलागी भै साना साना विरुवा नष्ट भएका	३	वनक्षेत्र नष्ट भै भुक्ष्य हुने सम्भावना	समुदायको प्रयासमा नियन्त्रण गर्ने गरेको र आगलागी सम्बन्धि जनचेतना जगाएको
साविक ७							
खडेरी	वडाभरी	२०५२	निरन्तर ठूला खडेरी वर्ष २०५५ २०७२	उत्पादनमा कमी, मानव, पशु, कृषिमा रोग, मुहान सुक्दै गएको	४	उत्पादन घट्ने र भोकमारी हुन सक्ने, कुपोषण हुन सक्ने, खानेपानीको समस्या आउनेछ	सारथक प्रयास नभएको
वाली रोग	वडाभरी	२०६०	निरन्तर २०६५ (वर्षमा मकैमा), २०६२ (वर्षमा आलुमा) २०७३ (वर्षमा सुन्तला)	अन्नबाली, फलफूल तथा तरकारीमा नयाँ खाले रोगहरु देखा परेको, उब्जनी घटेको, आलुमा अहिलेसम्म ५०० क्विन्टल जति आलु क्षति, सुन्तला खेतीमा रोग लागेकोले खेती गर्न छाडेको	४	खेतीपातीमा आकर्षण कमी हुने, भोकमारी हुन सक्ने, विषदी प्रयोग बढ्ने	सारथक प्रयास नभएको
पशुरोग	वडाभरी	२०६१	निरन्तर	पशुमा नयाँ खाले रोगहरु देखा परेको, पहिले देखिका रागहरु पनि धेरै लाग्न थालेको, ८ वटा भैसी, १० वटा गाइगोरु, २५ वटा बाखा मरेको,	३	मासु तथा दुधजन्य उत्पादनको अभाव हुने, खेतवारीमा मलखादको अभाव हुने, साना किसानहरू पशुपालनबाटबाट विस्थापित हुन	सारथक प्रयास नभएको
मिचाहाभार	वडाभरी	२०७०	निरन्तर	उत्पादनमा कमी, स्थानीय प्रजातीलाइ विस्थापन	२	पशुपालनमा कमी हुन सक्ने	मकहलाहरु मिलेर चरनक्षेत्रको मिचाहाभार उखेले पनि सारथक प्रयास नभएको
भूक्षय	वडाभरी	२०५०	निरन्तर	पाइप ट्याङ्कीमा असर, उत्पादनमा कमी	३	खेतियोग्य जग्गा नष्ट, पहिरो जान सक्ने	सारथक प्रयास नभएको
आगलागी	वन क्षेत्र	२०७२	२०७३	विरुवा नष्ट भएका, भूक्षय बढेको	२	वनक्षेत्र नष्ट भै भुक्षय हुने सम्भावना	जइहार, कुकुडीवनमा वृक्षरोपण गरेको
पहिरो	बालीघाट,	२०६३	निरन्तर	२ बिघा जमिन, १ वटा घर, ५ वटा घट्ट बगाएको,	४	पहिरो बढ्न सक्ने, खेती योग्य जमिनवनक्षेत्रमा असर	सारथक प्रयास नभएको
	डोटेलपानि	२०७२	निरन्तर	१ बिघा जमिन, पाखो क्षति	३	बाटो बन्द हुन जाने	सारथक प्रयास नभएको
	चाखुडी खेल्ना	२०६३	२०७२	१.५ बिघा जमिन बगाएको	२	खेती योग्य जमिन र वन क्षेत्रमा असर तथा बाटो बन्द हुन जाने	सारथक प्रयास नभएको
साविक ४							
खडेरी	वडाभरी	२०३०	निरन्तर ठूलो	अन्नबाली उत्पादन घटेको, सिचाइमा	४	उत्पादन घट्ने र भोकमारी हुन	बजारिया वस्तु किनेर खाने, ज्याला मजदुरीका

प्रकोप	स्थान	वर्ष	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरू	क्षति वा परिवर्तनको तह	भविष्यमा पर्न सक्ने असर	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास
			खाले २०५० मा	समस्या, १० वटा जति पानीको मूल सुकेका, खानेपानीको समस्या		सक्ने, कुपोषण हुन सक्ने	लागि भारत जाने गरेको, मूल संरक्षणका प्रयास
भूक्षय	वडाभरी	२०३२	२०५०	उत्पादन कमी, ६ कठठा जति जमिन बगाएको,	४	खेतियोग्य जग्गा नष्ट, पहिरो जान सक्ने	सार्थक प्रयास नभएको
पहिरो	वन क्षेत्र तथा बस्ती	२०६०	२०६५, २०७२	५ वटा घर बगाएको, २विघा जमिन क्षति	३	वन विनास बढ्ने, खेतियोग्य जमिनको अभाव	सार्थक प्रयास नभएको
मिचाहाभार	खेतीपाती भएको जमिन तथा वन क्षेत्र	२०६२	निरन्तर	खेतियोग्य जमिन घटेको, अन्य घाँसको उत्पादनमा कमी	४	खेतियोग्य जमिन असर, उत्पादन घट्ने	सार्थक प्रयास नभएको
साविक ५							
खडेरी	वडाभरी	२०५०	२०५१, २०५५, २०७४	खाद्यन्न, तरकारी, फलफूल उत्पादनमा कम, ४० % ले उत्पादन कमी	४	उत्पादन घट्ने र भोकमारी हुन सक्ने, कुपोषण हुन सक्ने, खानेपानीको समस्या आउनेछ	सार्थक प्रयास नभएको
मानव रोग	वडाभरी	२०६०	निरन्तर	६ जना मान्छे मरेको	४	मानव स्वास्थ्यमा असर	नजिक स्वास्थ्य संस्था गइ उपचार गराउने
वाली रोग	वडाभरी	२०५२	निरन्तर	उत्पादनमा कमी, खानेकुराको अभाव	३	कुपोषण हुन सक्ने	कृषि कार्यालयमा सम्पर्क औषधी लिएको
पहिरो	खेतियोग्य जमिन तथा बस्ती	२०५३		९ विघा जमिन विनाश, खेतियोग्य जमिनको नाश, ८ वटा घट्ट बगाएको	३	खेतियोग्य जमिन क्षति हुन जाने	सार्थक प्रयास नभएका
पशुरोग	वडाभरी	२०५५	निरन्तर	पशुमा नयाँ खाले रोगहरू देखा परेको, पहिले देखिका रागहरू पनि धेरै लाग्न थालेको, रोगका कारण गाई, भैसी, बाखा, मरेको	३	मासु तथा दुधजन्य उत्पादनको अभाव हुने, खेतवारीमा मलखादको अभाव हुने, साना किसानहरू पशुपालनबाटबाट विस्थापित हुन	सार्थक प्रयास नभएको
भूक्षय	वडाभरी	२०५७	२०५०	खाद्यन्न उत्पादन कमी	४	खेतियोग्य जग्गा नष्ट, पहिरो जान सक्ने	सार्थक प्रयास नभएको
मिचाहाभार	खेतीपाती भएको जमिन तथा वन क्षेत्र	२०५२	निरन्तर	खेतियोग्य जमिन घटेको, अन्य घाँसको उत्पादनमा कमी	३	जमिनको हैसियत विभिन्न, उत्पादन घट्ने	उखालेर फाल्ने गरेको तर सार्थक प्रयास नभएको

३.१.२.३ स्रोत तथा प्रकोपको नक्साडकन तथा पुष्ट्याई

स्रोत तथा प्रकोपहरूको नक्साडकन गर्नका लागि साविकका हरेक वडाका सहभागिहरूको उपस्थितीमा यस वडाको सामाजिक नक्शा तयार गरी यस वडामा भएका श्रोतहरूको पहिचान गरिएको थियो । यस वडामा ४ वटा सामुदायिक वनहरू रहेका छन् । वन क्षेत्र साविक वडा नं ४ र ६ मा अन्य वडाभन्दा बढी रहेको देखिन्छ । यहाँ पहिरो लामो समयदेखि निरन्तर

फोटो १ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्शा

रूपमा गैरहेको छ भने प्रायः सबै वडाहरूमा पहिरोको असर देखिए तापनि विशेषत वडा नं ६, ७ मा बढी असर देखिन्छ । आगलागीको ठुलो प्रकोप नभएता पनि बेला बेलामा सताउने गरेको पाइन्छ । भिरालो जमिन भएकाले खेती तथा वडाको सबै भागमा भू-क्षयले असर पारेको देखिन्छ ।

३.१.२.४ संकटासन्न घरधुरी तथा वर्ग पहिचान

स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमाको प्रमुख उद्देश्य जलवायु परिवर्तनका कारण संकटासन्नता बढेका घरधुरी तथा समुदायको पहिचान गरि अनुकूलनका कार्यक्रमहरू तय गर्नु हो । यस वडाका अति उच्च, उच्च, मध्यम तथा न्यून संकटासन्नता भएका घरधुरीको पहिचान गर्नको लागि सबै टोलका टोल स्तरिय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठीमा हरेक वडा प्रतिनिधी, अगुवा नागरिक, शिक्षक तथा सा.व.उ.सका प्रतिनिधीहरूकोलाई संकटासन्न घरधुरी भनेको के हो, यि घरधुरीहरू किन छान्ने आदि बारेमा प्रष्ट पार्न सामुहिक छलफल गरिएको थियो । सबैले यो कार्यको उद्देश्यवारे प्रष्ट भएपछि घरधुरी छनौट गर्ने तरिकाबारे छलफल भएको थियो ।

त्यस पश्चात यस वडाका प्रत्येक टोलमा मेटाकार्डको प्रयोग गरी घरधुरीको संकटासन्न अवस्था पत्ता लगाउनको लागि समूहगत छलफल गरिएको थियो । यहाँका सम्पूर्ण ४१९ घरधुरीहरूको संकटासन्नताको अवस्था पहिचान गर्नको लागि प्रमुख रूपमा तीन वटा अवस्थाहरूको विश्लेषण गरिएको छ । १. आर्थिक अवस्था: यस अन्तर्गत आफ्नो उत्पादनबाट उक्त घर परिवारलाई वर्षभरिमा कति महिना खान पुग्छ, पशुपंक्षीको संख्या, रोजगारी र व्यापारको अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । जस अनुसार जम्मा तीन महिनामात्र खान पुग्ने घरधुरी बढि संकटासन्न वर्गमा पर्न जान्छ भने बाँह्र महिना खान पुग्ने घरधुरी कम संकटासन्न वर्गमा पर्दछ । २. सम्पत्तिका श्रोत माथिको पहुँच तथा नियन्त्रण: यस अन्तर्गत मानिसको जिविकोपार्जनको लागि महत्वपूर्ण मानिएका पाँच

प्रकारका सम्पतिहरू (भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, प्राकृतिक तथा मानविय) को अवस्थाको बारेमा विश्लेषण गरिएको छ । जस अनुसार जोसँग कम सम्पति छ ऊ बढि संकटासन्न हुन्छ भने सम्पतिको अवस्था मजबुत हुने घरधुरीको संकटासन्नता कम हुन्छ । ३. त्यसै गरि हरेक घरधुरीको जलवायु परिवर्तनबाट सिर्जित समस्या तथा प्रकोपमा सम्मुखता (Exposure), संवेदनशीलता (Sensitivity) र अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity) को आधारमा जोखिम (Risk) को अवस्था विश्लेषण गरिएको छ । जसको जोखिम बढि हुन्छ, उ बढि संकटासन्न वर्गमा पर्दछ । तलको तालिकामा यी आधारहरू अनुसार जोखिमहरूको अवस्था विश्लेषण गरी अति उच्च, उच्च, मध्यम तथा न्यून जोखिम भएका घरधुरीहरूको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ

तालिका १९ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा वडागत रूपमा घरधुरीहरूको स्तरीकरण

क्रस	साविक वडाहरू	संकटासन्न परिवार				जम्मा घरधुरी
		न्यून (V ₁)	मध्यम (V ₂)	उच्च (V ₃)	अति उच्च (V ₄)	
१	४	०	८	६०	६	७४
२	५	११	३८	७२	१७	१३८
३	६	१९	१६	३१	१४	८०
४	७	०	१८	६५	४४	१२७
जम्मा		३०	८०	२२८	८१	४१९

जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा यस वडाका ८१ घरधुरी (१९.३३%) अति उच्च जोखिममा, २२८ घरधुरी (५४.४२%) उच्च जोखिममा तथा ८० घरधुरी (१९.०९%) मध्यम प्रकारको जोखिममा रहेको देखिएको छ, भने ३० (७.१६%) घरधुरी मात्र जलवायुजन्य जोखिमको कम मात्र असर पर्ने घरधुरीको रूपमा पहिचान भएका छन् । यसले यहाँका सबै घरधुरीहरू कुनै न कुनै प्रकारका प्रकोपहरूबाट प्रभावित रहेको देखिएको छ ।

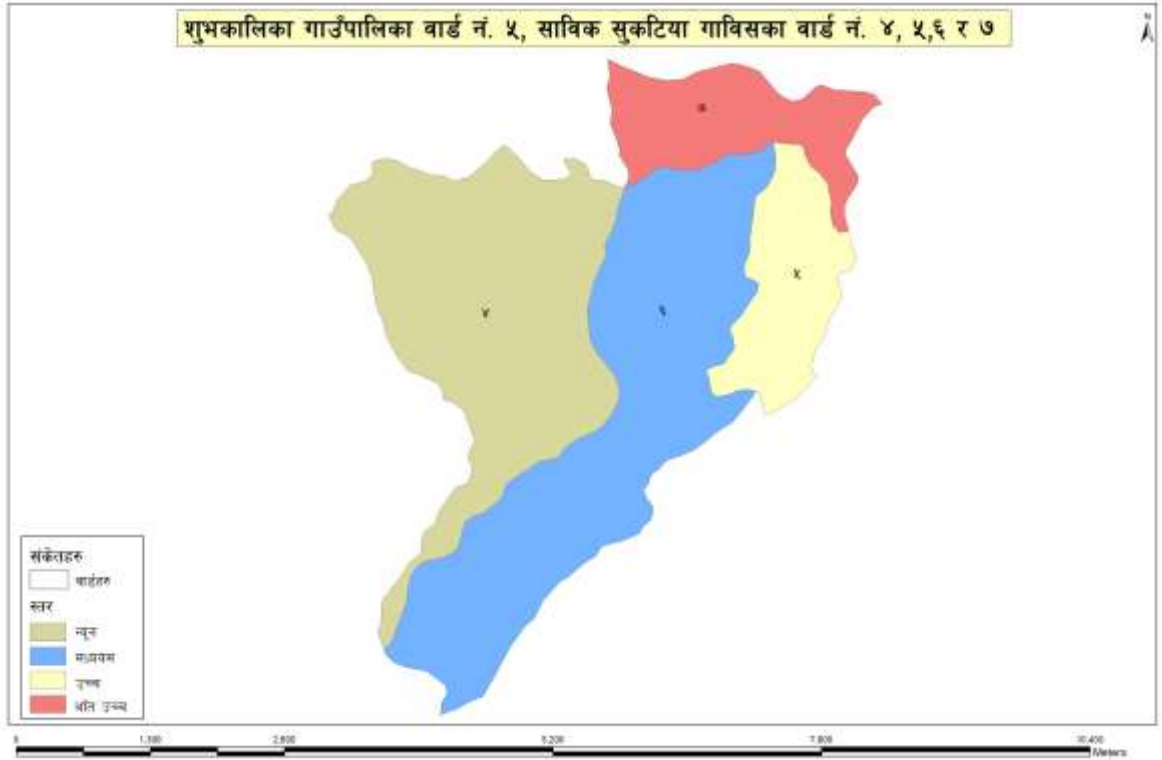
३.१.२.५ वडास्तरीय जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा

शुभकालिका गाउँपालिकाको यस वडा नं ५ मा पर्ने साविकका सबै वडाहरूमा जलवायुका प्रष्ट असरहरू देखिएका छन् । कुनै वडालाई पहिरोले बढि सताएको अवस्था छ भने कतै भूक्षय, आगलागी जस्ता प्रकोपहरूको असर बढि रहेको छ । यस वडामा समावेश भएका साविकको सुकटिया गाविसका ४, ५, ६ र ७ न वडाहरूमध्ये तुलनात्मक रूपमा वडा नं ४ मा कम असर पर्ने वडाको रूपमा देखिएको छ । समग्रमा यस वडामा पर्ने साविकका वडाहरूको विश्लेषण गर्दा साविक वडा नं ७ सबै भन्दा बढि प्रभावित वडाको रूपमा रहेको छ । त्यसै गरि साविक सुकटिया गाविसको वडा नं ५ मा जलवायुका उच्च प्रकारका असरहरू देखिएको छ भने साविक सुकटिया गाविसको वडा नं ६ मा मध्यम तथा साविक ४ मा जलवायुका तुलनात्मक रूपमा न्यून प्रकारका असरहरू परेको देखिएको छ ।

तालिका २० : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को प्रकोप संकटासन्नता वडा स्तरीकरण

वडा	४	५	६	७
४	X	५	६	७
५	X	X	५	७
६	X	X	X	७
७	X	X	X	X
जम्मा	१	३	२	४

वडा	४	५	६	७
स्तर	न्यून	उच्च	मध्यम	अति उच्च

नक्सा १० : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को संकेतासन्नताको अवस्था

३.१.२.६ प्रकोप स्तरीकरण

ऐतिहासिक घटनाक्रम एवं जलवायु परिवर्तनसँग जुध्नका लागि बनाईने अनुकूलन योजना बनाउँदाका र अन्य सामाग्रीहरूलाई अध्ययन गर्दा यस वडामा विभिन्न प्रकारका जलवायु जन्य प्रकोपहरू र त्यसको असरको लेखाजोखा गरी जोखिम तथा प्रकोप विश्लेषण गर्न यस विधीको प्रयोग गरीएको छ । यस विधि अन्तर्गत पहिला सहभागीहरूबाट यहाँ देखिएका प्रमुख प्रकोपहरूको बारेमा छलफल गरि सबैको सहमतिमा खडेरी, भू-क्षय, कृषिरोग, मानव रोग, पहिरो, पशुरोग र मिचाहाभार गरी जम्मा सात वटा प्रकोपहरू तिनीहरूको असर र प्रभावका आधारमा प्राथमिकताको क्रममा पहिचान गरिएको थियो ।

तालिका २१ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ का प्रकोप जोडागत स्तरिकण

प्रकोप	खडेरी	भूक्षय	कृषिरोग	पशुरोग	मानवरोग	पहिरो	मिचाहाभार
खडेरी	X	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
भूक्षय	X	X	भूक्षय	भूक्षय	भूक्षय	भूक्षय	भूक्षय
कृषिरोग	X	X	X	कृषिरोग	कृषिरोग	कृषिरोग	कृषिरोग
पशुरोग	X	X	X	X	मानवरोग	पहिरो	पशुरोग
मानवरोग	X	X	X	X	X	मानवरोग	मानवरोग
पहिरो	X	X	X	X	X	X	पहिरो
मिचाहाभार	X	X	X	X	X	X	X
जम्मा	७	६	५	२	४	३	१
स्तर	I	II	III	VII	IV	V	VIII

३.१.२.७ जीविकोपार्जनका सम्पतिहरूको विश्लेषण

यस वडाका साविकका सबै वडाहरूका समुदायसंग जीविकोपार्जनका पाँच सम्पतिहरूको अवस्था र गुणस्तरको बारेमा छलफल गरि ती सम्पतिहरूमा पहुँच तथा नियन्त्रणको विश्लेषण पनि गरिएको छ। यी पाँच सम्पतिहरूको अवस्था र गुणस्तरको अध्ययनले समुदाय अनुकूलित हुन हाल भएका स्रोतहरूको क्षमता विश्लेषण गर्दै अनुकूलन योजना बनाउन थप मद्दत गरेको छ।

तालिका २२ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ मा रहेका जीविकोपार्जनका सम्पतिहरूको विवरण

जीविकोपार्जनका सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	थप सूचकहरू बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम	लक्षित वर्गको बढ्दो (+) वा घट्दो	लक्षित वर्गको नियन्त्रण बढ्दो (+)
साविक ६					
आर्थिक	कृषि तथा पशुपालन ९५, भारतमा रोजगारी जाने १०० जना, ज्याला मजदुरी १२, शिक्षक १ जना,	नेपालमा रोजगारी संख्या बढ्न सक्ने	+	+	+
भौतिक	खानेपानी धारा ३ वटा, पोखरी १ वटा	सबै घरधुरी खानेपानी धारो पुगेको हुनेछ,	+	+	+
प्राकृतिक	सामुदायिक वन १, पानीका मुहान १५ वटा	पानीको मुहान संरक्षण भएको हुनेछ, सा.वको संख्या बढेको हुनेछ	+	+	+
सामाजिक	२ वटा मन्दिर, हिन्दू चाडपर्व मनाइने,	समाजको स्तर उन्नती भई सामाजिक मेलमिलाप कायम भएको हुनेछ,	+	+	+
मानविय	एस.इ.इ.पास ६० जना, सिएमए १, कृषि १, भेटनरी १, C.M.A. पास १ जना, A.N.M. पास १ जना, सिकर्मी २० जना,	साक्षरता तथा दक्ष जनशक्ति बढेको हुनेछ	+	+	+
साविक ७					
आर्थिक	भारतमा रोजगारी जाने १५०, अन्य वैखेशिक रोजगार जाने ४ जना, व्यवसायिक कृषि १ जना, कृषि तथा पशुपालन	भारत जानेको संख्या बढ्ने छ, रोजगारी बढ्ने, उत्पादन घटेको हुनेछ	+	+	+
भौतिक	आधाभूत विद्यालय १, कूलो १ वटा, मोटररोड नपुगेको, पोखरी २ वटा, खानेपानी धारो,	सडक पुगेको हुनेछ, गुणस्तर खानेपानी घरघरमा उपलब्धता हुने	+	+	+
प्राकृतिक	२ वटा सा.व, २० वटा पानीको मुल भएको तर अहिले सबै सुकेको, ४ वटा खोल्सा, जडिवुटीहरू हातपसारो, सिमपाडी, मूलहरू सुक्दै गएको	पानीको मूल संरक्षण भएको हुने	+	+	+
सामाजिक	सहकारी १ वटा, मन्दिर १ वटा, कृषि समुह १ वटा, आमा समुह १, सहकारी राम्रोसङ्ग चल नसकेको, कृषि र वन समुह काम प्रभावकारी रहेको	सहकारीको संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ, कृषि तथा वन समुह व्यवस्थित भएको हुने	+	+	+
मानविय	एसइइ/एसएलसी पास २०० जना, +२ पास ९०, स्नातक पास १०, डर्कमी/सिकर्मी २०, प्राविधिक ६	शिक्षित जनशक्ति बढ्ने, रोजगारी बढ्ने तथा शिपमुलक जनशक्तिको वृद्धि भएको हुनेछ	+	+	+
साविक ४					
आर्थिक	सरकारी जागिर १५ जना, भारतमा रोजगारीका लागि जाने ६० जना, अन्य वैदेशिक रोजगारमा जाने ४ जना, बाँकी सबै कृषि तथा पशुपालन	स्थानिय रुपमा रोजगारीको सिर्जना भै आर्थिक अवस्था मजबुत भएको हुनेछ	+	+	+

जीविकोपार्जनका सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	थप सूचकहरू बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम	लक्षित वर्गको बढ्दो (+) वा घट्दो	लक्षित वर्गको नियन्त्रण बढ्दो (+)
भौतिक	सार्वजनिक धारो १ वटा, विद्यालय १, मन्दिर १, मोटरबाटो पुग्न नसकेको	मोटर बाटो पुगेको हुनेछ, गुणस्तर खानेपानी घरघरमा उपलब्धता हुने	+	+	+
प्राकृतिक	१ वटा सा.व, २ वटा पानीको मूल, जडिबुटीहरू हातपसारो, सतुवा, हरपहाडो, गुच्ची, तेजपात, घोडामच्चा, च्याउ, सिमपाडी, मूलहरू सुक्दै गएको	वन संरक्षण भइ हराभरा भएको तथा काठ, दाउरा घाँसको आपूर्ति सुचारु भएको हुनेछ र जडिबुटी तथा वन्यजन्तु संरक्षण भएको	+	+	+
सामाजिक	मूलतः हिन्दु धर्ममा आधारित समाज, सामाजिक मेलमिलाप कायम रहेको	आपसी सदभाव तथा मेलमिलाप भएको हुनेछ	+	+	+
मानविय	एस.इ.पास ७५ जना, सिएमए १, डकमी २० जना, इन्जिनियर १ जना, ओभरसीयर १ जना	साक्षरताका वृद्धि भएको र प्राविधिकको संख्या बढि भएको हुनेछ	+	+	+
साविक ५					
आर्थिक	सरकारी जागिर १५ जना, भारतमा रोजगारीका लागि जाने १२० जना, अन्य वैदेशिक रोजगारमा जाने ४ जना, बाँकी सबै कृषि तथा पशुपालन	फलफूल, तरकारी तथा पशुपालन व्यवसायको विस्तार भै आर्थिक वृद्धि भएको हुनेछ	+	+	+
भौतिक	विद्यालय १ वटा, धारा ५ वटा, गाउँपालिका भवन, कृषि भवन	मोटरबाटो पहुँच पुगेको हुनाको साथै विद्यालय व्यवस्थापन तथा विकसित भएको हुने	+	+	+
प्राकृतिक	१ वटा सा.व, ७ वटा पानीको मूल तर अहिले सबै सुकेको, जडिबुटीहरू हातपसारो, सतुवा, सिमपाडी, मूलहरू सुक्दै गएको	वन उपभोक्ता समितिलाई प्रभावकारी रुपमा चलयमान बनाई संरक्षण तथा सदुपयोग भएको हुनेछ	+	+	+
सामाजिक	४ वटा मन्दिर, १ वटा कृषि समुह, १ महिला समुह, १ वन समुह, १ वटा सहकारी, १ वटा उत्पादक समुह	सहकारी वृद्धि हुनाका साथै सामाजिक सदभाव र मेलमिलाप कायम भएको हुनेछ	+	+	+
मानविय	+२ पास १४, स्नातक पास ५, मिस्त्री ३	स्वरोजगारी बढेको हुनेछ र गुणस्तर शिक्षा दिइने	+	+	+

३.२ अनुकूलनका उपायहरू/विकल्पहरूको पहिचान तथा छनौट गर्ने आधारहरू

यस चरणमा प्राथमिकीकरण भएका जलवायु परिवर्तनका असरहरूसँग अनुकूलित हुने परिकल्पना पूरा गर्नको लागि विभिन्न उपायहरूको पहिचान र प्राथमिकीकरण गरी योजनामा राख्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यहरूको पहिचान गरिएको छ । यसैगरि समुदाय, बसोवास क्षेत्र, साविक गाविस तथा वडा आदिका लागि कार्ययोजना तर्जुमा भएका मध्ये सर्वप्रथम अति सडकटासन्न समुदायका जोखिम सम्बोधन गर्ने खालका योजनालाई प्राथमिकीकरण गरिएको छ । यसरी प्राथमिकीकरणमा परेका योजनाहरूको विस्तृत खाकालाई नै स्थानीय अनुकूलन योजनाको रूपमा प्रस्ताव गरिएको छ ।

तालिका २३ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ का अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	विगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गसूचि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी (१-३)	जम्मा	स्तर
साविक ६												
खडेरी	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य	खाद्यन्न, तरकारी, तथा फलफूल उत्पादनमा कमी, रोग, सिंचाइमा अभाव, खानेपानीमा अभाव	खडेरीबाट बच्ने खेति लगाइ यसका असरहरू कम भएको र उत्पादन बढेको हुने	पानीका मुहान संरक्षण, खडेरी सहन सक्ने खेति गर्न प्रोत्साहन, सिंचाइ तथा खानेपानीको व्यवस्था	३	३	२	२	३	३	१६	II
बाली रोग	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य	खाद्यन्न, तरकारी, तथा फलफूल उत्पादनमा कमी, सिंचाइको अभाव, खानेपानीमा अभाव	उत्पादनमा वृद्धि भई प्रत्येक घरघुरीलाई खाद्यान्नको अभाव हुने छैन	बालीका जातमा परिवर्तन गर्ने, कृषि सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने, व्यवसायिक तरकारी तथा फलफूल खेति गर्ने	३	३	३	३	३	३	१८	I
मानव रोग	मानव स्वास्थ्य	बढ्दो शारिरिक अस्वस्थता	प्रत्येक व्यक्तिले स्वास्थ्य उपचार तथा स्वास्थ्य शिक्षा पाएको हुनेछ	स्वास्थ्य शिक्षा, शिविर, सरसफाइ, औषधी उपचार	३	३	३	३	३	३	१८	I
पहिरो	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार, जलस्रोत तथा ऊर्जा	खेतीयोग्य जमिनको क्षति, व्यक्तिगत तथा सामाजिक सम्पत्तिको क्षति	पहिरो रोकथाम गरी बगाएको वनक्षेत्र हराभरा हुनेछ भने बाकि वन क्षेत्र वग्नबाट रोकिने छ तथा मानिसहरू पहिरोका कारणले असुरक्षित महशुस गर्ने छैनन्	तारजाली, वृक्षारोपण	३	३	२	२	२	२	१४	III
भूक्षय	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा	उब्जनीमा कमी	विभिन्न उपायहरूको प्रयोग बाट भू-क्षय कम भएको हुने	गह्वा सुधार (भुँडघाँस रोपण सहित) गर्ने, वृक्षारोपण गन	१	२	२	३	१	३	१२	IV
पशुरोग	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा	पशुमा नयाँ नयाँ रोगहरू देखा परेको, पहिले देखिका रागहरू पनि धेरै लाग्न थालेको, प्रत्येक वर्ष रोगका कारण मर्ने पशुको संख्यामा वृद्धि,	पशु रोग नियन्त्रण भएको हुने,	गोठ सुधार, तालिम,	३	३	२	३	२	३	१६	II

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	विगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमुखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कसि (१-३)	जम्मा	स्तर
मिचाहाभार	वन तथा जैविक विविधता, कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,	उत्पादनमा कमी, वनमा स्थानीय प्रजातीलाई विस्थापन	मिचाहाभार अतिक्रमण हटाइएको हुनेछ	मिचाहाभारबाट मल बनाउन	३	१	२	३	३	३	१५	III
साविक ७												
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य	उत्पादन योग्य जमिनमा असर, २० वटा पानीको मुहान सुकेको, खाद्यन्न, तरकारी, फलफूल वालीको उत्पादनमा कमी	खडेरीबाट बच्ने खेति लगाइ यसका असरहरू कम भएको र उत्पादन बढेको हुने	पानीका मुहान संरक्षण, खडेरी सहन सक्ने खेति गर्न प्रोत्साहन, सिंचाई पोखरी निर्माण, खानेपानीको व्यवस्था	३	३	३	२	३	३	१७	I
मानवरोग	मानव स्वास्थ्य	शारिरिक अस्वस्थता, मृत्यु,	खाद्य संकट, भोकमारी बढ्ने, महामारी फैलिन सक्ने	उपचार तथा प्राविधिक सहयोग, स्वास्थ्य शिक्षा, शिविर, सुधारिएको चुल्हो	३	३	३	३	३	३	१८	I
वाली रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य	खाद्यन्न, तरकारी, तथा फलफूल उत्पादनमा कमी, रैथाने जातको लोप, विपदीको प्रयोग	उत्पादनमा वृद्धि भई प्रत्येक घरधुरीलाई खाद्यान्नको अभाव हुने छैन	बालीका जातमा परिवर्तन गर्ने, कृषि सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने, व्यवसायिक तरकारी तथा फलफूल खेति गर्ने	३	३	२	२	२	३	१५	II
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुमा नयाँ नयाँ रोगहरू देखा परेको, पहिले देखिका रागहरू पनि धेरै लाग्न थालेको, प्रत्येक वर्ष रोगका कारण मर्ने पशुको संख्यामा वृद्धि,	पशु रोग नियन्त्रण भएको हुने र पशुव्यवसाय फस्टाएको हुने	गोठ सुधार, तालिम,	३	३	२	२	२	३	१५	II
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता,	खेतीयोग्य जमिनमा असर	अझ बढी बगाउन सक्ने	बृक्षारोपण	३	३	२	२	२	२	१४	III
मिचाहाभार	वन तथा जैविक विविधता, कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,	उत्पादनमा कमी, वनमा स्थानीय प्रजातीलाई विस्थापन	मिचाहाभार अतिक्रमण हटाइएको हुनेछ	मिचाहाभारबाट मल बनाउने	३	१	२	३	३	३	१५	II

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी (१-३)	जम्मा	स्तर
साविक ४												
खडेरी	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य	उत्पादनमा कमी, खानेपानि तथा सिंचाईमा प्रभाव	खानेपानीको आपूर्ति भएको हुने, सिंचाई सुविधा पुगको हुने, स्थानिय उत्पादनले सबै घरधुरी धान्ने	विउ विजन वितरण, फलफुलमा विरुवा वितरण, खानेपानि, सिंचाई कुलो तथा पोखरी निर्माण	३	३	३	२	३	३	१७	I
भुस्य	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता,	खेतीयोग्य जमिनमा असर	अझ बढी बगाउन सक्ने	वृक्षारोपण	३	३	३	२	३	२	१६	II
पहिरो	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार, जलस्रोत तथा ऊर्जा	खेतीयोग्य जमिनको क्षति, व्यक्तिगत तथा सामाजिक सम्पत्तिको क्षति	पहिरो रोकथाम गरी बगाएको वनक्षेत्र हराभरा हनेछ भने बाकि वन क्षेत्र वग्नबाट रोकिने छ तथा मानिसहरू पहिरोका कारणले असुरक्षित महशुस गर्ने छैनन्	तारजाली, वृक्षारोपण	३	३	२	२	२	२	१४	III
मिचाहाभार	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता	खेतीयोग्य जमिनमा असर तथा पशु चौपायापालन लाइ पनि असर गर्ने	उत्पादनमा कमी	जैविक विषादी तथा मल बनाउने तालिम	३	३	३	२	३	२	१६	II
साविक ५												
खडेरी	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य	उत्पादनमा कमी, खानेपानि तथा सिंचाईमा अभाव, पानीको मुहान सुक्दै गएको	खानेपानि तथा सिंचाई व्यवस्था भएको हुने, खानेपानीको सुविधा प्रत्येक घरमा पुगेका हुनेछ	सिंचाई पोखरी निर्माण, खानेपानि विस्तार, मुहान संरक्षण, सिंचाई कुलो निर्माण	३	३	२	२	२	२	१४	III
पशुरोग	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य	बाखामा रोग देखा परेको, आर्थिक संकट	पशुपोलनमा वृद्धि, आमदानीमा वृद्धि	पशु तालिम, पशु शिविर, उन्नत जातको बाखा पालन, माटो परिक्षण	३	३	२	३	२	३	१६	II
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता,	वन पैदावरको अभाव	आगलागी नियन्त्रण भइ वनजङ्गल संरक्षण भएको	अगिनरेखा बनाउने, वन व्यवस्थापन तालिम	३	२	२	३	३	३	१५	III
मिचाहाभार	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता	भारका कारण घाँसको समस्या, खाद्यान्न, तरकारी तथा फलफुल उत्पादनमा कमी	घाँसपातको अभावहुँदा पशुपालनमा समस्या	मल तथा विषाधीका रुपमा प्रयोग गर्ने	३	३	२	३	३	३	१७	I

३.३ महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गमा जोखिमहरूको विश्लेषण

यस शुभकालिका गाउँपालिकाको ५ नम्बर वडामा महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पिछडिएका वर्गहरूको जोखिम विश्लेषणबाट सबै जसो प्रकोपका क्षेत्रमा विश्लेषण गर्दा उमेरगत समुह बालबालिका र वृद्धहरूलाई असर गरेको पाइन्छ त्यसैगरी महिलालाई बढि असर परेको आर्थिक रूपमा, विपन्नलाई बढि असर परेको छ भने सामाजिक हिसावमा एकल महिलालाई बढि असर गरेको छ ।

तालिका २४ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को प्रकोप संकटासन्नता वर्गको विश्लेषण

प्रकोपका प्रकारहरू	प्रकोप संकटासन्नता वर्ग													
	उमेर समूह		लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जतजाति			
साविक वडा ४														
खडेरी	३	२	३	२	३	२	३	३	२	१	३	२	२	२
भूक्षय	२	२	३	३	३	३	३	३	२	१	३	३	३	२
पहिरो	२	३	३	२	२	३	३	३	२	१	३	३	२	२
मिचाहाभार	१	१	२	१	१	१	२	२	१	१	१	१	२	१
बालीरोग	२	३	२	२	३	३	३	३	२	१	३	३	३	३
पशुरोग	४	३	३	२	२	२	४	३	२	१	३	२	३	२
साविक वडा ५														
खडेरी	३	२	३	२	३	२	३	३	२	१	३	२	२	२
बालीरोग	२	३	२	२	२	३	३	३	२	१	३	३	३	३
पशुरोग	३	३	३	२	२	२	४	३	२	१	३	२	३	२
आगलागी	१	२	२	१	२	३	३	३	१	१	२	३	२	१
मिचाहाभार	१	१	२	१	१	१	२	२	१	१	१	१	२	१
मानवरोग	३	२	२	३	२	३	३	२	२	२	३	३	३	३
पहिरो	२	३	३	२	२	३	३	३	२	१	३	३	२	२
भूक्षय	१	२	३	३	३	३	४	३	२	१	२	३	४	२
साविक वडा ६														
खडेरी	३	२	३	२	३	२	३	३	२	१	३	२	२	२
भूक्षय	१	२	३	३	३	३	४	३	२	१	२	३	४	२
पहिरो	३	३	४	२	२	३	३	३	२	१	३	३	२	२
मिचाहाभार	१	१	२	१	१	१	३	२	१	१	१	१	२	१
बालीरोग	२	३	२	२	२	३	४	३	२	१	३	३	३	३
मानवरोग	३	२	२	३	२	३	३	२	२	२	३	३	३	३
पशुरोग	३	३	३	२	२	२	३	३	२	१	३	२	३	२
आगलागी	१	२	३	१	२	३	३	३	१	१	२	३	३	१
साविक वडा ७														
पहिरो	३	३	४	२	२	३	३	३	२	१	३	३	२	२
खडेरी	३	२	३	२	३	२	३	३	२	१	३	३	३	२
मानवरोग	३	२	२	३	२	३	३	२	२	२	३	३	३	३
बालीरोग	३	३	२	३	२	३	४	३	२	१	३	३	३	२
पशुरोग	३	३	३	२	२	२	३	३	२	१	३	२	३	२
भूक्षय	१	२	३	३	३	३	४	३	२	१	२	३	३	२
मिचाहाभार	१	१	२	१	१	१	३	२	१	१	१	१	२	१

प्रकोपका प्रकारहरू	प्रकोप संकटासन्नता वर्ग													
	उमेर समूह				लिंग			आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जतजाति
आगलागी	१	२	३	१	२	३	३	३	१	१	२	३	३	१

नोट : संकटासन्नता वर्ग पहिचान गर्दा १ देखि ४ सम्ममा विभाजन गरिएको छ, जसमा १ ले कम संकटासन्नता जनाउँछ भने ४ ले अति उच्च संकटासन्नता जनाउँछ ।

३.४ भावी जलवायु परिदृश्य लेखाजोखा तथा उच्च अनुकूलन क्षमता परिकल्पना

यो स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमा गर्दा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाको मर्म तथा मान्यता अनुसार प्रशासनिक सिमानाको परिधि भित्रमात्र सीमित नरही माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रसँगको सम्बन्ध र असर प्रभावहरूलाई समेत विश्लेषण गरिएको छ । साथै प्रकोपहरूको वर्तमान अवस्था विश्लेषण गर्न सहभागितामुलक विधि तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित भै तयार गरिएका नक्शाहरूको प्रयोग गरिएको छ । यी सूचनाहरूको प्रयोगबाट अहिलेको अवस्था विश्लेषण गर्दै भविष्यमा पर्नसक्ने असर तथा प्रभावहरू र यसबाट बच्ने उपायहरूको सहभागितामुलक विकास परिदृश्यको अवधारणा अनुसार पहिचान गरि भावी अवस्थाको परिकल्पना गरिएको छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठिमा यस वडाका वडा अध्यक्षको अगुवाईमा सहभागितामुलक छलफलबाट तयार भएका प्रमुख परिकल्पनाहरू तल उल्लेख गरिएको छ ।

१. उपल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रमा हुने जलवायुजन्य प्रकोप तथा तिनका असर र प्रभावहरू पहिचान भै रोकथामका लागि आवश्यक कार्यक्रम कार्यान्वयन मार्फत पहिरोको रोकथाम भई जलाधार संरक्षण भएको हुनेछ ।
२. परम्परागत रूपमा चलिरहेको निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै बदलिँदो जलवायुको अवस्थसँग मेल खाने फलफुलहरू (स्याउ, केरा, कागती, ओखर) आदिको रोपण तथा व्यवसायिक कृषि प्रणाली अवलम्बन गरि स्थानीय स्तरमा आयआर्जनको वृद्धि भएको हुनेछ ।
३. किसानको क्षमता विकास भएको तथा कृषि क्षेत्रको प्रर्वद्धनका निम्ती घुम्ति कोषको व्यवस्थापन तथा परिचालन भएको हुनेछ ।
४. बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना तथा वृक्षरोपण भएर हरियाली कायम भएको हुनेछ ।
५. पानीका मुहानहरू संरक्षण भई सिंचाइका लागि कुला तथा पोखरी निर्माण तथा मर्मत गरी सहज सिंचाई उपलब्ध भई उत्पादनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
६. पहिरो तथा भुक्षयलाई तारजाली तथा वृक्षरोपण गरी नियन्त्रण गरिएको हुनेछ ।
७. आवश्यक भौतिक संरचनाहरूको स्थापन भएको हुनेछ । शिक्षाको प्रर्वद्धनका निम्ती विद्यालयको स्थापना भएको हुनेछ ।
८. वडाका सबै घरमा बिजुली बत्ती जडान गरिएको हुनेछ ।
९. १ घर १ धारा पुगी सुरक्षित तथा स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था भएको हुने छ ।
१०. प्राविधिक शिक्षा लिई कम्तिमा ३० जना मानिसहरू स्थानीयस्तरमा स्वरोजगार भएका हुनेछन्, साथै स्थानीय स्तरमा व्यवसाय तथा रोजगारीका अवसरहरू बढेर भारत जस्ता देशमा कम पारिश्रमिकमा काम गर्न जाने मानिसहरूको संख्या कम्तिमा ५० प्रतिशत घटेको हुनेछ ।

११. प्राथमिक स्वास्थ्य चौकीको स्थापना भै कर्मचारी दरबन्दी सहित कार्यन्वयन भएको हुनेछ । पोषण तत्वको कार्यक्रम, खोप सेवा, सुत्केरी भवन जस्ता सेवाहरू व्यवस्थित ढङ्गबाट सुचारु भएको हुनेछ ।
१२. जलवायुजन्य प्रकोपका कारण अति उच्च तथा उच्च संकटासन्न तहमा परेका मानिसहरूको संकटासन्नता घटेको हुनेछ ।
१३. आगामी १० वर्षमा यस वडाका सम्पूर्ण मानिसहरू साक्षर हुनुका साथै हालको भन्दा शिक्षित मानिसहरूको संख्या दोब्बर भै प्रविधिक जनशक्तिको संख्यामा उल्लेख्य वृद्धि भएको हुनेछ ।

३.५ सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण

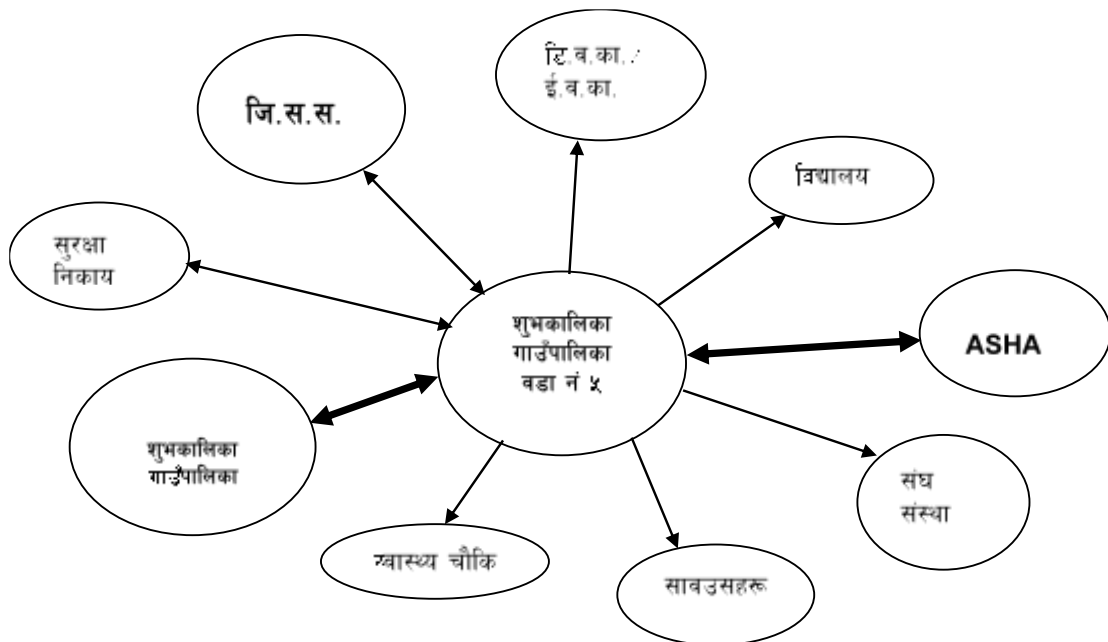
यस वडालाई विभिन्न प्रकारले सेवा प्रदान गर्ने सरकारी एवै गैर सरकारी सेवा प्रदायकहरूको विवरण तलको तालिका बमोजिम रहेको छ ।

तालिका २५ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ का सेवा प्रदायकहरूको विवरण

क्र. सं.	सेवा प्रदान गर्ने संस्था	प्रदान गर्ने सेवा	सेवा लिने प्रक्रिया	सम्पर्क व्यक्ति (फोन नम्बर)
१	शुभकालिका गाउँपालिका	नक्शा पास, जग्गा धनि पुर्जा वितरण, पञ्जीकरण, समन्वय, विकास निर्माण, सामुदायिक विकास, आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस वन, सिंचाइ र खानेपानी बाहेकका जिल्लामा पहिला रहेका विषयगत कार्यालयहरूले दिने सबै सेवाहरू	योजना तर्जुमामा सहभागि, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, को योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व	खडानन्द चौलागाइ ९७४८१६५८९२
२	शुभकालिका गाउँपालिका ५ नम्बर वडा कार्यलय	पञ्जीकरण, समन्वय, विकास निर्माण, सामुदायिक विकास, आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस	योजना तर्जुमामा सहभागि, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, को योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व	वडा अध्यक्ष कमल ब. शाही ९८५८०६०४६०
३	मानवअधिकार तथा वातावरण संरक्षण केन्द्र नेपाल (हरेण्डेक) कालिकोट	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि चेतना कार्यक्रम, बाल क्लब र युवा क्लब मार्फत वृक्षारोपण, फाहोरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाई, इको ट्वाइलेट निर्माण, वैकल्पिक उर्जा, खानेपानी तथा सिंचाइ	निवेदन, सम्पर्क, समुह गठन, सहभागिता	जजराज शाही ९८४८३०११५६
४	स्वास्थ्य चौकी	नियमित खोप, परिवार नियोजन, प्राथमिक उपचार, औषधी वितरण तथा थप उपचारका लागि सल्लाह सुझाव	उपस्थिती	जयकृष्ण आचार्य ९८४८३०२६८०
५	सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाइ	गर्भवती महिला जाँच, सुत्केरी, सामान्य उपचार	सम्पर्क	बबिता शाही ९८६८३६७२८१
६	बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम	बालबालिका तथा महिला, पोषण	सम्पर्क, छलफल, सिफारिस	जिल्ला प्रमुख राजन पुडासैनी ९८५१०२९७०७
७	विद्यालय	पठनपाठन	अध्यायन तथा शैक्षिक प्रमाणपत्र प्रदान	प्रधानाध्यापक लक्ष्मीराम आचार्य ९७९८९०८९३९
८	इलाका प्रहरी कार्यालय हाउडी वडा नं ६	शान्ति सुरक्षा कायम	निवेदन, सम्पर्क	प्रमुख सहवीर सुनार ९७४८००९१०४

क्र. सं.	सेवा प्रदान गर्ने संस्था	प्रदान गर्ने सेवा	सेवा लिने प्रक्रिया	सम्पर्क व्यक्ति (फोन नम्बर)
९	गाभ्रिण बहुउद्देश्य सहकारी संस्था	कृषि तथा उद्यमीलाइ सहयोग, बचत तथा ऋण, सामाजिक विकास	सम्पर्क, छलफल, सिफारिस	अध्यक्ष ९८५८३२९९८०
१०	दाहाल खाद्यन्न विक्री तथा बाल विकास कृषि समूह	बिउ विजन वितरण, नर्सरी	सम्पर्क, छलफल, सिफारिस	मोतिलाल कार्की ९७४८९७६९२७
११	सा.व.उ.सहरू	सामुदायिक वनको व्यवस्थापन, वन पैदावार संकलन तथा वितरण र विकास निर्माण	उपभोक्ता वन्ने, सभा तथा बैठकमा भाग लिने, समुहले मागेको सहयोग गर्ने, वन विकास कार्यमा सहभागि हुने	सम्बन्धित वनका अध्यक्ष
१२	जिससको कार्यालय	समन्वय	सम्पर्क निवेदन	०८७-४४०९२०
१३	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना (आशा)	अनुकूलन कार्यक्रम सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम, अनुकूलन योजना तयारीमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग तथा योजना तयारीमा आर्थिक सहयोग	स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी तथा निवेदन, सम्पर्क, समन्वय	०८७-४४०९८२
१४	डिभिजन वन कार्यालय	वन समूह गठन, वन श्रोत सर्भेक्षण, वन पैदावारको संकलन तथा छुट पुर्जी प्रदान	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय	०८७-४४०००२

माथि प्रस्तुत गरिएका संस्थाहरूमध्ये प्रमुख संस्थाहरूग यस वडाको सम्बन्धको स्तर, सम्बन्धको प्रकार तथा सेवाको पहुँचको आधारमा तलको रोटी चित्र तयार गरिएको छ ।

चित्र ५ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ का सेवा प्रदायक संस्थाहरू

३.६ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन

जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरूबाट बच्न तथा अनुकूलित हुनको लागि यो योजना स्थानीय बासिन्दाहरूको प्रत्यक्ष संलग्नतामा तर्जुमा गरिएको छ । जिल्लास्तरमा समेत अनुकूलन योजनाको अपनत्व

वडाउनको लागि अनुकूलन कार्य योजनाको तयारीका चरणहरू तथा प्रक्रियाहरूको सम्बन्धमा प्रस्तुतीकरण गरी जिल्लाका सेवा प्रदायक निकायहरूसँग छलफल गरी राय सुझाव समेत लिइएको थियो । त्यस पश्चात यस वडामा विभिन्न स्थानीय स्तरका परामर्श तथा छलफलहरूबाट यो अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि विकास र विषयगत योजनाका साथै स्थानीय सेवा प्रदान गर्ने निजी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको योजना प्रक्रियामा समायोजन गर्नका लागि वडा स्तरमा निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरू, राजनीतिक दलहरू तथा बहुसरोकारवालाहरूसँग यो योजनाको मस्यौदा छलफल भई अन्तिम रूप दिइएको छ ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका आगामी प्राथमिकताहरूलाई स्थानीय विकास योजनामा समायोजन गरी वडा परिषदमा निर्णय गरी कार्यान्वयन हुनेछन् । यसरी नै यस वडाको वार्षिक योजनामा समावेश नभएका योजनाहरूलाई गाउँपालिका तथा जिल्लाका विभिन्न कार्यालयहरूका वार्षिक कार्यक्रममा समेत समावेश गर्नको लागि पहल गरिने छ । यसरी नै यस वडाभित्र सेवा प्रदान गर्ने विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूलाई समेत जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूका हकमा यसै कार्ययोजनामा भएका योजनाहरू कार्यान्वयन गर्न अनुरोध गरिने छ । यो वडा तथा शुभकालिका गाउँपालिकाले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रम तयार गर्दा यहाँ भएका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता तय गरि बजेट छुट्याउने व्यवस्था गर्ने छ ।

३.७ अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यो अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्व र जिम्मेवारी शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५ मा रहनेछ । यद्यपी समग्रमा यो योजना शुभकालिका गाउँपालिकाको सम्पतिको रूपमा रहने छ । यो योजना आर्थिक वर्ष २०७५/७६ देखि तीन वर्षको लागि कार्यान्वयन गरिने छ । कार्यान्वयनको लागि पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले तीन वर्षसम्म आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने छ भने वडा, गाउँपालिका, जिल्ला समन्वय समिति, प्रदेश सरकार, विभिन्न विषयगत कार्यालयहरू, सा.व.उ.स तथा अन्य गैरसरकारी संस्थाहरूले समेत आर्थिक तथा प्राविधिक योगदान गर्नेछन् । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यो कार्यक्रम सञ्चालनको लागि सहजीकरण गर्न सहजकर्ताहरूको परिचालन गर्नेछ । यी सहजकर्ताहरूले सामाजिक परिचालनका कार्यहरू र कार्यान्वयनका लागि आवश्यक सहजीकरणका कार्यहरू गर्नेछन् ।

३.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण

जलवायु परिवर्तनका कारण उच्चस्तरको असर परेको यस वडामा रहेका प्रायः कुनै न कुनै प्रकारका प्रकोपहरूले मानिसहरूलाई असर गरेको देखिन्छ । यद्यपी अरु ठाउँहरूमा जस्तै यहाँ पनि मानिसको आर्थिक, सामाजिक, स्वास्थ्य, कामको प्रकृति आदि जस्ता कारणहरूले गर्दा असरको तह फरक छ । यस वडाका बढि जसो महिला, दलितहरू र आर्थिक रूपमा कमजोर वर्गहरूमा ज्यादा असर परेको छ । जलवायु परिवर्तनका प्रकोपहरूले गर्दा यस वडामा नराम्रो असर पर्नुका साथै उत्पादन घट्न थालेपछि पुरुषहरू रोजगारीको लागि विदेश जाने क्रम थप बढेकोले महिलाहरूमा यसको सिधा प्रभाव परेको छ । घरायसी कार्यमा महिलाको संलग्नता बढि हुनेहुँदा जलवायु परिवर्तनका प्रकोपका असरहरूले महिलाहरूको कार्यबोझ विगत भन्दा प्रष्ट रूपमा अरु थपिएको देखिन्छ । उदारहणको लागि खडेरीले गर्दा पानीका मुहान सुक्नाले पानी लिनको लागि पहिले भन्दा धेरै टाढासम्म जानु पर्दछ,

जसले गर्दा उनीहरूको समग्र काम गर्ने समय बढेको छ । तलको तालिकामा यहाँका महिला तथा पुरुषहरू संलग्न हुने कामको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ, जस अनुसार जलवायुका असरहरूबाट प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने पेशामा महिलाहरू बढि संलग्न रहेका छन् ।

तालिका २६ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ मा महिला र पुरुषको कार्य विभाजन विश्लेषण

क्र.स	क्रियाकलाप	संलग्नता	
		महिला (१-४)	पुरुष (१-४)
१	उत्पादनमुलक कार्य		
	जागीर	१	४
	पशुपालन	४	२
	तरकारी खेती	४	२
	ज्याला मजदुरी	२	४
२	अनुत्पादनमुलक कार्यहरू		
	घर धन्दा	४	१
	लुगाधुने कार्य	४	१
	घाँस दउरा संकलन	४	३
	कटानी तथा पिसानी	४	१
	जोत्ने खन्ने कार्य	२	४
	सामाजिक कार्य	२	४

अर्को तर्फबाट विश्लेषण गर्दा जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असर व्यक्तिको आर्थिक क्षमतामा निर्भर हुने तथा अनुकूलन क्षमताको विश्लेषणबाट पनि यहाँ सबैभन्दा बढि महिला, बृद्धबृद्धाहरू तथा बालबालिकाहरू प्रभावित भएको देखिएको छ ।

विभिन्न सचेतना तथा शिक्षामा पहुँचका कारण समेतले गर्दा महिलाहरूको पहिलेको तुलनामा सार्वजनिक कार्यक्रमहरूमा सहभागिता बढेको छ । तर बढ्दो भौतिक सहभागिताको तुलनामा सक्रिय सहभागिता अझै कम देखिन्छ । यस्ता समस्याको समाधान गर्न सहजकर्ताको भुमिका अपरिहार्य रहेको यहाँको अनुकूलन योजना तयारीबाट प्रष्ट भएको छ । तलको तालिकाले यहाँका महिला तथा पुरुषहरूको विभिन्न कार्यहरूमा हुने सहभागिता तथा निर्णय गर्ने अवस्था प्रष्ट पार्दछ । जस अनुसार घरायसी दैनन्दिनका कार्यहरूमा महिलाहरूको पहुँच तथा निर्णय देखिन्छ भने आर्थिक तथा राजनीतिक निर्णयहरूमा पुरुषहरू बढि संलग्न भएको देखिन्छ ।

तालिका २७ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ मा निर्णय प्रक्रियामा महिला र पुरुषको उत्तरदायित्व र पहुँच वि
श्लेषण

क्र स	क्रियाकलाप	कसले निर्णय गर्छ		कसले कार्य गर्छ		कसको पहुँचमा छ	
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	घर व्यवहार	✓	✓	✓		✓	
२	वन जाने	✓	✓	✓	✓	✓	✓
३	बैठक जाने		✓		✓		✓
४	आर्थिक कारोबार	✓	✓		✓		✓
५	पशुसेवा र स्यहार सुसार	✓	✓	✓		✓	
६	जागिर गर्ने	✓	✓		✓		✓
७	राजनिती गर्ने		✓		✓		✓
८	विरामी स्याहार	✓	✓	✓	✓	✓	✓
९	बालिनाली	✓	✓	✓	✓	✓	✓

भखैरै मात्र स्थानीय तहको निर्वाचन भै महिलाहरूको पनि बलियो उपस्थिति भएको, शिक्षामा क्रमशः पहुँच बढिरहेको तथा सचेतनाका अरु कार्यक्रमहरू पनि बढिरहेकोले महिला र पुरुषहरू विचको विभेद विस्तारै कम हुँदै जाने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

३.९ अनुगमन तथा मूल्यांकन

वडा तथा टोल (साविकका वडा) स्तरमा भएका सचेतना तथा योजना तर्जुमा छलफलको क्रममा यहाँका मानिसहरूको जलवायु परिवर्तनको अवधारणा तथा प्रतिकूल असरहरूसँग जुध्नको लागि आवश्यक पर्ने क्षमताको बारेमा छलफल गरिएको थियो । जस अनुसार स्थानीय स्तरमा जलवायुका असर तथा प्रभावहरू भैलत बाध्य भएपनि यसको कारण तथा अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका उपायहरूको बारेमा कम्तीमात्र जानकारी रहेको पाइएको छ । अझ जलवायुका असर तथा प्रभावहरूबाट सबै भन्दा बढि समस्या वनमा आश्रित महिला, बालबालिका तथा वृद्धहरूमा हुने देखिएको छ भने त्यहि वर्गमा यस सम्बन्धि कम जानकारी रहेको अवस्था छ । यस्तो अवस्थामा तय भएका अनुकूलन योजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्यांकन महत्वपूर्ण पक्ष हुने छ । यसको लागि वडा तथा गाउँपालिका तहमा यो कार्ययोजना कार्यान्वयनका प्रगति र परिणाम सम्बन्धी प्राप्त सूचना तथा तथ्यहरूको संकलन र मूल्यांकन गर्न गाउँपालिकामा रहेका बहुसरोकारवालाहरूको संलग्नता रहने छ ।

यसका लागि वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी र समीक्षा गोष्ठी सबै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा संचालन गरिनेछ । आवश्यकता अनुसार कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न समय समयमा स्थलगत अनुगमन समेत गरिनेछ । समीक्षा गोष्ठी एवं स्थलगत अनुगमनबाट यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनमा प्राप्त भएका प्रतिफल मूल्यांकन गरी सिकाईहरूको आदानप्रदान हुनेछ । यसरी नै समय समयमा जिल्ला स्तरमा रहेका संयन्त्रहरूबाट पनि संयुक्त अनुगमन भई प्राविधिक स्तरको पृष्ठपोषण प्राप्त हुनेछ । यसका आतिरिक्त यो योजना तयार गर्न सहयोग गर्ने परियोजना (पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना) को जिल्लामा रहेको कार्यालयले पनि बेलाबेलामा कार्य प्रगतिबारे मूल्यांकन गर्ने छ भने वार्षिक रुपमा एक पटक सार्वजनिक सुनुवाइ गरिने छ । हरेक वर्ष भएका अनुगमन तथा मूल्यांकनबाट प्राप्त भएका सिकाइहरू तथा चुनौतीहरूलाई अर्को वर्ष क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लगिने छ । यो योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि तलको तालिकामा उल्लेख भए अनुसार अनुगमन कार्यहरू गरिने छ ।

तालिका २८ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को स्थानीय अनुकूलन योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका

अनुगमनका तहहरू	उद्देश्यहरू	जिम्मेवारी	समय	प्रक्रिया
क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको अनुगमन गर्न समुदाय तथा वडा तहका अनुगमन	<ul style="list-style-type: none"> पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्न प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय समुदाय 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम संचालन भैरहेको वेलामा तथा सकिएपछि 	अन्तरक्रिया, सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्वःअनुगमन तथा मूल्यांकन
वडास्तरिय तहका अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरू तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रमको गुणस्तर तथा प्रगतिको लेखाजोखा 	<ul style="list-style-type: none"> वडास्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति 	<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक अर्धवार्षिक, चौमासिक 	समीक्षा गोष्ठी प्रत्यक्ष अनुगमन, लक्षित वर्गहरूसँग छलफल
गाउँपालिका स्तरिय	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले 	<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक अर्धवार्षिक 	समीक्षा गोष्ठी

अनुगमनका तहहरू	उद्देश्यहरू	जिम्मेवारी	समय	प्रक्रिया
अनुगमन	कार्यान्वयनको सुनिश्चितता तथा गुणस्तर लेखाजोखा	तोकेको संयन्त्र		प्रत्यक्ष अनुगमन, लक्षित वर्गहरूसंग छलफल
जिल्लास्तरिय अनुगमन (नतिजाहरू र उपलब्धी तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> अनुकूलन योजनाको उपलब्धीहरू र नतिजाहरू प्राप्त भए नभएको एकिन गर्न सिकाईहरूको लागि 	<ul style="list-style-type: none"> जिल्ला समन्वय समिति, आशा लगायत सहयोगी संस्थाहरू 	वार्षिक तथा कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि	समिक्षा गोष्ठी आधारभूत तथ्यांकको आधारमा सहभागितामूलक संकटासन्नता विश्लेषण प्रगति प्रतिवेदनको अध्ययन

३.१० द्वन्द्व व्यवस्थापन

यस वडाको अनुकूलन योजनाको कार्यान्वयनको समयमा विभिन्न मतभेद तथा द्वन्द्वहरू देखा परेमा स्थानीय स्तरमा वडा तथा गाउँपालिकाले व्यवस्थापन गर्नेछन् । अन्य कानुनी तथा प्राविधिक सहयोग चाहिएमा स्थानीय तहहरूले सेवा प्रदायकसंग आवश्यक परामर्श लिन सक्ने छन् ।

३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

विभिन्न चरणहरू पार गर्दै यस वडाका बासिन्दाहरूले आगामी तीन वर्षको लागि जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट बच्नको लागि विस्तृत कार्ययोजना तयार गरेका छन् । जसलाई तालिका २५ मा प्रस्तुत गरिएको छ । जस अनुसार यस वडाको लागि आगामी तीन वर्षको लागि रु ८,११,३५,०००/- को योजना बनेको छ । उक्त बजेटमध्ये पहिलो वर्ष, दोस्रो वर्ष र तेस्रो वर्षका लागि क्रमशः २,४,१२,०००/-, २,६५,५५,०००/- र ३,०४,६०,०००/- का अनुकूलनका क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएका छन् । यि योजनाहरूको कार्यान्वयनमा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले आगामी तीन वर्षसम्म केहि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्नेछ भने अन्य संस्थाहरू जस्तै: गाउँपालिका, जिल्लास्थित सरोकारवाला निकायहरू, परियोजनाहरूबाट समेत यो योजना कार्यान्वयनको लागि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगको अपेक्षा यस वडाले गरेको छ । कार्यक्रमको प्रभावकारिताको लागि अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्नको लागि परियोजना अबधिको लागि रु ५,७५,०००/- रकमको आवश्यकता समेत औल्याईएको छ ।

तालिका २९ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
साविक ४																	
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	सिचाइ कूलो	कि.मी.	१.५	४००००००	८	६०	६	७४	०.५	२०००	०.५	२०००	०.५	२०००	६०००	डिभिजन सिचाइ कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	पर्सम खोला देखि भूलगाउँसम्म
२	सिचाइ कूलो	कि.मी.	०.९	४००००००	८	६०	६	७४	०.३	१२००	०.३	१२००	०.३	१२००	३६००	डिभिजन सिचाइ कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	लामा काफल देखि खराकारियासम्म
	सिचाइ पोखरी	वटा	३	१०००००	८	४०	६	५४	१	१००	१	१००	१	१००	३००	डिभिजन सिचाइ कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	दलित चाखा, फडगाउ, घोडेढुङ्गा
३	संरक्षण पोखरी	वटा	६	१०००००	८	६०	६	७४	२	२००	२	२००	२	२००	६००	डिभिजन सिचाइ कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	घोडेढुङ्गा, दाहल, सिर्मा, सेजुवाले टेका, लामा हारा, थापा पानी
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक ४) को जम्मा										३५००		३५००		३५००	१०५००		
जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	पानी मुहान संरक्षण	वटा	२	३५०००	८	६०	६	७४	१	३५	१	३५	०	०	७०	ASHA, गाउँपालिका	माधीधारा, जीवजीवे पानी
जलस्रोत तथा उर्जा (साविक ४) को जम्मा										३५		३५		०	७०		
जन स्वास्थ्य																	
१	खानेपानीको लागी सार्वजनिक धारो	वटा	२	५००००	८	६०	६	७४	१	५०	१	५०	०	०	१००	ASHA, गाउँपालिका	अधिकारी टोल, भट्टराइ टोल
जन स्वास्थ्य (साविक ४) को जम्मा										५०		५०		०	१००		
भौतिक पूर्वाधार																	
१	पहिरो नियन्त्रण लागि तारजाली	वटा	६००	४५००	८	६०	६	७४	२००	९००	२००	९००	२००	९००	२७००	ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	पर्सम खोला, माधी छारा, साभा बाटो, राधा ठुडा
२	पानी निकासको लागि कूलो	वटा	१	२०००००	८	६०	६	७४	१	२००	०	०	०	०	२००	ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	फडागाउँ देखि राराकरिया सम्म

क्र. सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
भौतिक पूर्वाधार (साविक ४) को जम्मा										११००		९००		९००	२९००		
वन तथा जैविक विविधता																	
२	वृक्षरोपण	हेक्टर	३	४००००	८	६०	६	७४	१	४०	१	४०	१	४०	१२०	ASHA, सा.व.उ.स., गाउँपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	सिर्मा, फडागाउँ
वन तथा जैविक विविधता (साविक ४) को जम्मा										४०		४०		४०	१२०		
साविक ४ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										४६२५		४४२५		४३४०	१३३९०		
साविक ५																	
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	सिचाइ कूलो	कि.मी.	५	४००००००	३८	७२	१७	१३८	२	८०००	२	८०००	१	४०००	२००००	डिभिजन सिचाइ कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	खोबटे खोला हुदै लेदह सेरीपानुवा हुदै कल्याण हुद नेटाकाटिया सम्म
२	संरक्षण पोखरी	वटा	३	२५००००	३८	७२	१७	१३८	१	२५०	१	२५०	१	२५०	७५०	डिभिजन सिचाइ कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	पहिले ओलेखाड, दोस्रोमा जुल्यावाडा, तेस्रोमा साँजघुम्ती
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक ५) को जम्मा										८२५०		८२५०		४२५०	२०७५०		
जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	मुहान संरक्षण	वटा	२	३५०००	३८	७२	१७	१३८	१	३५	१	३५	०	०	७०	ASHA, गाउँपालिका	पहिलोपटक कटकटे पागिन, दोस्रो वर्ष ओखडचाखा
जलस्रोत तथा उर्जा (साविक ५) को जम्मा										३५		३५		०	७०		
जन स्वास्थ्य																	
१	खानेपानीको लागि G.I. पाइप र प्लास्टिक पाइप खरिद तथा खानेपानी निमौण	कि.मी.	३	२००००००	३८	७२	१७	१३८	१	२०००	१	२०००	१	२०००	६०००	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	मुहानबाट ठूलोचौरसम्म G.I. पाइप हाल्ने र ठूलोचौरबाट गाउँसम्म प्लास्टिक पाइप हाल्ने
	खानेपानीको लागि ट्याङ्की निर्माण (इन ट्याङ्की तथा रिचार्ज ट्याङ्क)	वटा	२	१००००००					०	०	१	१०००	१	१०००	२०००		
जन स्वास्थ्य (साविक ५) को जम्मा										२०००		३०००		३०००	८०००		
भौतिक पूर्वाधार																	

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
१	पानी निकासको लागि कूलो	वटा	२	३०००००	३८	७२	१७	१३८	१	३००	१	३००	०	०	६००	ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	मुलदेखि जल्यावाडा
२	पहिरो नियन्त्रणको लागी तारजाली	वटा	५००	४५००	३८	७२	१७	१३८	२००	९००	१५०	६७५	१५०	६७५	२२५०	ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	१५० वटा आसिकाड्ना र १५० वटा सुकारिया बोहोरापातल
भौतिक पूर्वाधार (साविक ५) को जम्मा										१२००		९७५		६७५	२८५०		
साविक ५ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										११४८५		१२२६०		७९२५	३१६७०		
साविक ६																	
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	नर्सरी व्यवस्थापन तालिम तथा भ्रमण	पटक	२	२०००००		२१	१४	३५	१	२००	०	०	१	२००	४००	ASHA, गाउँपालिका	बडाभरी
२	सिचाइ पोखरी	वटा	१२	३०००००	१६	३१	१४	८०	४	१२००	४	१२००	४	१२००	३६००	डिभिजन सिचाइ कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	सुकारिया बजार, माथिगाउँ, लेकाली बस्ती, डाँडा, काध, नौलु, काधढुङ्गा, घरखेत, सिमलमुडा, कल्याना
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक ६) को जम्मा										१४००		१२००		१४००	४०००		
जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	मूल संरक्षण तथा मर्मत	वटा	४	३५०००	१६	३१	१४	८०	१	३५	१	३५	२	७०	१४०	ASHA, गाउँपालिका	पानीछाप, माथिगाउँ, राजवाडा, नाइकाहर
जलस्रोत तथा उर्जा (साविक ६) को जम्मा										३५		३५		७०	१४०		
जन स्वास्थ्य																	
१	खानेपानी निर्माण	वटा	१	१८०००००	१६	३१	१४	८०	०	०	१	१८००	०	०	१८००	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार गाउँपालिका	ओखरचाखा देखि सुकरियासम्म
२	खानेपानी मर्मत	कि.मी.	१.५	६०००००	१६	३१	१४	८०	१.५	९००	०	०	०	०	९००	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, गाउँपालिका	डाँडा खानेपानी
जन स्वास्थ्य (साविक ६) को जम्मा										९००		१८००		०	२७००		
वन तथा जैविक विविधता																	

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत रु. हजारमा)	परिमाण	लागत रु. हजारमा)	परिमाण	लागत रु. हजारमा)			
१	वृक्षारोपण (टिमुर, बकाइनो, डाले घाँस, कागती, टुना, कफि, सतुवा)	वटा	६०००	८०	१६	३१	१४	८०	२०००	१६०	२०००	१६०	२०००	१६०	४८०	ASHA, गाउँपालिका, डिभिजन वन कार्यालय, सा.व.उ.स.	डाडापातल वन ब्लक नं १
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि (साविक ६) को जम्मा										१६०		१६०		१६०	४८०		
साविक ६ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										२४९५		३१९५		१६३०	७३२०		
साविक ७																	
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	गोठ तथा भकारो सुधार	घरधुरी	६०	३००००	०	१६	४४	६०	२०	६००	२०	६००	३०	९००	२१००	ASHA, गाउँपालिका	वडा कार्यालय
३	व्यवसायिक तरकारी खेती	घरधुरी	६०	३५०००	०	०	४४	४४	२०	७००	२०	७००	२०	७००	२१००	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, गाउँपालिका	भरेखोलादेखि लाटिमियासम्म
४	संरक्षण पोखरी (प्लास्टिक)	वटा	२	२५००००	१८	६५	४४	१२७	१	२५०	०	०	१	२५०	५००	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, गाउँपालिका	शीतुसी घाट मलैचीधारा
५	सिंचाइ कूलो मर्मत	वटा	१	२०००००	१०	२०	३०	६०	०	०	०	०	१	२००	२००	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	पर्सम खोला देखि बाकासम्म
६	संरक्षण पोखरी (सिमेन्टको)	वटा	६	५०००००	१८	६५	४४	१२७	२	१०००	२	१०००	२	१०००	३०००	डिभिजन सिंचाई कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	चिउरी बस्ती, सिम्ली बस्ती, बाका बस्ती, पारीसणा बस्ती, खला बस्ती, रोकाया बस्ती,
साविक वडा ७ को कृषि तथा खाद्य सुरक्षाको जम्मा										२५५०		२३००		३०५०	७९००		
वन तथा जैविक विविधता																	
१	वृक्षारोपण (सल्लो, देवदार, चिउरी, निम, डाले घाँस)	हेक्टर	३	५००००	१८	६५	४४	१२७	०	०	१.५	७५	१.५	७५	१५०	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, सा.व.उ.स., गाउँपालिका	जैगड सामुदायिक वन
साविक ७ को वन तथा जैविक विविधताको जम्मा										०		७५		७५	१५०		
जन स्वास्थ्य																	
१	खानेपानी योजना निर्माण	वटा	१	६०००००	१८	६५	४४	१२७	०	०	१	६००	०	०	६००	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, प्रदेश सरकार, गाउँपालिका	हाउडी कालामुला देखि दहचौड मुहान देखि वडा नं ७ सम्म
साविक ७ को जन स्वास्थ्यको जम्मा										०		६००		०	६००		
साविक ७ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										२५५०		२९७५		२९२५	८४५०		

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत रु. हजारमा)	परिमाण	लागत रु. हजारमा)	परिमाण	लागत रु. हजारमा)			
साविक वडा नं ४, ५, ६ र ७ समेटेर संयुक्त रूपमा सञ्चालन गर्ने अनुकुलनका योजनाहरू																	
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी																	
१	प्रकोप व्यवस्थापन कोष	वटा	१	४०००००	८०	२२८	८१	४१९	०	०	०	०	१	४००	४००	ASHA, गाउँपालिका, प्रदेश सरकार	डिम्रेनी पचालभरना सामुदायिक वन
२	कृषिवन नर्सरी स्थापना तथा विकास	वटा	१	५०००००	८०	२२८	८१	४१९	१	४००	०	५०	०	५०	५००	ASHA, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, गाउँपालिका	उपयुक्त स्थानमा
३	सुधारिएको घट्ट	वटा	४	४००००	८०	२२८	८१	४१९	०	०	२	८०	२	८०	१६०	ASHA, गाउँपालिका	साविक सबै वडामा एक एक वटा हुने गरी
४	आगलागी सम्बन्धी सचेतनामूलक तथा तालिम कार्यक्रम	पटक	३	१५००००	१०	६३	२३८	३११	१	१५०	१	१५०	१	१५०	४५०	ASHA, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, गाउँपालिका	३ वटा सामुदायिक वन
५	खनेपानी निर्माण	वटा	१	५०००००	१५	२०	१०	४५	०	०	०	०	१	५००	५००	डिभिजन खानेपानी कार्यालय, ASHA, गाउँपालिका	हाउडी देखि भडगाउँ सम्म
६	सुधारिएको चुल्हो वितरण	वटा	२५०	१५०००	५०	१५०	५०	२५०	५०	७५०	१००	१५००	१००	१५००	३७५०	ASHA, गाउँपालिका	
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी (वडा स्तरीय) को जम्मा										१३००		१७८०		२६८०	५७६०		
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	माटो परीक्षण	पटक	१	२०००००	८०	२२८	८१	४१९	१	२००	०	०	०	०	२००	ASHA, गाउँपालिका	वडा नं ५ का सबै साविक वडा समेटिने गरी
२	बाली परिवर्तन	घरधुरी	२५०	१००००	६२	१६३	३७	२९२	५०	५००	१००	१०००	१०००	१००००	११५००	ASHA, गाउँपालिका	साविक वडा नं ४, ५ र ६
३	पशु शिविर	पटक	३	२०००००	८०	२२८	८१	४१९	१	२००	१	२००	१	२००	६००	ASHA, गाउँपालिका	शुभकालिका गा.पा. वडा नं ५
४	कृषि सम्बन्धि तालिम	पटक	४	६५०००		७०	७०	१४०	२	१३०	२	१३०	०	०	२६०	ASHA, गाउँपालिका	साविक ४ वटा वडामा १ वटाका दरले
५	पशु सम्बन्धि तालिम	पटक	४	६५०००		७०	७०	१४०	२	१३०	२	१३०	०	०	२६०	ASHA, गाउँपालिका	साविक ४ वटा वडामा १ वटाका दरले
कृषि तथा जैविक विविधता (वडा स्तरीय) को जम्मा										११६०		१४६०		१०२००	१२८२०		
क्षमता अभिवृद्धि																	

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
१	सोलार मर्मत तालिम	पटक	१	६५०००	८०	२२८	८१	४१९	१	६५	०	०	०	०	६५	ASHA, गाउँपालिका	शुभकालिका गा.पा. वडा नं ५
२	वन व्यवस्थापन तालिम	पटक	३	६५०००	८०	२२८	८१	४१९	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, गाउँपालिका	शुभकालिका गा.पा. वडा नं ५
३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा न्यूनीकरण तालिम	पटक	३	६५०००	८०	२२८	८१	४१९	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, गाउँपालिका	शुभकालिका गा.पा. वडा नं ५
५	महिला शसक्तीकरण सम्बन्धी तालिम	पटक	३	६५०००	८०	२२८	८१	४१९	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, गाउँपालिका	शुभकालिका गा.पा. वडा नं ५
क्षमता अभिवृद्धि (वडा स्तरीय) को जम्मा										२६०		१९५		१९५	६५०		
(वडा स्तरीय) को जम्मा बजेट										२७२०		३४३५		१२५७५	१८७३०		
योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षा																	
१	संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	पटक	३	६००००	८०	२२८	८१	४१९	१	६०	१	६०	१	६०	१८०	ASHA, गाउँपालिका	गाउँपालिका तथा समुदाय
२	अर्ध वार्षिक समीक्षा	पटक	५	२००००	८०	२२८	८१	४१९	१	२०	२	४०	२	४०	१००	ASHA, गाउँपालिका	गाउँपालिका तथा समुदाय
३	वार्षिक समीक्षा	पटक	३	५००००	८०	२२८	८१	४१९	१	५०	१	५०	१	५०	१५०	ASHA, गाउँपालिका	गाउँपालिका तथा समुदाय
४	वार्षिक प्रतिवेदन तयारी	पटक	३	१५०००	८०	२२८	८१	४१९	१	१५	१	१५	१	१५	४५	ASHA, गाउँपालिका	गाउँपालिका तथा समुदाय
५	योजना पुनरावलोकन	पटक	१	१०००००	८०	२२८	८१	४१९	०	०	०	०	१	१००	१००	ASHA, गाउँपालिका	गाउँपालिका तथा समुदाय
योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षाको कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										१४५		१६५		२६५	५७५		
शुभकालिका गा.पा. वडा नं. १ को कूल जम्मा (रु. हजारमा)										२४१२०		२६५५५		३०४६०	८११३५		

अनुसूची १ : शुभकालिका गाउपालिका वडा नं ५ को प्रकोप तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण र मापन तालिका

प्रकोप	प्रकोपको मुख्य क्षेत्र	विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव	स्तर	अनुकूलनका प्रयास	स्तर
साविक वडा नं. ४					
खडेरी	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य, जलस्रोत तथा ऊर्जा	अन्नबाली उत्पादन घटेको, सिचाइमा समस्या, १० वटा जति पानीको मूल सुकेका, खानेपानीको समस्या	४	बजारिया वस्तु किनेर खाने, ज्याला मजदुरीका लागि भारत जाने गरेको, मूल संरक्षणका प्रयास	२
भूक्षय	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता,	उत्पादन कमी, वन क्षेत्रमा क्षति	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
पहिरो	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार, जलस्रोत तथा ऊर्जा	५ वटा घर बगाएको, २.५ विघा जमिन क्षति, वन क्षेत्र बगाएको, घर, बाटो तथा कुलोमा क्षति गरेको, पानीका मुहानहरु विगारेको	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
मिचाहाभार	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता	खेतीयोग्य जमिन घटेको, अन्य घाँसको उत्पादनमा कमि	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
बालीरोग	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य	उत्पादन लगभग ५० प्रतिशतलु घटेको, रोग (विशेषत बालबालिका र वृद्धमा) बढेको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
पशुरोग	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य	पशुहरुमा नयाँ नयाँ रोगहरु देखा पर्न लागेको, मानव रोग (विशेषत बालबालिका र वृद्धमा) बढेको	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
साविक वडा नं. ५					
खडेरी	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य	खाद्यन्न, तरकारी, फलफूल उत्पादनमा कम, ४० % ले उत्पादन कमी	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
बालीरोग	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य	उत्पादनमा कमी, खानेकुराको अभाव	३	कृषि कार्यालयमा सम्पर्क गरी औषधी लिने गरेको	२
पशुरोग	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य	पशुमा नयाँ खाले रोगहरु देखा परेको, पहिले देखिका रागहरु पनि धेरै लाग्न थालेको, रोगका कारण गाई, भैसी, बाख्रा, मरेको	३	सार्थक प्रयास नभएका	१
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	पुनरुत्पादनमा कमी, वन जैगलको नास, घाँस, दाउरा तथा काठको अभाव	२	सबै मिलेर निभाउने गरेको	२
मिचाहाभार	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता	खेतीयोग्य जमिन घटेको, अन्य घाँसको उत्पादनमा कमि	३	उखालेर फाल्ने असफल प्रयास गर्ने गरेको	२
पहिरो	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार,	९ विघा जमिन विनाश, खेतीयोग्य जमिनको नाश, ८ वटा घट्ट बगाएको	३	सार्थक प्रयास नभएको	१

प्रकोप	प्रकोपको मुख्य क्षेत्र	विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव	स्तर	अनुकूलनका प्रयास	स्तर
	जलस्रोत तथा ऊर्जा				
भूक्षय	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता,	खाद्यन्न उत्पादन कमी	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
साविक वडा नं. ६					
खडेरी	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य	खाद्यन्न उत्पादनमा कमी, रोग, किराको समस्या, बिउ बेर्ना जोगाउन कठिन	४	सार्थक प्रयास नभएको तर सामान्य रूपमा बिउ भिजाएर राख्ने जस्ता कार्य गरेको	२
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	मल बगाएर लाने गरेको, बारीलाई क्षति पुराएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
पहिरो	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार, जलस्रोत तथा ऊर्जा	१०० रोपनी खेत बगाएको, ८ वटा घट्ट बगाएको, ५ वटा खर्क बगाएको, १ वटा पोखरीमा क्षति पुऱ्याएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
मिचाहाभार	वन तथा जैविक विविधता, कृषि तथा खाद्य सुरक्षा,	उत्पादनमा कमी, वनमा स्थानीय प्रजातीलाई विस्थापन	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
बालीरोग	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य	अन्नबाली, फलफुल तथा तरकारीमा नयाँ खाले रोगहरु देखा परेको, पहिले देखिका रागहरु पनि धेरै लाग्न थालेको, उब्जनी घटेको, धानमा नयाँ खाले रोग देखापरेको	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
पशुरोग	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य	पशुमा नयाँ नयाँ रोगहरु देखा परेको, पहिले देखिका रागहरु पनि धेरै लाग्न थालेको, प्रत्येक वर्ष रोगका कारण मर्ने पशुको संख्यामा वृद्धि, रोग लागेको पराल खुवाउदा गाइगोरु मरेको	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	पुनरुत्पादनमा कमी, वन जैगलको नास, घाँस, दाउरा तथा काठको अभाव	३	समुदायको प्रयासमा नियन्त्रण गर्ने गरेको र आगलागी सम्बन्धि जनचेतना जगाएको	२
साविक वडा नं. ७					
पहिरो	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार, जलस्रोत तथा ऊर्जा	४.५ विघा जमिन बगाएको, १ घर र ५ घट्ट बगाएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	
खडेरी	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य	उत्पादनमा कमी, मानव, पशु, कृषिमा रोग, मुहान सुक्दै गएको	४	सार्थक प्रयास नभएको	
बालीरोग	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य	अन्नबाली, फलफुल तथा तरकारीमा नयाँ खाले रोगहरु देखा परेको, उब्जनी घटेको, आलुमा अहिलेसम्म ५०० क्विन्टल जति आलु क्षति, सुन्तला खेतीमा रोग लागेकोले खेती गर्न छाडेको	४	सार्थक प्रयास नभएको	

प्रकोप	प्रकोपको मुख्य क्षेत्र	विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव	स्तर	अनुकूलनका प्रयास	स्तर
पशुरोग	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य	पशुमा नयाँ खाले रोगहरू देखा परेको, पहिले देखिका रोगहरू पनि धेरै लाग्न थालेको, ८ वटा भैसी, १० वटा गाइगोरु, २५ वटा बाखा मरेको,	३	सार्थक प्रयास नभएको	
भूक्षय	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता,	पाइप ट्याङ्कीमा असर, उत्पादनमा कमी	३	सार्थक प्रयास नभएको	
मिचाहाभार	कृषी तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता,	उत्पादनमा कमी, स्थानीय प्रजातीलाई विस्थापन	२	मकहलाहरू मिलेर चरन क्षेत्रको मिचाहाभार उखेले पनि सफल नभएको	
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	पुनरुत्पादनमा कमी, वन जैगलको नास, घाँस, दाउरा तथा काठको अभाव	२	समुदायको प्रयासमा नियन्त्रण गर्ने गरेको र आगलागी सम्बन्धि जनचेतना जगाएको	

अनुसुचि २ : शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं ५ का संकटासन्न घरधुरीहरूको विवरण

क्र.सं.	घरमूलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
साविक वडा ४											
१	हरि प्र. अधिकारी	नन्दा अधिकारी	४	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
२	मुनी प्र. अधिकारी	जैका अधिकारी	२	३	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
३	नन्दाकेश अधिकारी	निर्मला अधिकारी	३	२	अधिकारीवाडा	बाहुन	✓			✓	
४	गंगाराम अधिकारी	देवीकन्या अधिकारी	३	५	अधिकारीवाडा	बाहुन			✓		
५	उमाकान्त अधिकारी	विउरा अधिकारी	२	३	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
६	सदानन्द अधिकारी	जर्मा अधिकारी	२	२	अधिकारीवाडा	बाहुन			✓		
७	प्रेम हमाल	फुलाउरा हमाल	३	४	अधिकारीवाडा	बाहुन			✓		
८	मिन अधिकारी	टिका अधिकारी	४	३	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
९	नयाराम अधिकारी	रतिकला अधिकारी	३	४	अधिकारीवाडा	बाहुन	✓			✓	
१०	विष्णु प्र. आधकारी	रिटु अधिकारी	४	५	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
११	लाल प्र. अधिकारी	अनिता अधिकारी	३	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
१२	राम प्र. अधिकारी	सवित्री अधिकारी	१	५	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
१३	दश अधिकारी	रुपा अधिकारी	२	३	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
१४	कुलाचन्द्र अधिकारी	पारु अधिकारी	३	७	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
१५	लाल प्र. अधिकारी	काली अधिकारी	२	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
१६	जीवलाल अधिकारी	सेतु अधिकारी	२	३	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
१७	डिल्ली अधिकारी	तुलसी अधिकारी	५	४	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
१८	देवीकृष्ण अधिकारी	विना अधिकारी	२	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
१९	शिव अधिकारी	माया अधिकारी	४	३	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
२०	धनी अधिकारी	दुर्गा अधिकारी	३	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
२१	भानुभक्त अधिकारी	मयसरा अधिकारी	१३	१७	अधिकारीवाडा	बाहुन			✓		
२२	भिम प्र. अधिकारी	मोतीपुरा अधिकारी	४	२	अधिकारीवाडा	बाहुन	✓			✓	
२३	कुसुम अधिकारी	गोमा अधिकारी	३	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
२४	मानसिंह खत्री	भुका खत्री	५	३	अधिकारीवाडा	क्षेत्री				✓	
२५	मन व. खत्री	मिमकासा खत्री	५	१	अधिकारीवाडा	क्षेत्री					✓
२६	दल खत्री	तारा खत्री	३	३	अधिकारीवाडा	क्षेत्री				✓	
२७	चन्द्र खत्री	जिउली खत्री	१	३	अधिकारीवाडा	क्षेत्री				✓	
२८	बुदे खत्री	लक्षिम खत्री	२	३	अधिकारीवाडा	क्षेत्री	✓			✓	
२९	विरेन्द्र खत्री	कल्पना खत्री	५	४	अधिकारीवाडा	क्षेत्री	✓			✓	
३०	शिव भट्टराई	पदमकला भट्टराई	३	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
३१	देवीलाल भट्टराई	-	२	२	अधिकारीवाडा	बाहुन	✓			✓	
३२	जपिलाल भट्टराई	मुन्दरा भट्टराई	४	२	अधिकारीवाडा	बाहुन					✓
३३	डम्बर भट्टराई	धना भट्टराई	३	७	अधिकारीवाडा	बाहुन	✓			✓	
३४	बुदे भट्टराई	रत्ना भट्टराई	४	९	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
३५	कन्न भट्टराई	नानी भट्टराई	४	५	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
३६	सर्पनन्द भट्टराई	गोरीकला भट्टराई	३	४	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
३७	लालु भट्टराई	खाती भट्टराई	२	३	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
३८	नेप्टे भट्टराई	नारी भट्टराई	३	३	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
३९	नैने भट्टराई	मयसरा भट्टराई	१	१	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
४०	सदानन्द भट्टराई	सीता भट्टराई	४	५	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
४१		आइत भट्टराई	१	०	अधिकारीवाडा	बाहुन	✓				✓
४२	कविरत्न भट्टराई	मुनी भट्टराई	५	५	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
४३	भगिराम भट्टराई	मुन्दरा भट्टराई	२	४	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
४४	धनि भट्टराई	नन्दा भट्टराई	२	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
४५	लाल प्र. भट्टराई	दामति भट्टराई	१	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
४६	श्रीलाल भट्टराई	सिता भट्टराई	२	५	अधिकारीवाडा	बाहुन	✓				✓
४७	धर्म भट्टराई	उल्का भट्टराई	२	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
४८	कुम्भ भट्टराई	जडा भट्टराई	१	४	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
४९	चन्द्र प्र. भट्टराई	टिपुरा भट्टराई	३	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
५०	टिकाराम भट्टराई	गमती भट्टराई	२	४	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
५१	मणिचन्द्र भट्टराई	बुची भट्टराई	१	३	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
५२	गोविन्द भट्टराई	सैरी भट्टराई	२	२	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
५३	लक्ष्मी भट्टराई	जयकैरा भट्टराई	१	५	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
५४	मोतीलाल भट्टराई	गमती भट्टराई	४	६	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
५५	बल व. शाही	सवाला शाही	१	१	अधिकारीवाडा	ठकुरी				✓	
५६	विवेन्द्र शाही	धनपुरा शाही	२	१	अधिकारीवाडा	ठकुरी			✓		
५७	सिंह व. शाही	बलु शाही	४	५	अधिकारीवाडा	ठकुरी					✓
५८	टक शाही	चिउरी शाही	४	२	अधिकारीवाडा	ठकुरी			✓		
५९	कृष्ण शाही	वसन्ती शाही	१	२	अधिकारीवाडा	ठकुरी				✓	
६०	नरिन्द्र शाही	कलशा शाही	३	२	अधिकारीवाडा	ठकुरी				✓	
६१	महेन्द्र शाही	धर्मा शाही	१	१	अधिकारीवाडा	ठकुरी			✓		
६२	कमल शाही	दिपा शाही	१	३	अधिकारीवाडा	ठकुरी				✓	
६३	दिपराज शाही	विमला शाही	१	२	अधिकारीवाडा	ठकुरी				✓	
६४	रविन्द्र शाही	रमिता शाही	१	१	अधिकारीवाडा	ठकुरी				✓	
६५	घमढा शाही	धर्मा शाही	१	३	अधिकारीवाडा	ठकुरी			✓		
६६	राजु शाही	रामभुला शाही	३	१	अधिकारीवाडा	ठकुरी				✓	
६७	जनक शाही	शितला शाही	१	२	अधिकारीवाडा	ठकुरी	✓			✓	
६८	मेगे टमटा	प्याउरी टमटा	१	१	अधिकारीवाडा	दलित				✓	
६९	टंक टमटा	तितु टमटा	३	१	अधिकारीवाडा	दलित					✓
७०	नैसिंगे टमटा	धला टमटा	२	३	अधिकारीवाडा	दलित				✓	
७१	पूर्ण टमटा	कमला टमटा	२	३	अधिकारीवाडा	दलित				✓	
७२	कमला टमटा	भिमकोशा टमटा	२	२	अधिकारीवाडा	दलित				✓	
७३	दिवेन्द्र खत्री	तिला खत्री	४	१	अधिकारीवाडा	क्षेत्री				✓	
७४	लाल भट्टराई	फिउ भट्टराई	३	३	अधिकारीवाडा	बाहुन				✓	
जम्मा			२०१	२३३			१०	०	८	६०	६
साविक वडा ६											
१	नन्द व. शाही	भिमकुमारी शाही	३	४	घरखेत	ठकुरी		✓			
२	गोविन्द शाही	सुर्जा शाही	२	३	घरखेत	ठकुरी		✓			
३		धनकला शाही	१	०	घरखेत	ठकुरी	✓				✓
४	राज व. शाही	रजपुरी शाही	२	३	घरखेत	ठकुरी			✓		

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
५	भिम ब. शाही	नन्दा शाही	४	२	घरखेत	ठकुरी			✓		
६	नरेन्द्र शाही	केला शाही	२	३	घरखेत	ठकुरी			✓		
७	भिम ब. शाही	मनकला शाही	४	६	घरखेत	ठकुरी				✓	
८	खडक शाही	ननानीमाउ शाही	२	६	घरखेत	ठकुरी			✓		
९	सिंह ब. शाही	देउरुपा शाही	२	३	घरखेत	ठकुरी		✓			
१०	कल शाही	पदमा शाही	२	२	घरखेत	ठकुरी		✓			
११	अवि शाही	धनपुरा शाही	३	४	घरखेत	ठकुरी					✓
१२	जिर शाही	कल्पु शाही	२	४	घरखेत	ठकुरी					✓
१३	विप्ल शाही	भद्रकला शाही	३	४	घरखेत	ठकुरी		✓			
१४	वनकल शाही		७	८	घरखेत	ठकुरी	✓	✓			
१५	धर्म शाही	पार्वता शाही	५	६	घरखेत	ठकुरी					✓
१६	रत्न ब. शाही	बाटु शाही	३	४	घरखेत	ठकुरी					✓
१७	विरवल शाही	राधा शाही	३	२	घरखेत	ठकुरी				✓	
१८	दिप शाही	लालसरा शाही	४	१	घरखेत	ठकुरी			✓		
१९	टक्क शाही	दुदा शाही	३	२	घरखेत	ठकुरी				✓	
२०		कोकिला शाही	९	९	घरखेत	ठकुरी	✓			✓	
२१	काली ब. शाही	नन्दकली शाही	१	२	घरखेत	ठकुरी					✓
२२	तिर्थ शाही	उपा शाही	३	२	घरखेत	ठकुरी				✓	
२३	नरदल शाही	नैनकौरा शाही	२	४	घरखेत	ठकुरी				✓	
२४		तुला शाही	३	५	घरखेत	ठकुरी	✓			✓	
२५	भुस्या शाही	गौरीकला शाही	२	४	घरखेत	ठकुरी				✓	
२६	भिम ब. शाही	गौरीकला शाही	४	२	मोखिया टोल	ठकुरी		✓			
२७	दिपेन्द्र शाही	सिता शाही	३	२	मोखिया टोल	ठकुरी		✓			
२८	प्रेम शाही	शानित शाही	४	५	मोखिया टोल	ठकुरी			✓		
२९		सुन्तली शाही	१	२	मोखिया टोल	ठकुरी	✓				✓
३०	प्रेम ब. शाही	सितला शाही	२	३	नाडेकाघर	ठकुरी		✓			
३१	भिम ब. शाही	दिउली शाही	४	३	नाडेकाघर	ठकुरी		✓			
३२	लई शाही	गमा शाही	३	३	नाडेकाघर	ठकुरी				✓	
३३	रत्न शाही	धना शाही	३	४	नाडेकाघर	ठकुरी					✓
३४	ददी शाही	पानकला शाही	४	५	नाडेकाघर	ठकुरी				✓	
३५	विरेन्द्र शाही	लक्ष्म शाही	१	३	नाडेकाघर	ठकुरी				✓	
३६	महेन्द्र शाही	रमा शाही	३	३	नाडेकाघर	ठकुरी		✓			
३७	डिल शाही	पदमा शाही	३	६	नाडेकाघर	ठकुरी		✓			
३८	गोर्ख शाही	मोतीकला शाही	२	३	नाडेकाघर	ठकुरी				✓	
३९	मल्लिम शाही	कुशुम शाही	२	३	नाडेकाघर	ठकुरी		✓			
४०	वल ब. शाही	खमेती शाही	३	३	नौलाछर	ठकुरी			✓		
४१	दान ब. शाही	दानकला शाही	४	३	नौलाछर	ठकुरी			✓		
४२	ऐवन शाही	बाटु शाही	१	३	नौलाछर	ठकुरी			✓		
४३	तिर्थ शाही	दुदा शाही	६	२	नौलाछर	ठकुरी			✓		
४४	नन्दु शाही	विन्दा शाही	७	२	नौलाछर	ठकुरी				✓	
४५	चाउरो शाही	पञ्चा शाही	४	१	नौलाछर	ठकुरी					✓
४६	जल्फे शाही	डल्ली शाही	१	४	नौलाछर	ठकुरी				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
४७	मन्दिर शाही	सरना शाही	३	३	नौलाछर	ठकुरी				✓	
४८	विर ब. शाही	दिपा शाही	३	६	नौलाछर	ठकुरी			✓		
४९	पुर्ण ब. शाही	दुदा शाही	५	४	नौलाछर	ठकुरी				✓	
५०	कवि ब. शाही	वाटु शाही	२	३	नौलाछर	ठकुरी				✓	
५१	सज ब. शाही	कलशा शाही	५	३	नौलाछर	ठकुरी		✓			
५२	जमुराज शाही	मनकली शाही	६	४	नौलाछर	ठकुरी				✓	
५३	हर्क शाही	गोरीकला शाही	४	६	नौलाछर	ठकुरी				✓	
५४	धन शाही	पुतली शाही	३	४	नौलाछर	ठकुरी		✓			
५५	भक्त ब. शाही	वाटु शाही	७	२	जाकपाडा	ठकुरी		✓			
५६	प्रेम ब. शाही	लालु शाही	३	३	जाकपाडा	ठकुरी				✓	
५७	पुर्व ब. शाही	कुसा शाही	१	१	जाकपाडा	ठकुरी			✓		
५८	गोर्ख शाही	तुल्सा शाही	४	४	जाकपाडा	ठकुरी			✓		
५९	धमन शाही	मंगले शाही	२	३	जाकपाडा	ठकुरी			✓		
६०	जंग शाही	कइली शाही	३	३	जाकपाडा	ठकुरी				✓	
६१		शशी शाही	१	०	जाकपाडा	ठकुरी	✓				✓
६२	कुल ब. शाही	वालीसरा शाही	२	४	जाकपाडा	ठकुरी		✓			
६३	खम्मा शाही	कलशा शाही	२	२	जाकपाडा	ठकुरी				✓	
६४	शेर शाही	सविता शाही	३	२	जाकपाडा	ठकुरी		✓			
६५	कटक शाही	डल्ली शाही	१	४	जाकपाडा	ठकुरी					✓
६६	जनक शाही	मुगा शाही	४	५	पारीवाडा	ठकुरी		✓			
६७	जिर शाही	लक्षिम शाही	१	३	पारीवाडा	ठकुरी					✓
६८	विष्ण शाही	माटेकला शाही	७	४	पारीवाडा	ठकुरी				✓	
६९	पदम शाही	विष्ना शाही	२	३	पारीवाडा	ठकुरी			✓		
७०	धर्मराज शाही	मुनकईला शाही	३	३	पारीवाडा	ठकुरी			✓		
७१	रत्न शाही	रेशमकला शाही	३	३	पारीवाडा	ठकुरी				✓	
७२	नमराज शाही	पदमा शाही	३	२	पारीवाडा	ठकुरी				✓	
७३	वम ब. शाही	भद्रकला शाही	२	४	पारीवाडा	ठकुरी				✓	
७४	सुरेन्द्र शाही	माटा शाही	४	२	पारीवाडा	ठकुरी				✓	
७५		वाटु शाही	५	३	पारीवाडा	ठकुरी	✓				✓
७६	नरेन्द्र शाही	नानीमाउ शाही	३	३	पारीवाडा	ठकुरी				✓	
७७	दन्त शाही	लक्षिम शाही	३	२	पारीवाडा	ठकुरी				✓	
७८	केश ब. शाही	रचना शाही	३	२	पारीवाडा	ठकुरी				✓	
७९	नेत्र ब. शाही	सित्पा शाही	३	२	पारीवाडा	ठकुरी					✓
८०	लाल ब. शाही	दिपा शाही	४	२	पारीवाडा	ठकुरी				✓	
जम्मा			२५२	२६२			७	१९	१६	३१	१४
साविक वडा ५											
१	चतुरभूज शाही	धनकला शाही	२	२	शेरी	ठकुरी				✓	
२	सिंह शाही	मैया शाही	४	४	शेरी	ठकुरी				✓	
३	पूर्ण शाही	जनकला शाही	४	२	शेरी	ठकुरी					✓
४	उवज शाही	लाला शाही	१	१	शेरी	ठकुरी				✓	
५	यज्ञराज शाही	लालकौरा शाही	२	३	शेरी	ठकुरी		✓			
६	कृष्ण शाही	जौका शाही	४	२	शेरी	ठकुरी				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
७	भिम ब. शाही	मायादेवी शाही	२	२	शेरी	ठकुरी		✓			
८	जनक शाही	धर्मा शाही	४	२	शेरी	ठकुरी				✓	
९	हश शाही	विउरा शाही	२	३	शेरी	ठकुरी				✓	
१०	कलम शाही	रन्नकौरा शाही	३	३	शेरी	ठकुरी				✓	
११	रेशम शाही	नन्दा शाही	४	१	शेरी	ठकुरी				✓	
१२	शेर शाही	निर्मला शाही	१	२	शेरी	ठकुरी				✓	
१३	गणेश शाही	लक्ष्मी शाही	२	२	शेरी	ठकुरी				✓	
१४		सुन्तला शाही	१	०	शेरी	ठकुरी	✓			✓	
१५		वत्ती शाही	१	०	शेरी	ठकुरी	✓			✓	
१६	रज शाही	जनकला शाही	३	३	शेरी	ठकुरी				✓	
१७	तुल शाही	करिष्मा शाही	१	३	शेरी	ठकुरी				✓	
१८	हर्ष शाही	शान्ति शाही	२	२	शेरी	ठकुरी				✓	
१९	भिम ब. मल्ल	दुर्गा मल्ल	४	४	शेरी	ठकुरी				✓	
२०	देउराम शाही	धनपुरा शाही	२	४	शेरी	ठकुरी			✓		
२१	रेशम शाही	दुर्गा शाही	२	३	शेरी	ठकुरी			✓		
२२	दुर्ग शाही	लक्ष्मी शाही	३	२	शेरी	ठकुरी				✓	
२३	गोर्ख शाही	लक्ष्मी शाही	४	२	शेरी	ठकुरी				✓	
२४		डल्ली शाही	१	०	शेरी	ठकुरी	✓		✓		
२५	तिल शाही	पार्वती शाही	३	६	शेरी	ठकुरी			✓		
२६	चर्क शाही	जनकला शाही	४	२	शेरी	ठकुरी				✓	
२७	पदम शाही	पदमा शाही	२	४	शेरी	ठकुरी			✓		
२८	अम्भ शाही		३	२	शेरी	ठकुरी	✓			✓	
२९	अवराज शाही	विष्णुकला शाही	४	३	शेरी	ठकुरी				✓	
३०	मान ब. शाही	गौरी शाही	२	३	शेरी	ठकुरी				✓	
३१	कालु शाही		०	१	शेरी	ठकुरी	✓		✓		
३२	डिल शाही	नन्दकौरा शाही	२	२	पान्छावा	ठकुरी	✓			✓	
३३	पदम ब. शाही	पदमकली शाही	१	१	पान्छावा	ठकुरी				✓	
३४	बलि शाही	बसन्ती शाही	१	२	पान्छावा	ठकुरी					✓
३५	दिपराज शाही	गौरी शाही	१	३	पान्छावा	ठकुरी					✓
३६	दल शाही	टिउली शाही	५	२	पान्छावा	ठकुरी					✓
३७	राज शाही	लालकौरा शाही	३	४	पान्छावा	ठकुरी				✓	
३८	बम शाही	पार्वती शाही	३	१	पान्छावा	ठकुरी				✓	
३९	केशन शाही	यशोदा शाही	३	२	पान्छावा	ठकुरी		✓			
४०	भिम शाही		१	२	पान्छावा	ठकुरी				✓	
४१	सदु शाही	डल्ली शाही	२	२	पान्छावा	ठकुरी			✓		
४२	डिल शाही	सतु शाही	३	४	पान्छावा	ठकुरी				✓	
४३	दुर्ग शाही	यमा शाही	१	१	पान्छावा	ठकुरी				✓	
४४	पदम शाही		०	१	पान्छावा	ठकुरी	✓		✓		
४५	विष्णु शाही	छिता शाही	४	३	पान्छावा	ठकुरी				✓	
४६	प्रेम शाही		०	१	पान्छावा	ठकुरी	✓			✓	
४७	छत्र शाही		०	१	पान्छावा	ठकुरी	✓		✓		
४८	हर्क शाही	चउरी शाही	३	३	पान्छावा	ठकुरी				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
४९	धन शाही		०	१	पान्छावा	ठकुरी	✓		✓		
५०	प्रेम शाही	कलु शाही	५	६	पान्छावा	ठकुरी				✓	
५१	धिरु शाही	विष्णु शाही	४	२	पान्छावा	ठकुरी				✓	
५२		बाटु शाही	१	०	पान्छावा	ठकुरी	✓			✓	
५३	बल शाही		०	१	पान्छावा	ठकुरी	✓			✓	
५४	कृष्ण शाही	भुपु शाही	२	३	पान्छावा	ठकुरी			✓		
५५	बल शाही	दुर्गा शाही	२	४	पान्छावा	ठकुरी				✓	
५६	सेत ब. शाही	टिउली शाही	३	२	पान्छावा	ठकुरी		✓			
५७	धनसिंह शाही	सेतु शाही	७	४	पान्छावा	ठकुरी			✓		
५८	नमराज शाही	दानकला शाही	३	३	पान्छावा	ठकुरी				✓	
५९	हर्ष शाही	तिलकौरा शाही	३	३	पान्छावा	ठकुरी				✓	
६०		सुकिली शाही	१	०	पान्छावा	ठकुरी	✓		✓		
६१	रज शाही	वसन्ती शाही	२	३	पान्छावा	ठकुरी			✓		
६२	कृष्ण शाही	डल्ली शाही	५	२	पान्छावा	ठकुरी			✓		
६३	जग शाही	लक्ष्मी शाही	१	२	पान्छावा	ठकुरी		✓			
६४		लालगौरा शाही	१	०	पान्छावा	ठकुरी	✓		✓		
६५	बल शाही	सुना शाही	४	३	पान्छावा	ठकुरी			✓		
६६	भिम ब. शाही	डल्ली शाही	६	३	पान्छावा	ठकुरी			✓		
६७	खम्मा शाही	बेलसा शाही	२	५	पान्छावा	ठकुरी				✓	
६८	धनसर शाही		०	१	पान्छावा	ठकुरी	✓		✓		
६९	पर्व शाही		०	१	पान्छावा	ठकुरी	✓		✓		
७०	निराजन शाही	सिता शाही	२	३	पान्छावा	ठकुरी		✓			
७१	हर्क शाही	पालसा शाही	२	३	राजवाडा	ठकुरी				✓	
७२	गगन शाही		४	२	राजवाडा	ठकुरी			✓		
७३		बुची शाही	१	०	राजवाडा	ठकुरी	✓		✓		
७४	दल शाही	जगेदरा शाही	३	५	राजवाडा	ठकुरी			✓		
७५	विष्णु शाही	तितु शाही	२	३	राजवाडा	ठकुरी				✓	
७६		रंगदरी शाही	१	०	राजवाडा	ठकुरी	✓			✓	
७७		जडनी शाही	२	०	राजवाडा	ठकुरी	✓			✓	
७८	राज ब. शाही		२	४	राजवाडा	ठकुरी				✓	
७९	खगेन्द्र शाही	सुलछिना शाही	३	२	राजवाडा	ठकुरी			✓		
८०	बलकल शाही	धनशोभा शाही	३	४	राजवाडा	ठकुरी			✓		
८१		किन्ना शाही	१	०	राजवाडा	ठकुरी	✓		✓		
८२		शान्ता शाही	२	३	राजवाडा	ठकुरी	✓			✓	
८३	पदम शाही	किखरदेवी शाही	३	३	सुकारीय	ठकुरी			✓		
८४	कृष्ण शाही	धर्मा शाही	४	२	सुकारीय	ठकुरी			✓		
८५	राम ब. शाही	कृष्णा शाही	१	३	सुकारीय	ठकुरी		✓			
८६	मान शाही	सुनकेश शाही	१	३	सुकारीय	ठकुरी		✓			
८७	मान दमाई	जर्मा दमाई	१	४	सुकारीय	दलित					✓
८८	नन्तु दमाई	बेलसपुरा दमाई	४	२	सुकारीय	दलित					✓
८९	रज दमाई	ऐना दमाई	१	३	सुकारीय	दलित					✓
९०		जनकला शाही	२	२	सुकारीय	ठकुरी	✓				✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
९१	खगेन्द्र शाही	सुना शाही	१	२	सुकारीय	ठकुरी				✓	
९२	नैन शाही	कलश शाही	१	२	सुकारीय	ठकुरी				✓	
९३	मोतीलाल शाही		२	२	सुकारीय	ठकुरी		✓			
९४	मान कामी	धनकुला कामी	५	७	सुकारीय	दलित				✓	
९५	धोस्ले कामी	पदमा कामी	४	६	सुकारीय	दलित					✓
९६		मैका कामी	१	१	सुकारीय	दलित	✓				✓
९७	गोहोडे कामी	धनकला कामी	४	६	दलित टोल	दलित				✓	
९८	भरुले कामी	विजा कामी	२	३	दलित टोल	दलित				✓	
९९	खड्के कामी	बेलु कामी	३	३	दलित टोल	दलित				✓	
१००	मानवीर कामी	नन्दा कामी	६	२	दलित टोल	दलित					✓
१०१	रन्जित कामी	भदरी कामी	४	४	दलित टोल	दलित				✓	
१०२	नन्द कामी	तल्छी कामी	१	२	दलित टोल	दलित		✓			
१०३	दान कामी	रजनी कामी	१	१	दलित टोल	दलित		✓			
१०४		चनकली कामी	१	०	दलित टोल	दलित	✓		✓		
१०५	गोरे कामी	लालकौरा कामी	१	२	दलित टोल	दलित				✓	
१०६	हड्ते कामी		०	१	दलित टोल	दलित	✓		✓		
१०७	जैरते कामी	पार्वती कामी	३	६	दलित टोल	दलित				✓	
१०८	भद कामी	डल्ली कामी	५	६	दलित टोल	दलित				✓	
१०९	भरुने कामी	रविकला कामी	३	३	दलित टोल	दलित				✓	
११०	विरे कामी	जोरीकला कामी	६	२	दलित टोल	दलित				✓	
१११	जगविरे कामी	जना कामी	५	२	दलित टोल	दलित				✓	
११२	लालविरे कामी	धनरुप कामी	३	२	दलित टोल	दलित					✓
११३	अमर कामी	नन्दकोल कामी	१	५	दलित टोल	दलित					✓
११४		गरे कामी	२	३	दलित टोल	दलित	✓				✓
११५	खडक कामी	डिल्लीकौरा कामी	३	१	दलित टोल	दलित				✓	
११६	सिउराम कामी	सुपदरा कामी	३	३	दलित टोल	दलित				✓	
११७	नन्ने कामी	विजा कामी	२	३	दलित टोल	दलित				✓	
११८	उज्जवल कामी	औला कामी	१	२	दलित टोल	दलित			✓		
११९	जगवीर कामी	छिता कामी	३	३	दलित टोल	दलित				✓	
१२०	बलवीर कामी	किरणकली कामी	५	१	दलित टोल	दलित				✓	
१२१		बेलकाँत कामी	१	०	दलित टोल	दलित	✓		✓		
१२२	चन्ने कामी		२	३	दलित टोल	दलित	✓			✓	
१२३	प्रदिप कामी	पुल्लि कामी	२	४	दलित टोल	दलित			✓		
१२४	पुन कामी	काली कामी	३	३	दलित टोल	दलित				✓	
१२५	सुकिला कामी	मुना कामी	१	१	दलित टोल	दलित			✓		
१२६		लालदरा कामी	१	०	दलित टोल	दलित	✓		✓		
१२७	रन्ने कामी	शितला कामी	४	९	दलित टोल	दलित				✓	
१२८	धनवीर कामी	राजु कामी	४	३	दलित टोल	दलित					✓
१२९	चतर कामी	ध्यान्या कामी	४	३	दलित टोल	दलित				✓	
१३०	गम्या शाही	मनकला शाही	२	२	पान्छावा	ठकुरी				✓	
१३१	एकराज शाही		०	१	पान्छावा	ठकुरी	✓			✓	
१३२	धनवीर कामी		१	१	दलित टोल	दलित	✓			✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
१३३	हर्क कामी		२	२	दलित टोल	दलित	✓		✓		
१३४	हस्त वि. क.		२	१	दलित टोल	दलित	✓	✓			
१३५	डिल वि.क.		१	१	दलित टोल	दलित	✓		✓		
१३६	नरपति वि.क.		०	२	दलित टोल	दलित	✓				✓
१३७	पर्व वि.क.		२	३	दलित टोल	दलित	✓				✓
१३८	धनपति वि.क.		१	३	दलित टोल	दलित	✓			✓	
जम्मा			३२२	३३६			३७	११	३८	७२	१७
साविक ७											
१	दिप ब. कार्की	काली कार्की	५	१	कार्की टोल	क्षेत्री					✓
२	मान कार्की	दुदा कार्की	६	४	कार्की टोल	क्षेत्री	✓				✓
३	अकल कार्की	लक्ष्म कार्की	३	३	कार्की टोल	क्षेत्री	✓		✓		
४	मुन ब. कार्की		३	३	कार्की टोल	क्षेत्री	✓			✓	
५	मोतीलाल कार्की	गोमा कार्की	२	२	कार्की टोल	क्षेत्री				✓	
६	अइन कार्की	ऐना कार्की	२	२	कार्की टोल	क्षेत्री					✓
७	कलम कार्की	खगिसरा कार्की	४	२	कार्की टोल	क्षेत्री					✓
८	हस्त कार्की	लालकौरा कार्की	२	३	कार्की टोल	क्षेत्री			✓		
९	मनसर कार्की	जर्मा कार्की	५	४	कार्की टोल	क्षेत्री				✓	
१०	धन कार्की	धना कार्की	२	६	कार्की टोल	क्षेत्री	✓			✓	
११	रत्न आचार्य	जसुदा आचार्य	४	३	आचार्य टोल	बाहुन			✓		
१२	देवीराम आचार्य	पवि आचार्य	४	३	आचार्य टोल	बाहुन	✓			✓	
१३	कृष्ण आचार्य	तुल्छा आचार्य	३	४	आचार्य टोल	बाहुन				✓	
१४	विष्णु आचार्य	शिवकला आचार्य	३	४	आचार्य टोल	बाहुन			✓		
१५	मान ब.बोहोरा	जैकला बोहोरा	४	५	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
१६	पदम बोहोरा	पुतली बोहोरा	३	१	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
१७	विष्णु बोहोरा	विस्ना बोहोरा	१	४	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
१८	सिंह बोहोरा	जनपुरा बोहोरा	१	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
१९	सुरज बोहोरा	नन्दा बोहोरा	२	१	बोहोरा टोल	क्षेत्री					✓
२०	मनसुर बोहोरा	मोतीशिला बोहोरा	३	२	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
२१	काली ब. बोहोरा	गोरीशिला बोहोरा	१	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
२२	चक्र बोहोरा	बालीकला बोहोरा	३	२	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
२३	नमराज बोहोरा	धर्मा बोहोरा	२	२	बोहोरा टोल	क्षेत्री					✓
२४	अली बोहोरा	जितकला बोहोरा	२	४	बोहोरा टोल	क्षेत्री					✓
२५	राजु बोहोरा	किरणकली बोहोरा	३	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री	✓				✓
२६	राम बे बोहोरा	नन्नकली बोहोरा	४	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
२७	डिल ब. बोहोरा	मोटकला बोहोरा	३	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री	✓			✓	
२८	खड्क्या बोहोरा	विस्ना बोहोरा	३	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
२९	पृथ्वी बोहोरा	पाना बोहोरा	३	४	बोहोरा टोल	क्षेत्री	✓		✓		
३०	नैन बोहोरा	नन्नकला बोहोरा	४	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री	✓		✓		
३१	धनसिंह बोहोरा	अम्मकली बोहोरा	१	५	बोहोरा टोल	क्षेत्री	✓			✓	
३२	कन्नजित बोहोरा	मोतीमा बोहोरा	१	१	बोहोरा टोल	क्षेत्री					✓
३३	छत्र महतरा	नइनपुर महतरा	२	१	बोहोरा टोल	क्षेत्री					✓
३४	सिंहरूप बोहोरा	पञ्चा बोहोरा	३	४	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
३५	कले बोहोरा	अमिसरा बोहोरा	२	२	बोहोरा टोल	क्षेत्री					✓
३६	नभ बोहोरा	पदमकली बोहोरा	२	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
३७	खुइते रोकाय	मनपुरा रोकाय	५	२	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
३८	दुर्गे रोकाय	विन्कला रोकाय	४	३	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
३९	मनविर रोकाय	पविता रोकाय	३	४	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
४०	कुम्भलाल बोहोरा	गंगा बोहोरा	४	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री	✓			✓	
४१	मान ब.बोहोरा	भदैकला बोहोरा	३	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
४२	विरबले बोहोरा	लक्ष्म बोहोरा	२	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
४३	दलविर बोहोरा	सेतु बोहोरा	१	४	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
४४	अइन बोहोरा	कल्पना बोहोरा	२	२	बोहोरा टोल	क्षेत्री			✓		
४५	जिवन बोहोरा	कल्पना बोहोरा	१	१	बोहोरा टोल	क्षेत्री					✓
४६	पदम बोहोरा	पदमा बोहोरा	२	३	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
४७	लछे बोहोरा	सुकिली बोहोरा	३	५	बोहोरा टोल	क्षेत्री			✓		
४८	जंग बोहोरा	जमली बोहोरा	३	२	बोहोरा टोल	क्षेत्री				✓	
४९	जोख रोकाय	नन्नकला रोकाय	४	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
५०	कल रोकाय	कसुम रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
५१	विरबल रोकाय	भिमसरा रोकाय	२	५	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
५२	राम ब. रोकाय	मुन्दरा रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
५३	तिल रोकाय	नन्ना रोकाय	१	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
५४	डिल्ली रोकाय	गौरा रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
५५	नविन रोकाय	तुल्छा रोकाय	३	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
५६	नभ रोकाय	धनकली रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
५७	बल रोकाय	कुम्भकली रोकाय	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
५८	धर्म ब. रोकाय	पार्वती रोकाय	४	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
५९	टेक रोकाय	बलु रोकाय	२	१	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
६०	देवीराम रोकाय	भद्रा रोकाय	३	१	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓			✓	
६१	जिर रोकाय	मनसरा रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
६२	गोर्ख रोकाय	नन्नु रोकाय	२	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
६३		जौका रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓			✓	
६४	कमल रोकाय	मोती रोकाय	२	५	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓			✓	
६५	दिप ब. रोकाय	मनशोभा रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
६६	नन्न रोकाय	हस्तरा रोकाय	४	२	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓				✓
६७	दल ब. रोकाय	रत्ना रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
६८	द्विपेन्द्र रोकाय	निता रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
६९	दिप ब. रोकाय		१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓		✓		
७०	धनराज रोकाय	दिलसरा रोकाय	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
७१	सिंह रोकाय	नानीमाउ रोकाय	२	५	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
७२	हस्त रोकाय	जयन्ती रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
७३	धनराज महतारा	कलसा रोकाय	४	२	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
७४	हर्क रोकाय		२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
७५	धनराज रोकाय	दुदा रोकाय	२	४	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
७६	कलम रोकाय	धर्मा रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
७७	कल ब. रोकाय		२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
७८	पुर्ण रोकाय	जस्मकली रोकाय	२	१	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
७९		दाना रोकाय	२	०	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓			✓	
८०	खाम्मा रोकाय	भिमा रोकाय	५	१	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
८१	भिम ब. रोकाय	अञ्जु रोकाय	३	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
८२	ध्रुव रोकाय	भ्रुपा रोकाय	०	०	रोकाय टोल	क्षेत्री		✓			
८३		मोतीकला रोकाय	२	४	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓		✓		
८४	भिम ब. रोकाय		०	०	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓		✓		
८५	डिलमान रोकाय	मिना रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री		✓			
८६	रतन रोकाय	कल्पना रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓			✓	
८७	विर रोकाय	जया रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
८८	भिम ब. कार्की	तारा कार्की	१	२	कार्की टोल	क्षेत्री				✓	
८९		अम्मा बोहोरा	१	०	बोहोरा टोल	क्षेत्री	✓			✓	
९०	हंस रोकाय	निर्मला रोकाय	३	२	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓		✓		
९१	पंख रोकाय	बलुकौरा रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
९२	संगराम रोकाय	मनकला रोकाय	३	३	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
९३	रमेश रोकाय	तारा रोकाय	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
९४	तिर्थ रोकाय	सेतु रोकाय	३	१	रोकाय टोल	क्षेत्री		✓			
९५	भिम रोकाय	पुर्णकला रोकाय	२	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
९६	विज्या रोकाय	मिना रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
९७	यज्ञ रोकाय	लता रोकाय	२	३	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
९८	अइन रोकाय	रोजिना रोकाय	२	४	रोकाय टोल	क्षेत्री	✓			✓	
९९	सर्प रोकाय	पुर्णकला रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
१००	शेर ब. बोहोरा	जैकली बोहोरा	२	२	बोहोरा टोल	क्षेत्री			✓		
१०१	कर्णविर जैसी	अम्मा जैसी	५	३	जैसी टोल	बाहुन	✓	✓			
१०२	मुने जैसी	सितला जैसी	२	३	जैसी टोल	बाहुन	✓		✓		
१०३	गंगाराम जैसी	जाउदा जैसी	४	४	जैसी टोल	बाहुन			✓		
१०४	बलीराम जैसी	अम्मा जैसी	४	१	जैसी टोल	बाहुन			✓		
१०५	नन्दराम जैसी	हस्ता जैसी	३	२	जैसी टोल	बाहुन			✓		
१०६	हरीचन्द्र जैसी	भरीशोभा जैसी	१	१	जैसी टोल	बाहुन			✓		
१०७	डिल्ली जैसी	रञ्जु जैसी	३	४	जैसी टोल	बाहुन	✓		✓		
१०८	धनसरे नेपाली	देवीसरा नेपाली	३	३	दमाई टोल	दलित				✓	
१०९	मुछ नेपाली	सादना नेपाली	३	१	दमाई टोल	दलित				✓	
११०	कलम नेपाली	सिता नेपाली	२	१	दमाई टोल	दलित				✓	
१११	भिम नेपाली	कल्पना नेपाली	२	५	दमाई टोल	दलित	✓			✓	
११२	नरजित नेपाली	बासु नेपाली	३	२	दमाई टोल	दलित				✓	
११३	सुकिले नेपाली		०	१	दमाई टोल	दलित	✓			✓	
११४	राजेन्द्र रोकाय	नन्नकली रोकाय	२	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
११५	केस रोकाय	शुशीला रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		
११६	विरु रोकाय	नन्दा रोकाय	३	१	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
११७	नन्न रोकाय	भुन्टी रोकाय	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री		✓			
११८	जूलफया रोकाय	हस्तकला रोकाय	१	४	रोकाय टोल	क्षेत्री			✓		

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V1	V2	V3	V4
११९	दिपेन्द्र रोकाय	कोकीला रोकाय	१	१	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
१२०	गणेश बोहोरा	मुनकला रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
१२१	जयरुप रोकाय	उजारी रोकाय	१	२	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
१२२	खगेन्द्र रोकाय	सरिता रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
१२३	टक्क रोकाय	पविता रोकाय	२	२	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
१२४	तिर्थ बोहोरा	सेतु रोकाय	१	१	बोहोरा टोल	क्षेत्री					✓
१२५	प्रेम रोकाय	पार्वती रोकाय	१	४	रोकाय टोल	क्षेत्री				✓	
१२६	नमराज रोकाय	नन्दा रोकाय	३	१	रोकाय टोल	क्षेत्री					✓
१२७	तुलरान बोहोरा	तुल्ला बोहोरा	१	२	बोहोरा टोल	क्षेत्री					✓
जम्मा			२९५	३०९			२८	०	१८	६५	४४
कूल जम्मा			१०७०	११४०			८२	३०	८२	२२८	८१

अनुसूची ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना अनुमोदन

आज मिति २०६८ साल चैत्र ३ तैला दिन शुभ कालमा गाउँपालिका र काका प्र. के. ग. व. प्र. डी. अ. प्र. म. मा पदवी माना विद्यापीठमा अनुकूलन आयोजनाको समीक्षा गरिने उद्देश्य नेपाल तथा प्राविचर शैक्षिक निकायको नेपाल (जी.भी.डी.) सहयोगमा तयार भएका स्थानीय स्तरमा अनुकूलन कार्य योजना अनुमोदन गर्ने गरी जाग्री बनेको वरिष्ठ तपधिलका उपस्थितिमा विभिन्न विषयहरूमा छलफल गरी निर्णय गरियो।

उपस्थिति

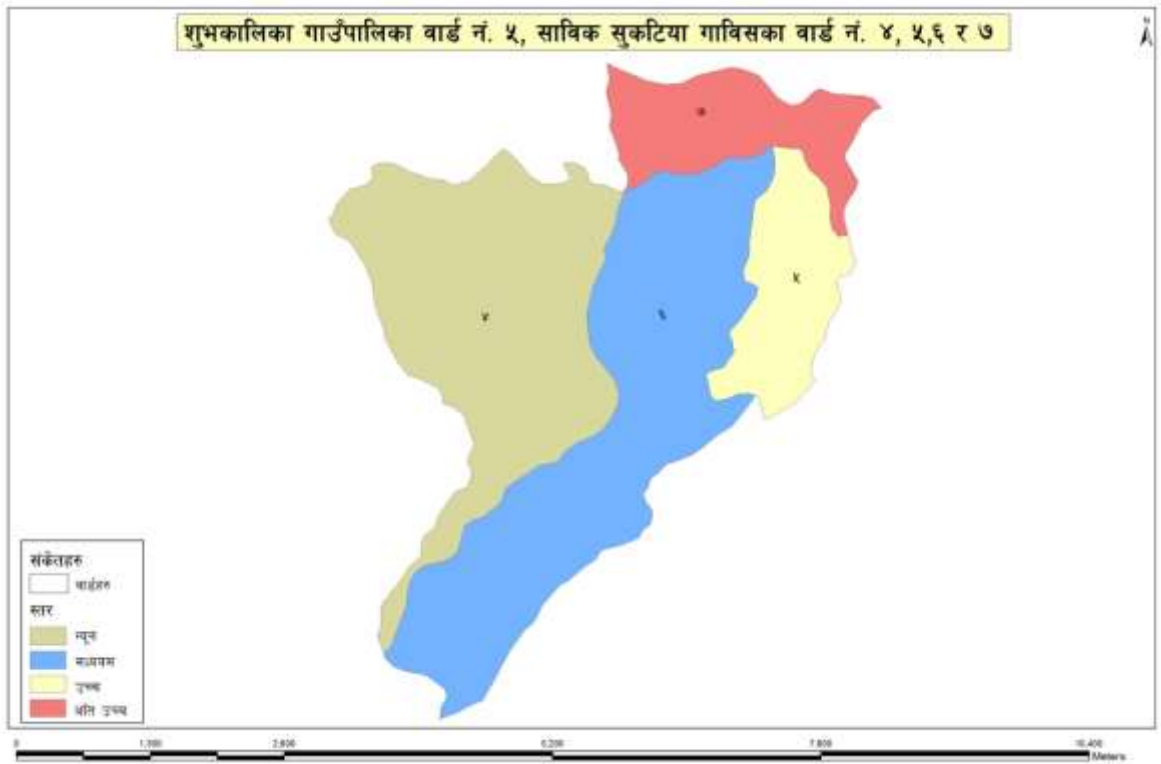
क्र.सं.	नामधर	पद	हेतु	हस्ताक्षर	सं.
(१)	के.राज व.राधे	वडा अध्यक्ष	शुभ ठा. गा.		१
(२)	नन्द व. राधे	वडा सदस्य	"		२
(३)	कुमला नि. उ.	सदस्य	"		३
(४)	दिप क. कर्म	सदस्य	"		४
(५)	भिम कोडा राधे	सदस्य	"	भीम कोडा	५
(६)	शोकनाथ श. ग.	स.प.सं.योगक	- SADDWA, Nepal.		६
(७)	जगदिश उपाध्याय	वडा सदस्य	वडा अध्यक्षिय		७
(८)	चन्द्र प्रसाद उपाध्याय	सदस्य	३	"	८
(९)	चन्द्रा सुतार	सदस्य	३	"	९
(१०)	मनिर अन्वारी	जिल्ला आयोजना	संयोजक प्रया		१०
(११)	सुमन घिमिरे	इकोर्ड्स	नेपाल-PSPL		११
(१२)	सुमन कुमा राधे	आशा	अलीकोट		१२
(१३)	मिम प्रसाद देवकोटा	"	"		१३
(१४)	सन वडापुर	५६			१४

अ. प्र. म. मा

 १०/११/२०६८

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७५/७६ - २०७७/७८)

शुभकालिका गाउँपालिका वडा नं. ५
कालिकोट